

UKRAIŃSKIE PISMO

PODLASIA

1 (53)

2001

Cena 2,50 zł

PL ISSN 1230-2759 Nr indeksu 367214

<http://free.ngo.pl/nadbuhom>

НАД БУГОМ І НАРВОЮ

Uwaga! NOWOŚĆ!

Na podlaskim rynku fonograficznym ukazała się ostatnio pierwsza kaseta ukraińskiego zespołu młodzieżowego „RANOK”. Tradycyjne pieśni obrzędowe, ciągle kultywowane jeszcze na Podlasiu, w wykonaniu młodych dziewcząt przy akompaniamencie skrzypiec, gitary, sopilki, akordeonu i kontrabasu zapewnią niebywale doznania estetyczne i poruszą głębię duszy niejednego miłośnika autentycznego folkloru. Niech kaseta z autentycznym folklorem Podlasia znajdzie miejsce na muzycznej półce każdego melomana.

Adresy kontaktowe:

Związek Ukraińców Podlasia
skr. poczt. 77
ul. Kazanowskiego 15 B
17-100 Bielsk Podlaski
tel. (0-85) 730 89 29

Elżbieta Tomczuk
ul. Mickiewicza 58/17
17- 100 Bielsk Podlaski
tel. (0-85) 730 17 90
E-mail: ranok@poczta.onet.pl

Новий осідок

Інформуємо, що з березня 2001 р. помінявся осідок Головної управи Союзу українців Підляшшя та редакції Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою».

Новий осідок Союзу та редакції знаходиться bliще центру Більська, у більш вигідному місці. Наша актуальна адреса:

ul. Kazanowskiego 15 B

Без змін залишається кореспонденційна адреса Союзу та редакції:

Związek Ukraińców Podlasia
Redakcja „Nad Buhom i Narwoju”
skr. poczt. 77
17-100 Bielsk Podlaski

Актуальним лишається також старий номер телефону та факсу:

(0-85) 730 89 29

В новому приміщенні Союзу та редакції незабаром будуть введені постійні чергування, передбачається також продаж українських видань. Про години праці нашого бюро повідомимо в наступних номерах «Над Бугом і Нарвою».

Nowy lokal

Informujemy, że od marca 2001 r. zmieniła się siedziba Zarządu Głównego Związku Ukraińców Podlasia i redakcji Ukraińskiego pisma Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”.

Nowa siedziba Związku i redakcji znajduje się bliżej centrum Bielska Podlaskiego, w bardziej wygodnym miejscu. Nasz aktualny adres:

Nie uległ zmianie adres korespondencyjny Związku i redakcji:

Aktualnym pozostaje również stary numer telefonu i faksu:

W nowym lokalu Związku i redakcji wprowadzone zostaną w najbliższym czasie stałe dyżury, przewidywana jest także sprzedaż wydawnictw ukraińskich. O godzinach pracy naszego biura poinformujemy w następnych numerach „Nad Buhom i Narwoju”.

НАД БУГОМ І НАРВОЮ

Український часопис Підляшшя

Видавець: Союз українців Підляшшя

Редактор номеру: Григорій Купріянович.

Технічна редакція: Іван Бакунович.

Співпрацівники редакції: Андрій Артем'юк, Ірина Вищенко, Юрій Гаврилук, Андрій Давидюк, Іван Киричук, Микола Рощенко, Славомір Самчук, Єлизавета Томчук, Іван Хвасцевський, Олена Чабан.

Часопис субсидований Міністерством культури і національної спадщини Республіки Польща.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки.

За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає.

Адреса редакції: / Adres redakcji: „Nad Buhom i Narwoju”, ul. Kazanowskiego 15 B, skr. poczt. 77, 17-100 Bielsk Podlaski.

Тел./факс Tel./fax (085) 730-89-29. E-mail: nadbuhom@free.ngo.pl; <http://free.ngo.pl/nadbuhom>.

Банковий рахунок: / Konto bankowe: Związek Ukraińców Podlasia, Powszechny Bank Kredytowy S.A., Oddział Bielsk Podlaski, nr 11101167-401160001197.

Друк: / Druk: Usługowy Zakład Poligraficzny, Bielsk Podlaski, ul. Okrężna 24, tel./fax (0-85) 730-33-67, tel. 730-96-92, 868-44-40, 868-44-41.

NAD BUHOM I NARWOJU

Українське писмо Podlasia

Wydawca: Związek Ukraińców Podlasia

Redaktor numeru: Grzegorz Kuprianowicz.

Redakcja techniczna: Janusz Bakunowicz.

Współpracownicy redakcji: Andrzej Artemiuk, Jan Chwaszczewski, Helena Czaban, Andrzej Dawidziuk, Jerzy Hawryluk, Jan Kiriżiuk, Mikołaj Roszczenko, Sławomir Sawczuk, Elżbieta Tomczuk, Irena Wiszenko.

Pismo jest wydawane przy wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP.

Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji. Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów.

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

На порозі нового тисячоліття

Цим номером «Над Бугом і Нарвою» вступаємо в нове тисячоліття. Це звичайно символічна зміна, але-ж саме на символах спирається наша цивілізація і через символи сприймаємо дійсність. Відтак починається для нас щось нового, ще незнамого.

Цей рік може бути для нас нагодою до рефлексії над нашим минулим, адже випадає зараз декілька цікавих і значимих річниць. Сягнімо до першоджерел – минає саме 800 років від народження князя Данила Романовича (Галицького), постаті значимої в українській історії. Під його владою Галицько-Волинське князівство відродило старі традиції нашої державності. У склад держави князя Данила входили також землі над Бугом і Нарвою.

У новітній історії нашого регіону також виповнюються важливі річниці. 80 років тому помер визначний підляський інтелектуаліст, уродженець села Корниці на Південному Підляшші – Микола Янчук. Минає також ювілей 30-річчя поетичного деб'юту підляського поета і діяча українського руху Івана Киризиюка. Цього року виповнюються річниці 10-ліття кількох важливих подій в найновішій історії українського руху на Підляшші. В серпні 1991 р. відбувся в Мельнику над Бугом І Фестиваль української культури Підляшшя, в половині жовтня вийшов друком перший номер «Над Бугом і Нарвою», а на початку листопада цього ж року почали транслюватися перші українські передачі Радіо Білосток «Українська Думка».

Це символічний рік для нашого часопису, адже – як вже загадано – цього року відзначатимемо десяту річницю його існування. Варто нагадати, що «Над Бугом і Нарвою» – це найдовш видаваний український часопис в історії Підляшшя. Ювілей спонукає до певної рефлексії і оцінки пройденої нами дороги.

Проте ювілей заохочує також до розвитку і пошуків. За ці десять років існування «Над Бугом і Нарвою» видавничі можливості значно пішли до переду. Наш часопис також розвивався – з'явився колір на обкладинках, маємо інтернетове видання. Проте хочеться дальшого розвитку часопису і використання в ньому сучасних технічних засобів для повнішого і більш атракційного виходу до читачів.

У цьому номері «Над Бугом і Нарвою» вводимо певні зміни у вигляді та формулі часопису. На кінці часопису з'являться постійні рубрики. Вводимо рубрику *Хроніка*, де поміщуємо короткі інформації про важливі події з життя Підляшшя. Появляється сторінка *Podlachiana* – там представляємо нові цікаві видання, які торкаються нашого регіону. На останній сторінці «НБіН» читачі знайдуть *Podlaskie www*, де презентуємо інтернетівську сторінку «Над Бугом і Нарвою», яка нещодавно дістала нове обличчя. Для молодшого покоління читачів часопису пропонуємо в цьому номері – *Молодіжню сторінку*, яку створила сама підляська молодь.

Григорій Купріянович

Зміст * Spis treści

НАШЕ СЬОГОДЕННЯ

Євген Рижик, <i>Колядки в Тересполі над Бугом</i>	2
Славомир Савчук, <i>3 пісню через життя</i>	4
Jerzy Hawryluk, <i>Nabożna pieśń i ojczyste słowo</i>	6
Ludmiła Filimoniuk, <i>Pozytywne zmiany</i>	8
Krzysztof Jankowski, <i>Coraz bliżej wyroku</i>	9
Sławomir Sawczuk, <i>Odkryć duszę drewna</i>	10

З МИНУЛОГО

Roman Wysocki, <i>...na południe od rzeki Narwi</i>	12
---	----

ЛІТЕРАТУРА

Ян Леончук, <i>забув вас мої дерева</i>	16
---	----

МЕНШИНИ У СВІТІ

Jerzy Eligiusz Wieluński, <i>Saamowie albo Lapończycy</i> ...	18
---	----

МОЛОДІЖНА СТОРІНКА

Андрій Арем'юк, <i>Вітаємо на Молодіжній Сторінці</i>	20
Andrzej Artemiuk, <i>Молодіжна Сторінка</i> – <i>forum podlaskiej młodzieży</i>	20
А. Фірсевич, <i>Маланка 2001 в Більську</i>	20
Андрій Арем'юк, <i>Що дали, підляська молоде?</i>	21
Ania, <i>Wszystko, co piękne jest, przemija? Wszystko,</i> <i>co piękne jest, zostaje</i>	22
Aneta, <i>Wstawajcie, wstawajcie, brattia moi myli!</i>	23
Маріоля Арем'юк, <i>В городі гарних квітів</i>	23

З НАРОДНОЇ СКАРБНИЦІ

Іван Ігнатюк, <i>Звичаї та обряди при народженні</i> <i>дитини на Південному Підляшші</i>	24
--	----

ПОГЛЯДИ

Grzegorz Kuprianowicz, <i>Ekumenizm po siedlecku</i>	27
--	----

РЕЦЕНЗІЇ

Roman Kyrzciw, <i>Ukraiński folklor Podlasia</i> <i>po białorusku</i>	30
--	----

ХРОНІКА

І. Бакунович, <i>Ялінка з «Дивом»</i>	34
І. Вишпенко, <i>З колядками та вертепом</i>	35
(ів), <i>Гмінний перегляд колядок в Черемсі</i>	35
(ів), <i>Вечір колядок у школі</i>	35
P.A., <i>Uznanie praw prawosławnych</i>	36
(г), <i>День ангела владики Григорія</i>	36
(па), <i>В Кодні буде нова церква</i>	37
J.B., <i>Polemika nad książką</i>	37
І. Б., <i>...є зразком любові для сучасних</i>	37
A. Firsowicz, <i>Ukraińskie zapusty w „Famie”</i>	37
L. Filimoniuk, <i>Spotkanie z mniejszościami</i>	38
J.H., <i>Konkurs gwiazd bożonarodzeniowych w Hajnówce</i>	38

Podlachiana

G. K., <i>Nowa bielska gazeta</i>	39
M. Бакунович, <i>Візитка Підляшшя на касеті</i>	39

Podl@skie www

Andrzej Dawidziuk, <i>«Nad Buhom i Narwoju»</i> <i>w Internecie</i>	40
--	----

На першій сторінці обкладинки – Різьба Славомира Смика Очікування (2000 р.).

На останній сторінці обкладинки – Прилетіли... (фото: Іван Бакунович).

VI МІЖНАРОДНИЙ ФЕСТИВАЛЬ КОЛЯДНИХ ХОРІВ

КОЛЯДКИ В ТЕРЕСПОЛІ НАД БУГОМ

У період Різдва Христового в православних храмах нема майже жодної Служби Божої без співу колядок. На думку о. митрата проф. Ростислава Козловського вірні не уявляють собі цього свята без колядок і навпаки, колядок без Різдва Христового. Цей фактор єднає всіх вірних під час служб та в родинному житті.

У днях 20-21 січня ц. р. у Комплексі загальноосвітніх шкіл в Тересполі над Бугом відбувся вже VI Міжнародний Фестиваль колядних хорів. Конкурс організували спільно православний тереспільський деканат, православна військова парафія св. апостола Марка в Білій Підляській, Міський осередок культури в Тересполі та Повітове староство в Білій Підляській. В цьому році конкурс проходив на вищому рівні за всі попередні фестивалі. На думку фахівців в деяких категоріях, зокрема парафіяльних та світських хорів, конкурс відбувся на дуже високому рівні.

Взагалі до Тересполя прибуло 23 хори, в тому 2 з-за кордону – з Берестя (Республіка Білорусь) та з Городка (Україна). В суботу виступали хори з сільських та міських парафій, а другого дня світські та фольклорні колективи. Першого дня почесним гостем Фестивалю був єпископ люблінський та холмський Авель. На фестивальных концертах присутніми були також численні православні священики.

Проте, що Фестиваль є потрібним засвідчує кількість слухачів. Протягом суботи і неділі весь великий спортивний зал, де відбувалися концерти, був повний. На думку настоятеля тереспільської православної парафії о. Ярослава Лося тут наші православні вірні чекають не тільки на професійні хори, більше їх цікавлять такі прості співі парафіяльних хорів. Тоді їм пригадується їх дитинство та молодість. Саме такі колективи найбільше вражають. Послухати колядок приїхало до Тересполя вельми багато людей, зокрема старшого віку з багатьох сіл та містечок

Закордонний Різдвяний

Південного Підляшшя. Присутні казали мені, що хотіли б слухати передовсім православних колядок, яких мало можна почути по радіо чи по телебаченні.

Гостем Фестивалю був також генеральний консул Польщі в недалекому Бересті Томаш Кліманський. На його думку *Festiwal pokazuje i udowadnia, że jednak ludzie potrafią dzisiaj wbrew technice muzycznej gromadzić się, wspólnie*

śpiewać i odkopywać – że tak powiem – ze stresz swojego życia, miejscowości w których zamieszkują, to co stanowi ich regionalną kulturę. Słyszeliśmy tu wiele ja-selek, które są w ogóle nieznanie powszechnie, które są właśnie regionalne.

Завершенням імпрези був довгий позаконкурсний концерт хору православного жіночого монастиря св. Миколи з Городка на Україні. Сестри вже не вперше в Тересполі і їхнього виступу там завжди дуже чекають. На фінальному концерті оголошено також переможців фестивалю.

Хор монашок монастиря св. Миколи в Городку (Україна)

Результати VI Міжнародного фестивалю колядних хорів ТЕРЕСПІЛЬ 2001

Категорія молодіжних хорів

1. Хор „La Musica” з Любліна
2. Тріо «Тріодіон» з Торуня
3. Хор Комплексу шкіл ім. В. Реймонта в Малашевичах
Дитячо-молодіжний хор православної
парафії Різдва Богородиці в Гарадку

Категорія сільських парафіяльних хорів

1. Хор братії Яблочинського монастиря
2. Хор православної парафії Різдва
Богородиці в Гарадку
Хор православної парафії Вознесіння
Господнього в Новоберезові

Категорія міських парафіяльних хорів

1. Хор православної парафії
Різдва св. Івана Хрестителя в Гайнівці
Жіночий молодіжний хор
при православної кафедральній парафії
Преображення Господнього в Люблінні
2. Хор православної парафії свв. Кирила
та Мефодія в Білій-Підляській

Категорія світських хорів

1. Камерний хор Музичного товариства
в Люблінні
2. Хор Будинку культури залізничника
в Бересті (Республіка Білорусь)
3. Чоловічий хор „Wiarus” з Межиріччя
Підляського

Категорія фольклорних хорів

1. Український молодіжний ансамбль
«Ранок» з Більська-Підляського
2. Kapela Sąsiadczka з Закалінок
3. Фольклорний ансамбль зі Славатич
Співочий гурт з Розвадівки

Grand Prix Фестивалю

Хор монашок
монастиря св. Миколи в Городку (Україна)

Рівень цього річного тереспільського Фестивалю високо оцінив член журі, академік Ігор Мацієвський з Російської академії наук в Санкт-Петербурзі. Підсумовуючі Фестиваль сказав він:

Імпреза розвивається. Помітний великий ріст колективів, зокрема з Південного Підляшшя. В категорії міських парафіяльних хорів переміг хор православної парафії Різдва св. Йоана Хрестителя з Гайнівки, яким керує Віринія Коцобайло. Це колосальний успіх. По перше Гайнівка зазвучала так як вона повинна звучати (хор мав в репертуарі українські колядки – ред.). Дуже добре, що цей хор, на прекрасному рівні показав спів, показав колядки в своїй мові, в своїй культурі.

Елізавета Томчук

На фестивалійній сцені виступає ансамбль «Ранок» з Більська

Непоганий був також виступ хору з Гарадка (біля Білостоку – ред.), це також такий недалекий етнічно-пограничний регіон. Було ними показано в основному свій білоруський матеріал, але були також українські колядки – це зрозуміло, бо недалеко один від другого, одне на друге впливає, так що це нормально. Для такого невеликого Гарадка це дуже хороший хор. Він прекрасно керується і є на дуже добром рівні. Я їм просто гратуюю.

Серед фольклорних колективів з всієї східної Польщі «Ранок» звичайно не має наразі конкуренції. На якому фестивалі вони би не виступали, хтось інший має шанс взяти хіба що лише друге місце. Конкурувати з ними наразі неможливо. Там іде правильна професійна робота, і я гратуюю цьому колективу і його керівникові пані Елізаветі Томчук, з тим великим успіхом, і бажаю їй нових великих успіхів.

«Імпреза розвивається. Помітний великий ріст колективів, зокрема з Південного Підляшшя.»

Друге місце в категорії фольклорних гуртів признали ми колективу з Закалінок біля Константинова. Там з черги велику роботу зробив і робить Здзіслав Марчук. Це дійсно дуже цікава людина, яка поступово, поступово заглиблюється в місцеву традицію, не маючи спеціально фахової освіти, будучи просто сільським, правда високого класу, весільним музикантом. Він чим даліше

іде, тим глибше. Він притягає дітей і всі дивуються, що інші, старші колективи не вміють виспівувати, не вміють такої вокалізації. А він навчив їх і малесенькі діти співають абсолютною культурною вокалізацією у фольклорній естетиці. Марчук також поступово все відроджує і відроджує давній стиль того співу, більш автентичний, на так званій – як в них говорять – простій мові, тобто на українських діалектах, які існували так само серед православних, як і серед католиків. З різних причин були вони втрачені, в більший мірі католицьким населенням, але в глибині воно лишається. І то що З. Марчук робить велике відродження, за це честь йому і хвала, і пам'ятник.

На думку І. Мацієвського високий був також рівень світських хорів. З-посеред яких можна вказати хори з Любліна, з Берестя, а також хор „Wiarus” з Межиріччя Підляського. Зокрема цей останній – за словами академіка І. Мацієвського – може вже виступати на будь-якому музичному фестивалі.

Цьогорічний Фестиваль колядок в Тересполі був великою культурною подією на Південному Підляшші. І що цікаве, серед багатьох спонсорів, окрім Міністерства культури на національній спадщини, було вельми багато приватних фірм з північно-східної частини люблінського воєвідства. Це реальний відгук з цього середовища, що дає добрий прогноз про фінансове забезпечення майбутнього VII Фестивалю колядних хорів...

Євген Рижик
Радіо Білосток А.Т.

29 квітня два народні колективи з гміни Черемха: жіноча група з Черемхи Села та «Вільчанки» з Вільки Терехівської офіційно відзначають ювілей своєї діяльності. В цьому номері «Над Бугом і Нарвою» запрошуємо на зустріч з ансамблем з Вільки.

З піснею через життя

Славомир Савчук

— Хто любить співати той має пісню завжди з собою. Як любиш пісню то й як картоплю обирайш і як корову доїш то собі співайш. Ці слова стосуються мабуть усіх членів гурту «Вільчанки» з Вільки Терехівської, який в цьому році святкує своє 25-річ-

— Хто любить співати той має пісню завжди з собою.

Як любиш пісню то й як картоплю обирайш і як корову доїш то собі співайш.

йдеться про старше покоління. Пам'ятаємо людей, та й зараз є в селі такі, які знають багато старовинних пісень. Хватило б згадати Марію Зинчук, одякої навчилися ми багато гарних пісень.

Перша думка про заснування колективу з'явилася на одному із зібрань, активно тоді діючих, гуртків сільських господинь. Як згадує Валентина Веремчук:

— На одному з таких зібрань, один з мешканців нашого села — Санька ска-

зав, що бабоньки в нас так fajно співають, тож і треба заложити якийсь колектив. В інших селах вже такі були. Перший раз ми поїхали виступати до Доброводи. Пам'ятаю тоє як тепер. То було в 1979 році. Ліля Назарук запрягла свого коня, сіли ми на віз і поїхали виступати.

Жінки з колективу пам'ятають також перші пісні, яких мали в своєму репертуарі. Були це: «Мамулю моя рідная», за яку отримали перше місце на білоруському фестивалі в Білостоці; «Повіяв буйний вітерок» та «Ой, там коло річки, коло броду». Не зважаючи на суто український репертуар колек-

ція. Зараз в колективі співає п'ять жінок: Анна Андросюк, Валентина та Ольга Веремчук, Надія Пашкович та Віра Рошченко.

Початки ансамблю сягають 70-тих років, але як то найчастіше буває, для заснування колективу потрібний був плідний ґрунт. Таким для Вільки Терехівської була музична традиція, переказувана з покоління на покоління, яку ще по сьогодні, хоч щораз рідше, можемо почути на весіллях, під час родинних зустрічей та іншого роду заходах, на яких не може обійтись без рідної української пісні.

— Перед нами не було в селі колективу, але народ в нас дуже співучий, — говорить «Вільчанка», — особливо якщо

Юрій Гаврилюк

Ансамбль «Вільчанки» на Фестивалі української культури Перемиськ '95

тиву з Вільки Терехівської, його першим опікуном було Білоруське громадсько-культурне товариство, що деякий час посилало до праці з жінками своїх інструкторів. Перші проби відбувались в приватних приміщеннях, адже сільської світлиці тоді ще не було.

ні пригоди з великої кількості виїздів на концерти, жінки з колективу попросили Ольгу Веремчук розповісти про це, як на фестивалі «Берегиня» танцювала босяком.

— Поїхала я на Україну в нових пантофлях, в яких в середині була шва й

і казали, що дивувалися і початково не вірили, що в Польщі можуть співати українські пісні.

Виїзди на різні фестивалі та концерти це для жінок з колективу з Вільки Терехівської велика радість і нагорода за час проведений на пробах і приготуваннях: Як тільки час і здоров'є дозволяють, стараємось виступати всюди де нас запрошують. Нам дуже добре побувати серед людей. А пісня завжди веселить душу — чи її почути зі сцени, чи у радіо. Всі колективи з Підляшшя, а особливо тій старшій, то наші добрі знайомі. Всюди де поїдемо і споткаймо, наприклад дівчат з Курашева, чи на ринку в Кліщелях тих, які співають в колективі «Калина» з Дашів, завжди переказуєм собі вітання і питаєм про новини.

Юрій Гаврилюк

Жінки з колективу свідомі того, що їх час вже минає. Організатори концертів промують молодих, найчастіше фольк-гурти. Видно також, що організації національних меншин мають менше грошей на те, щоб запрошувати колектив на фестивалі в Польщі, не говорячи вже про ці, які відбуваються за кордоном. Щораз рідше можна також почути рідну пісню на весіллях і тільки зібравшись в своєму крузі можна поспівати так як у роки молодості. З другого боку, «Вільчанки» з надією дивляться на своїх заступників: молодіжний гурт «Черемшину» та дитячий український колектив «Гілочку» з Черемхи. Ці молоді люди часто співають пісень, яких почули від жінок з Вільки Терехівської та Черемхи Села.

Відомо, що кожна людина хоче залишити після себе якусь пам'ятку. Для «Вільчанок» крім дипломів залежить на цьому, щоб записати касетку з піснями в їх виконанні, щоб пісні і особлива манера, в якій їх співали залишились для майбутніх поколінь. Дивлячись на цих повних енергії і доброго гумору жінок стверджую, що ще довго будуть втішати нас і зворушувати своїм гарним співом і нам всім бажаю.

Славомир Савчук

«Вільчанки» на святі «На Івана, На Купала» в Пльосках у 1996 р.

Протягом років мінявся склад гурту, деякі жінки приходили, деякі відходили з різних причин. У «Вільчанках» співали колись: покійна вже Анна Назарук, Марія Стельмашук, Лідія та Галина Шокало, Галина Зинчук та Ліля Назарук. Більшість теперішніх членів колективу співає в ньому від самого початку існування. Винятком є тільки Надія Пашкович, яка приєдналася до «Вільчанок» в 1990 році, перед фестивалем української культури в Сопоті.

Дуже тепло згадують жінки з колективу Людмилу Вищенко, родом з Луцька на Волині, яка на початку 90-тих років вела колектив, будучи його інструктором від імені українського середовища на Підляшші:

— Тоді багато ми з нею опрацювали пісень і виступали в цікавих місцях. Їздили на українські імпрези до Сопоту, потім до Перемишля. Виступали також не раз на Україні — були на фестивалі «Берегиня» в Луцьку, їздили з концертом до Горохова, побували в Кременці і в Почасві.

На прохання пригадати якісь забав-

намуляла пухиря, тай з водою. Інших чоботів купити тогди на Україні було неможлив., На останній день фестивалю, вечером була велика забава для всіх що там виступали. Всі собі танцювали, а я знявши пантофлі сиділа на столі. Підійшов якийсь чоловік і взяв

Дивлячись на цих повних енергії і доброго гумору жінок стверджую, що ще довго будуть втішати нас і зворушувати своїм гарним співом...

до танцю, а я якось і не могла сказати що я без чоботів. Щойно як потанцювали добре, то він зауважив що я боса. Сміху було...

Під час виступів, крім веселих, були і зворушливі моменти: Закінчувався вже фестиваль, міли ми вже од'їжджати з України і перед автобусом всім, хто нас проводив заспівали пісню «Явор над водою». Люди аж заплакали

Gdy spojrzymy na podlaską mapę, gmina Boćki jest etnicznym i religijnym pograniczem. Jej południowo-wschodnią część zamieszkuje prawosławna ludność ukraińskojęzyczna, zaś północno-zachodnią – polska i katolicka. Orientacyjną granicę stanowi „droga krajowa nr 19”, a więc szosa łącząca Bielsk z Siemiatyczami.

Nabożna pieśń i ojczyste słowo

Boćki są centrum prawosławnej parafii Zaśnięcia NMP, czyli *Uspeńskiej*, do której należy większość prawosławnych wsi na terenie gminy oraz Knorydy, leżące już w gminie bielskiej. Jeszcze w pierwszej połowie XX w. parafia boćkowska liczyła nawet 2-3 tys. wiernych, ale nieubłagany proces wyludniania się wsi dotknął też i tę, w większości wiejską, parafię. W chwili obecnej liczy ona już tylko 350 rodzin, a więc nieco ponad tysiąc dusz (z czego w samych Boćkach mieszka 60 prawosławnych rodzin – na ogólną liczbę czterystu). Ten niewesoły obraz można jeszcze uzupełnić informacją, że w 2000 r. w parafii odbyło się 20 pogrzebów i tylko 8 chrztów. Chrzestów zresztą będzie coraz mniej, skoro na 8 ślubów udzielonych w ubiegłym roku w boćkowskiej cerkwi tylko jedna nowo zaślubiona młoda para pozostała w parafii.

W takich właśnie warunkach rozpoczęty został, obliczany na sumę kilkunastu „starych” miliardów, remont zabytkowej parafialnej świątyni. I trzeba przyznać, iż pomimo znacznych trudności, głównie natury finansowej, prace postępują bardzo szybko, dzięki czemu już od minionej jesieni cerkiew nabrała zupełnie nowego kształtu, przyciągając uwagę bliskim okrytych miedzią kopuł nad nawą i odnowionymi wieżami frontowymi.

Ale życie parafii to nie tylko pracowita codzienność, lecz też chwile świąt i uroczystości, gdy można cieszyć się płodami trudu na duchowej niwie, spotykać się z sąsiadami. Taki właśnie sąsiedzki, a więc siłą rzeczy ekumeniczny charakter miał wieczór kołęd w Gminnym Ośrodku Kultury, zorganizowany 14 stycznia, czyli licząc według kalendarza juliańskiego – w prawosławny Nowy Rok.

Jako pierwsze zabrzmiały kołedy prawosławne, wykonywane przez amatorski zespół folklorystyczny „Krasuni” z Krasnej Wsi oraz chór boćkowskiej parafii – zarówno „tradycyjny”, złożony z dorosłych, jak i dziecięcy, istniejący od dwóch lat. Śpiewały one przeważnie po ukraińsku, głównie tradycyjne kołedy pochodzące z poczajowskiego *Bohohlasnyka* z 1790 r. Były też kołedy typowo ludowe, jak *Dobryj wieczir tobi, pane hospodariu* w wykonaniu chóru dziecięcego czy *Swjataja Warwara cerkwiu budowała*, którą zaśpiewały „Krasuni”.

„Krasuni” i chór dorosłych zaśpiewali też po jednej kołodzie w języku rosyjskim. Później na scenę boćkowskiego GOK-u wcho-

Jerzy Gawryluk

dzili wykonawcy polskich kołęd katolickich, zarówno dzieci i młodzież szkolna, jak też zespół folklorystyczny „Klekociaki”.

Po nagrodzonym rześkimi oklaskami kołędowaniu inicjatywę przejęli proboszczowie boćkowskich parafii: katolickiej – ks. Jerzy Zychora oraz prawosławnej – o. Witalij Gawryluk, uświęcając uroczystość modlitwą i słowem, a następnie składając życzenia oraz dzieląc się prosforą i opłatkiem. W ślad duchownych poszedł ogół obecnych – zarówno organizatorzy i uczestnicy kołędowania, wójt gminy i przewodniczący Rady Gminy, jak też „zwykli” goście, wśród których byli zarówno katolicy, jak i prawosławni. Wszyscy oni dzielili się obrzędowym chlebem, życząc sobie zdrowia i pomyślności.

Według mnie szczególne znaczenie miał występ chóru dziecięcego, złożonego przede wszystkim z dzieci mieszkających w Boćkach i nie mających na co dzień kontaktu z językiem ukraińskim, gdyż nawet starsze pokolenie rodowitych boćkowskich mówi już wyłącznie po polsku. Ten swego rodzaju powrót do tradycji minionych pokoleń jest zasługą zarówno o. Witalija, który kieruje parafią od wiosny 1999 r., jak i jego córki Anny. Jest ona wprawdzie studentką prawa w Białymstoku, ale dzięki wrodzonym predys-

pozycjom i zamiłowaniu z powodzeniem naucza śpiewu i dyryguje obydwojma boćkowskimi chórmi.

– Gdy przyjechaliśmy do Bociek był tu już dobry chór cerkiewny, trzeba z nim było tylko dalej pracować. Ale zaczęliśmy też organizować chór dziecięcy, a że dzieci są zdolne i chętne do nauki, już w weszłym roku występowaliśmy na przeglądach kołęd w Hajnówce.

Po ukraińsku dzieci nie mówią, gdyż już ich rodzice tak nie mówią, nawet babcie już mówią do nich po polsku. Dlatego też najpierw czytamy kołedy, później tłumacząc im to wszystko czego nie rozumieją. Dzięki temu uczą się nowych słów, zrozumieniem tekstów pieśni, a i gdy mówię do nich „po-swojemu” również rozumieją. Tyle że nie mówią – jest im ciężko, inaczej stawiają akcenty. Jest jednak postęp i za jakiś czas z pewnością będzie lepiej.

Należy tu dodać, że w 1999 r. nakładem parafii prawosławnej w Boćkach wydany został zbiór najpopularniejszych kołęd ukraińskich pt. *Zakoladujmo wsi ra-*

Chór cerkiewny parafii prawosławnej w Boćkach, dyryguje Anna Gawryluk

zom. On też stał się dla dzieci pierwszym przewodnikiem po kilkusetletnim już ukraińskim „sadzie pieśni nabożnych” i z nim w rękach wyszły na scenę boćkowskiego GOK-u.

Okazją do odnawiania pamięci o związanej z Cerkwią częścią ojczystej kultury są lekcje religii. W boćkowskiej szkole podstawowej i gimnazjum uczy się w chwili obecnej około 450 dzieci, z których mniej więcej co czwarte uczęszcza na zajęcia pro-

wadzone przez o. Witalija Gawryluka (są wśród nich także dzieci ze wsi należących do gminy Boćki, ale wchodzących w skład parafii prawosławnych w Kośnej i Sasinach). Piętnaścioro prawosławnych dzieci

Chór dziecięcy parafii prawosławnej w Boćkach

istnieje kwestia wzajemnych stosunków na poziomie małej wspólnoty lokalno-parafialnej. Na ile może to stwierdzić obserwator z zewnątrz, to w przypadku Boćek wzajemne stosunki wydają się zmierzać w kierunku partnerstwa i porozumienia.

– *Ekumenizm ma u nas szczególne znaczenie – podkreśla o. Witalij. – Nie tylko głosi się go słowami, ale jest widoczny w konkretnych uczynkach.* Przykładem może być pielgrzymka na Świętą Górę Grabarkę, gdy ponad półtora tysiąca młodzieży przyjęto w samych Boćkach. Pielgrzymów pod

swoj dach zapraszali także katolicy, którzy przyjmowali na posiłek i nocleg nawet po 20-30 osób.

W listopadzie 2000 r. parafia prawosławna zorganizowała trzy cotygodniowe

Ekumenizm ma u nas szczególne znaczenie – podkreśla o. Witalij. – Nie tylko głosi się go słowami, ale jest widoczny w konkretnych uczynkach.

pielgrzymki na Świętą Górę Grabarkę, których uczestnikami byli także katolicy – podczas jednej zapełnili oni większość jednego z dwóch autokarów. Była wśród nich młodzież, wielu też po raz pierwszy znalazło się na Świętej Górze. Uczestniczyli w trwającej ponad dwie godziny wieczerni, ale jak sami później mówili, nie czuli zmęczenia – zafascynowani modlitwą, śpiewem i ogólnym nastrojem duchowości.

Z kolei w grudniu odbyła się pielgrzymka do katolickiego sanktuarium w Hodyszewie, w której uczestniczyli wierni obu wyznań. Przełożony oo. Pallotyńów w swoim kazaniu wspominał o prawosławnej i unickiej przeszłości hodyszewskiego sanktuarium, zaś po Mszy Świętej o. W. Gawryluk odsłużył modleń w języku cerkiewno-słowiańskim. Wielu uczestniczących w obu pielgrzymkach katolików wyraziło też pragnienie wspólnego z prawosławnymi wyjazdu do monasteru w Supraślu.

– *To bardzo podbudowuje – mówi o. Witalij. – Widzę po ludziach, że takie*

wyjazdy mają głęboki sens, gdyż zbliżają, dają możliwość wzajemnego poznania, budują przekonanie, że prawosławie nie jest jakąś wrogą religią, że mimo wszystko więcej nas łączy niż dzieli. Myślę, że w tym jest główny sens naszych spotkań z katolikami. Jestem tu dwa lata i widzę rosnącą rangę naszej Cerkwi w oczach tutejszej katolickiej większości, co widać chociażby w szkole, gdzie zarówno przed katolickim, jak i prawosławnym Bożym Narodzeniem spotykamy się, aby wspólnie podzielić opłatkiem, a później prosforą. Jest to bardzo przyjemne i radosne, że chociaż w Boćkach jest nas tylko 60 rodzin, mają miejsce takie wydarzenia.

Bożonarodzeniowo-noworoczny cykl wspólnego świętowania w Boćkach zakończyły w tym roku ekumeniczne nabożeństwa w świątyniach obu wyznań – 20 stycznia w cerkwi i 21 stycznia w kościele, w których uczestniczyli także przedstawiciele władz samorządowych. Oprócz wspólnych modlitw i śpiewów wspólnie przeprowadzono podczas nich kwestę na pomoc dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum, przekazując zebraną sumę na opłacenie obiadów w szkolnej stołówce. Wspólnie mogły bawić się też dzieci na „choince”, którą 27 stycznia zorganizowała parafia prawosławna.

Proboszcz parafii prawosławnej w Boćkach o. Witalij Gawryluk z wójtem gminy Boćki Stanisławem Derehajło

Okazji do pisania o mających miejsce w Boćkach działaniach obu społeczności wyznaniowych na niwie duchowości i kultury będzie jeszcze wiele. Zakończmy więc na razie słowami o. W. Gawryluka: *Żyjemy w jednym miejscu, mamy takie same problemy i chcemy wypełniać swoją misję przez służbę innemu człowiekowi. Apostoł Paweł powiedział „Druh druha tiahoty nosite, tako ispochnite zakon Chrystow”. A każdy z nas ma problemy i radości, ale gdy ma dobrych pomocników i przyjaciół, to wszelkie problemy i trudności można przezwyciężać i mogą się one zamienić w radość.*

Jerzy Hawryluk

Zdjęcia autora artykułu

uczy się też w szkole w Andryjankach (przed pierwszą wojną światową istniała tam odrębna parafia prawosławna, w okresie międzywojennym przyłączona do boćkowskiej).

– *Nauka religii w szkole podstawowej i gimnazjum w Boćkach odbywa się właściwie w dwóch językach – mówi o. Witalij. – Z dziećmi rozmawiamy głównie po polsku, ale też staramy się, aby dzieci знаły także naszą terminologię cerkiewną. Jeśli chodzi o pieśni, koledy, staramy się najpierw objaśnić słowa, aby dzieci rozumiały, co czytają i śpiewają, aby odnosiły się do nich z osobliwym uczuciem.*

Problem jest w tym, że miejscowi prawosławni już nie mówią językiem przodków. Dzieci są na ogół pod względem języka całkowicie spolszczone i najprostszych słów z naszej mowy podlaskiej, ukraińskiej nie znają, nie wiedzą, co znaczą. Dlatego nauka religii jest bardzo ciekawa, bo dzieci, teraz to widzę – chcą się uczyć, chcą to wszystko poznawać. I niektórzy zaczynają trochę mówić, nie tak akcentują, ale zawsze.

W Dubnie czy w Nurcu jest, można powiedzieć, względnie, ale miejscowi boćkowie już absolutnie odeszli od naszego języka. Ale mimo to młodzież i dzieci mają ochotę, garną się do Cerkwi, co widać chociażby po tym, ile dzieci przyszło dzisiaj, zarówno w roli wykonawców, jak i widzów. A dzisiaj jest przecież niedziela i nie jeżdżą szkolne autobusy. Przyjechali z odległego o 10 km Dubna, a jest i sześćioletnia dziewczynka z Nurca. Jest to bardzo przyjemne, mobilizujące, a jednocześnie pouczające, że dzieci nie można zostawić, trzeba z nimi pracować dalej.

W warunkach rzeczywistego życia w mniejszości wśród katolickiego otoczenia

Festiwal Piosenki Białoruskiej staje się coraz bardziej białoruski

Pozytywne zmiany

18 lutego br. odbył się w Białymstoku Koncert Galowy Festiwalu Piosenki Białoruskiej. Już po raz ósmy w wypełnionej po brzegi, źle nagłośnionej hali „Włókniarza” zaprezentowały się liczne zespoły. Swoją obecnością zaszczylił koncert poseł Włodzimierz Cimoszewicz, pod patronatem którego odbywał się festiwal. Koncert rejestrowało siedem kamer Telewizji Białystok.

Podobnie jak w latach minionych także na tegorocznym Festiwalu Pieśni Białoruskiej nie zabrakło akcentów ukraińskich. Należy jednak odnotować, że w odróżnieniu od lat poprzednich w bieżącym roku dominowały tu pieśni białoruskie.

Tradycyjnie już w hali „Włókniarza” zaprezentowano zespoły śpiewające podłaską gwarą ukraińską. Z „Hajnauszczyzny – krynicy autentycznaha białoruskaha falkloru” (według słów sekretarza Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Walentyny Łaskiewicz) przybyły „Orieszki” z Orzeszkowa, które gwarą ukraińską zaśpiewały pieśń *Posijała ohuroczki*. Z kolei zespół „Lubaszki” z Dobrowody wykonał po ukraińsku pieśń *O, Boże*. Warto zaznaczyć, że jedną z cech fonetycznych gwary, w jakiej ta pieśń została wykonana, jest zjawisko tzw. ikawizmu, występujące tylko w języku ukraińskim.

**Rozbrzmiewające
po białorusku pieśni
ukraińskie traktowane
są najczęściej jako
białoruskie pieśni ludowe**

Na koncercie finałowym można było też usłyszeć pieśni tłumaczone (często nieudolnie) z ukraińskiego na białoruski. Przykładem może tu być bardzo popularna pieśń ukraińska *Była mene maty bierzowym prutom* lub też zaśpiewana przez zespół „Tyniewiczanki” z Tyniewicza Dużych *Oj, u luzi pry dołyni* (w wersji *Oj, u luzie pry dalinie*). Rozbrzmiewające po białorusku pieśni ukra-

Ludmiła Filimoniuk

ińskie traktowane są najczęściej jako białoruskie pieśni ludowe, co widać także w najprzeróżniejszych publikacjach. Przykładem może tu być wydana w Mińsku antologia *Pieśni Bielastoczczyzny*, która na festiwalu rozeszła się jak świeże bułeczki.

Warto też wspomnieć o jeszcze jednej tendencji widocznej w przyswajaniu pieśni ukraińskich – pozorne nadawanie im charakteru białoruskiego. Chodzi tu o zastępowanie niektórych słów białoruskimi czy też wymowę zgodnie z zasadami fonetyki białoruskiej. Widać to chociażby w wykonaniu różnych zespołów grających na weselach, którym się wydaje, że jeśli w piosence *Smereka* zamiast „diwczyna” zaśpiewają „dziauczyna”, będzie to już piosenka białoruska. Taką „białoruską” wersję ukraińskiej pieśni *Oj, kum do kumy załycajetsia*, wykonała na festiwalu młodzież z Liceum Ogólnokształcącego z BJN w Hajnówce.

Mimo zauważalnego ograniczenia na festiwalu obecności folkloru ukraińskiego, jak co roku rodzi się pytanie na ile można mówić o autentyczności prezentowanego tam folkloru i czy wszystkie wykonane na festiwalu pieśni są rzeczywiście białoruskie. Wiadomo bowiem, że zespoły występujące na festiwalu dość często wykorzystują folklor ukraiński: wiele pieśni wykonywanych jest gwarą ukraińską, którą najczęściej traktuje się jako lokalną odmianę języka białoruskiego, inne z kolei są tłumaczone z języka ukraińskiego i śpiewane po białorusku.

Żaden naród nie żyje w izolacji, naturalnym zjawiskiem jest wzajemne

przenikanie kultur, także w dziedzinie folkloru. Pieśni ukraińskie od dawna przyciągają swoim bogactwem i przyjemną dla ucha melodyką różnych wykonawców, poczynając od polskich grup folkowych, a kończąc na zespołach grających disco polo. Nie ma także nic złe-

Aleksander Romaniuk z Dubiażyńa śpiewa „białoruską” pieśń ludową *Повій вітре на Україну* na eliminacjach Festiwalu Piosenki Białoruskiej w Bielsku Podlaskim

go w tym, iż do swego repertuaru włączają je także zespoły białoruskie i śpiewają o kozakach, Ukrainie czy Dunaju. Chodzi tylko o to, by nie fałszować obrazu rzeczywistości i nie włączać pieśni ukraińskich do swego dziedzictwa kulturowego.

L. Filimoniuk

Dwóch oskarżonych w procesie o podpalenie prawosławnej kaplicy w Narwi

Coraz bliżej wyroku

Od stycznia przed Sądem Rejonowym w Bielsku Podlaskim toczy się proces dwóch mężczyzn oskarżonych o podpalenie prawosławnej kaplicy cmentarnej w Narwi (powiat hajnowski). Sprawa budzi duże zainteresowanie mieszkańców osady, którzy licznie stawiają się na rozprawach w roli obserwatorów. Przed bielskim sądem odbyły się już cztery rozprawy, przesłuchano kilkudziesięciu świadków, m.in. strażaków, mieszkańców Narwi i proboszcza miejscowej parafii prawosławnej oraz grupę biegłych sądowych. Nadal nie wiadomo jednak, kiedy zapadnie wyrok i czy któryś z oskarżonych zostanie skazany.

Kaplica płonęła w nocy

Do tragedii doszło 30 kwietnia ubiegłego roku podczas świąt Wielkanocnych według kalendarza juliańskiego. Około północy mieszkańcy Narwi zauważyli, że zabytkową kaplicę cmentarną spowijają języki ognia. Natychmiast podjęto akcję gaśniczą, w której wzięło udział osiem jednostek zawodowej i ochotniczej straży pożarnej. Niestety kaplicy nie udało się uratować – budynek i jego wnętrze spłonęło doszczętnie.

W wyniku półrocznego śledztwa Prokuratura Rejonowa w Hajnówce postawiła przed obliczem Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim dwóch mężczyzn. Oskarżonymi o podpalenie kaplicy są mieszkańcy Narwi: aresztowany i doprowadzany na salę sądową przez policjantów 24-letni Janusz O. oraz odpowiadający z wolnej stopy 44-letni Ryszard P. Obaj oskarżeni nie przyznają się do winy, chociaż w trakcie przesłuchań przeprowadzonych tuż po zatrzymaniu przez policję Janusz O. przyznawał, że po nieudanej próbie włamania wrzucił do wnętrza kaplicy płonącą szmatę, aby zatrzeć ślady. Przed sądem zmieniał wyjaśnienia, twierdząc, że był do nich zmuszany przez przesłuchujących go policjantów. Drugi z oskarżonych Ryszard P. od początku nie przyznaje się do zarzucanych mu czynów. Przed sądem odmówił składania wyjaśnień.

Krzysztof Jankowski

Najważniejszy świadek zaginął

W trakcie procesu toczącego się przed Sądem Rejonowym w Bielsku Podlaskim zeznawał między innymi proboszcz parafii prawosławnej w Narwi ks. Bazyli Roszczenko. Opowiadał on, iż kilka dni po tragedii zgłosił się do niego jeden z mieszkańców wsi Aleksander S. – starszy mężczyzna, często nadużywający alkoholu, mieszkający nieopodal spalonej kaplicy. Aleksander S. wyznał duchownemu, że wie, kto spowodował pożar i wskazał Janusza O. Po kilku dniach wskazał też drugiego zasiadającego na ławie oskarżonych Ryszarda P. Obaj mężczyźni mieli chwilę przed wybuchem ognia odwiedzić starszego człowieka, grożąc mu pobiciem, a następnie udać się w kierunku cmentarza. Siedemdziesięcioletni Aleksander S. miał być świadkiem w tej sprawie, jednak tuż przed rozpoczęciem procesu zaginął bez wieści.

Zeznający w procesie biegli sądowi uznali, że przyczyną pożaru było najprawdopodobniej podpalenie. – Na podstawie oględzin i dokumentacji można stwierdzić, że przyczyną pożaru nie mogła być niesprawność instalacji elektrycznej. W czasie pożaru instalacja była wyłączona i nie powodowała grzania czy iskrzenia, które mogłoby doprowadzić do wzniesienia

ognia – stwierdził Zbigniew Siwak, biegły Sądu Okręgowego w Białymstoku z zakresu instalacji elektrycznych. – Pożar wybuchł w wyniku podpalenia – orzekł Mirosław Linczuk, biegły z zakresu pożarnictwa. – Najprawdopodobniej sprawca, po sforsowaniu bocznych drzwi kaplicy, podłożył ogień – ciecz lub materiał łatwo palny. Ponieważ podłoga była drewniana i wyłożona chodnikami, ogień szybko rozprzestrzenił się na cały obiekt. W momencie zauważenia pożaru budynek był już nie do uratowania.

Zeznawała dla kaprysu

Bielski sąd przesłuchiwał też siedemnastoletnią Urszulę K., mieszkankę Narwi, która sama zgłosiła się na policję. Nastolatka twierdziła, że w ogóle nie pamięta wydarzeń z dnia pożaru. W tej sytuacji sąd odczytał zeznania złożone przez nią przed policją i prokuratorem. Wynikało z nich, że dziewczyna tuż przed pożarem była na cmentarzu w Narwi. Widziała uciekającego sprawcę oraz zapalony znicz, stojący przed zaczynającymi płonąć drzwiami kaplicy. Przed sądem nastolatka nie potwierdziła treści swoich wcześniejszych zeznań. Powiedziała, że napisała list do policji, gdyż pragnęła pomóc w sprawie. Chciała zostać przesłuchana, bo „nigdy nie była”, a składanie zeznań traktowała jako „ciekawą przygodę”. Obecna w trakcie przesłuchań nieletniego świadka psycholog Irena Małyszko stwierdziła, że Urszula K. posiada zdolność postrzegania i zapamiętywania faktów, ale wykazuje potrzebę dowartościowania i jej zeznania mogą być konfabulacją.

Po przesłuchaniu serii świadków i biegłych nadal nie wiadomo, kiedy zapadnie wyrok. Kolejny dzień rozprawy wyznaczono na 9 maja. Wówczas to ponownie będzie zeznawał Mirosław Linczuk, biegły Sądu Okręgowego w Białymstoku z zakresu pożarnictwa.

Krzysztof Jankowski

Sławomir Smyk z Kleszczel to osoba dotknięta szczególną pasją – „pozytywnym uzależnieniem”, jak sam określa ten stan leśnik z zawodu, a z zamiłowania rzeźbiarz

ODKRYĆ DUSZĘ DREWNA

Twórczość Sławomira Smyka doceniono już w kilku miejscach, chociaż rzeźbiarstwem zajmuje się od niedawna. Pierwsze wyróżnienie otrzymał za rzeźbę „Zepsuta kobieta”, na konkursie ogłoszonym przez Hajnowski Dom Kultury. Później przyszło I miejsce na V Ogólnopolskim Przeglądzie Twórczości Amatorskiej Leśników w Gluchowie. Ostatnim i najważniejszym w dotychczasowej karierze artystycznej Sławomira Smyka osiągnięciem było zdobycie Brązowego Wawrzynu Olimpijskiego w dziedzinie rzeźby, za pracę „Tańcząca z obręczą”.

Szczególną satysfakcję sprawił artyście z Kleszczel fakt, iż on – amator, znalazł się w doborowym towarzystwie. Złoty Wawrzyn otrzymał prof. Krzysztof Nitsch z Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, Srebrny – artysta rzeźbiarz Mateusz Łęgowski, zaś Brązowy *ex aequo* – Ewa Krynicka, artysta plastyk, która od 15 lat zajmuje się tematyką sportową w medalierstwie. Nagroda, którą w 1967 r. ustanowił Polski Komitet Olimpijski, przyznawana jest w różnych dziedzinach twórczości. Rzeźbiarz z Kleszczel może mieć powód do dumy – dotychczas jej laureatami byli między innymi tak honorowani artyści i muzycy, jak Jerzy Nowosielski czy Krzysztof Penderecki.

Sławomir Smyk ma też na koncie dwie wystawy. W 1999 r., wspólnie ze swymi kolegami debiutował w Kleszczelach, później prezentował swe prace na indywidualnej wystawie w Białostockim Ośrodku Kultury, a ostatnio w Wojewódzkim Ośrodku Animacji Kultury w Białymstoku. Artysta niechętnie sprzedaje swe prace, ale musi też myśleć o funduszach na wykończenie swej prywatnej, autorskiej galerii, w której będzie mógł wystawiać rzeźby.

– Moja artystyczna przygoda rozpoczęła się od odwiedzin u Michała Markiewicza, który podobnie jak i ja pochodzi ze wsi Dobrywoda – wspomina artysta. – Zobaczyłem wówczas jego rzeźby wykonane w drewnie i bardzo mi się spodobały. Wahalem się, czy poprosić go o to, aby sprzedał mi jedną z nich, ale Michał zaproponował, abym sam spróbował swych sił w rzeźbiarstwie. Spróbowałem, wciągnęło mnie to i tak już pozostało.

Sławomir SANCZUK

Gdyby wpleść w historię twórczości Sławomira Smyka trochę metafizyki, należałoby stwierdzić, iż siłą sprawczą jej rozwoju był dobry artystyczny duch unoszący się nad Dobrywodą w 1958 r., gdy na świat przyszło trzech jej mieszkańców, którzy obecnie zajmują się rzeźbiarstwem: nasz bohater – Sławomir Smyk, a także Michał Markiewicz oraz EliasZ Ziniewicz. – *Musiał tędy przelatywać jakiś bardzo uzdolniony bocian* – żartuje artysta.

Swe pierwsze prace Sławomir Smyk wykonał w oparciu o rysunki Michała Markiewicza. Chociaż bardzo szybko się usamodzielnił, w twórczości obu artystów widać wiele cech wspólnych, takich jak symbolizm przedstawień z lekką skłonnością

do abstrakcji osiągniętej poprzez syntetyzowanie formy postaci ludzkich.

– Nie rywalizujemy ze sobą – mówi Michał Markiewicz. – Staramy się raczej sobie wzajemnie pomagać. Mieszkam obecnie w Białymstoku, ale staram się jak najczęściej przyjeżdżać do mojej rodzinnej miejscowości. Po drodze zajężdżam do Sławka. Oglądam jego najnowsze prace, wymieniamy się poglądami i pomysłami rozwiązań problemów formalnych. Później jedziemy do Dobrywody, gdzie dołącza do nas EliasZ. Być może fakt, iż nie jestem sam powoduje, iż nadal rzeźbię.

Fascynacja przyrodą i drewnem jako materiałem do tworzenia rzeźby, w przypadku Sławomira Smyka w dużej mierze wpływa z wykonywanego zawodu – leśnika. Doskonała znajomość stolarstwa widoczna jest w domu artysty, w wykończeniu którego włożył tak samo wiele serca i pomysłów, jak później w rzeźby.

Sławomir Smyk ze swoją rzeźbą

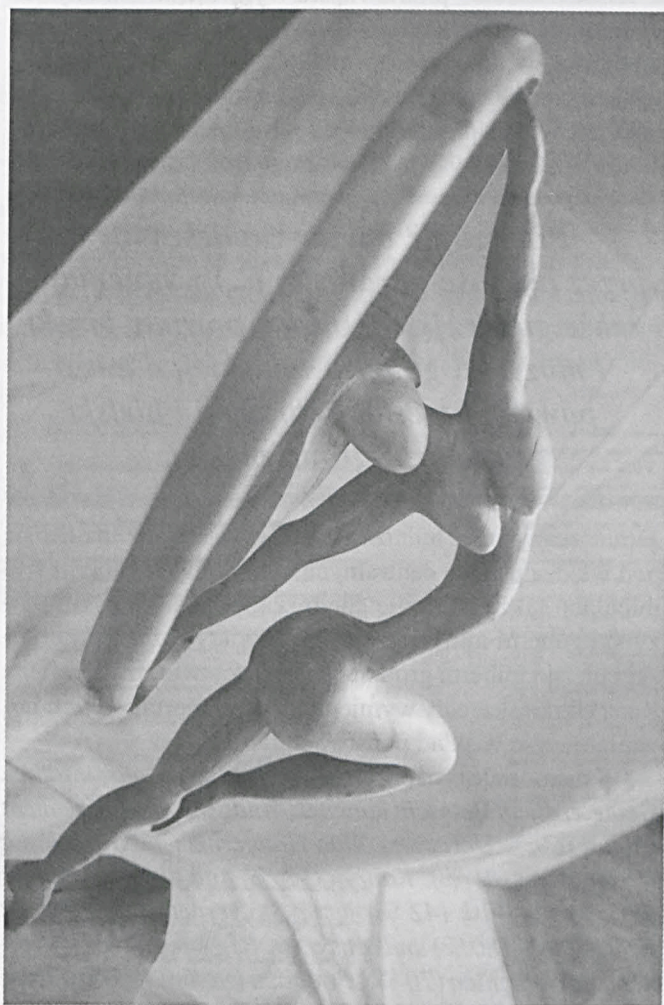
– Drzewo posiada swą duszę, która nawet po ścięciu przechodzi w drewno. Do materiału, z którego wykonuję rzeźby, podchodzę z wielkim pietyzmem, rzekłbym nawet z nabożeństwem. Idę za słowami Michała Anioła – artysta jedynie zdejmuję nadatki materiału, odkrywając w ten sposób duszę dzieła stworzoną przez naturę.

Ulubionym materiałem rzeźbiarza z Kleszczel jest drewno dębu, jabłoni i gruszy. – Wybieram najczęściej drzewa, które mają wyraziste słoje. Lubię rzeźbić w dębie, chociaż to twardy mate-

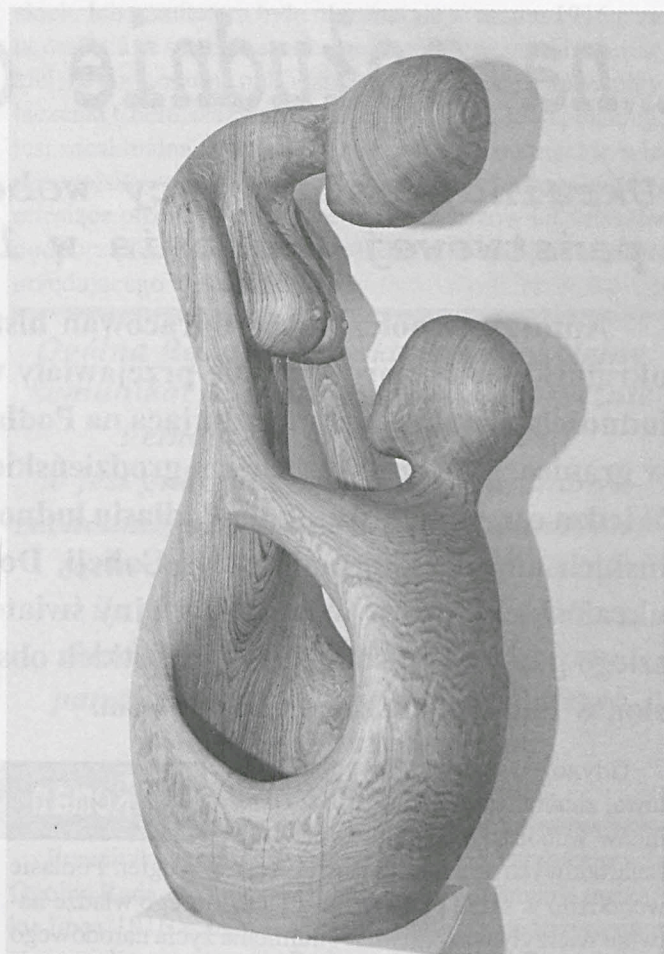
Czasami zamykam oczy i z przyjemnością dotykam gładkiej powierzchni rzeźby, na której nie ma żadnych przerywników i ostrych kątów. Jest jedynie płynny ruch.

riał, ale daje niesamowity efekt podkreślający rysunek słoików. Staram się aby powierzchnia moich rzeźb była dopracowana: wyszlifowana, płynna i gładka. Wychodzę z założenia, iż rzeźba powinna podobać się nie tylko wzrokowo, ale także oddziaływać na inne zmysły. Czasami zamykam oczy i z przyjemnością dotykam gładkiej powierzchni rzeźby, na której nie ma żadnych przerywników i ostrych kątów. Jest jedynie płynny ruch.

Swoisty estetyzm rzeźb Sławomira Smyka powoduje, iż częstym ich tematem jest kobieta, piękno jej ciała i asocjacje kultu-

Tańcząca z obręczą, 1998-1999 r.

Macierzyństwo, 1998 r.

rowe, które ze sobą niesie. Tytuły, które nadaje rzeźbom skłaniają do poszukiwania przesłania ukrytego w alegorycznych stwierdzeniach i zakodowanych w formie. Czasami ociera się ona o abstrakcję, ale raczej pozostaje wierna figuratywnemu przedstawianiu. Gdyby pokusić się o paralele z innymi rzeźbiarzami wypadałoby w kontekście prac S. Smyka wspomnieć o monumentalnej twórczości Henry Moore'a i całym nurcie rzeźby organicznej.

Delikatna ekspresja ruchu widoczna w wielu pracach kleszczelowskiego artysty sprawia, iż bliski jest mu temat sportu. – Szczególnie interesuje mnie gimnastyka artystyczna, w której uwidacznia się subtelny, płynny ruch. Po otrzymaniu nagrody Brązowego Wawrzynu Olimpijskiego tyknąłem chyba bakcyła współzawodnictwa sportowego i przy okazji następnej olimpiady wystartuję do konkursu raz jeszcze. Zrobię to z tym większą przyjemnością, iż odpowiada mi temat – zapewnia artysta, a potwierdzeniem jego słów mogą być wykonane ostatnio prace: „Gimnastyczka” i „Zmagania z obręczą”.

Poszukiwania sposobów oddania ruchu, ten trwały temat, szczególnie w najnowszej historii sztuki rzeźbiarskiej, skłoniły Sławomira Smyka do pewnych przemyśleń. – Mówi się, iż ludzkość dąży do stworzenia perpetuum mobile. Moim zdaniem jest to możliwe do osiągnięcia właśnie dzięki sztuce. Jeśli wykonam rzeźbę, która będzie pełna dynamiki, to w pewien sposób będzie ona w ruchu nawet za dziesięć lat. A jeśli nikt i nic jej nie zniszczy, to ruch ten trwał będzie wiecznie.

Sławomir Sawczuk (Radio Białystok S.A.)

Zdjęcia z archiwum Sławomira Smyka

...na południe od rzeki Narwi

Ukraińcy galicyjscy wobec sprawy przynależności państwowej Podlasia w latach I wojny światowej

Autorzy współczesnych opracowań historycznych dochodzą często do wniosku, że ukraińskie elity narodowe nie przejawiały w latach I wojny światowej zainteresowania ludnością ukraińską zamieszkującą na Podlasiu, a już na pewno w jego części północnej – w granicach ówczesnej guberni grodzieńskiej. Tymczasem w rzeczywistości było inaczej. Wiedza o zamieszkiwaniu na Podlasiu ludności ukraińskiej istniała także wśród elit ukraińskich austriackiej podówczas Galicji. Dowodzą tego deklaracje lwowskich działaczy ukraińskich, którzy w latach I wojny światowej domagali się włączenia w granice przyszłego państwa ukraińskiego wszystkich obszarów zamieszkałych przez ludność ukraińską, w tym Chełmszczyzny i Podlasia.

Gdy rozpoczynała się I wojna światowa, ziemie zamieszkane przez Ukraińców wchodziły w skład dwóch wielonarodowych mocarstw: Rosji i Austro-Węgier. Podlasie wchodziło w skład pierwszego z nich, którego władze naiwnie wierzyły w możliwość stłumienia życia narodowego nie-Rosjan. W carskiej Rosji oficjalnie nie było Ukraińców i nie istniał język ukraiński. Ukraińców można było co najwyżej nazywać Małorusami bądź bardziej pogardliwie Chachłami, a język ukraiński małoruskim lub chachłackim. Przy tym używano wszystkich tych nazw wyłącznie jako określeń części „jedynego i niepodzielnego” narodu i języka rosyjskiego. W ten też sposób określano ukraińskich mieszkańców Podlasia, którzy niemal pozbawieni własnych elit intelektualnych i narodowych skazani byli na liczne perturbacje.

Gdy w 1915 r. większość mieszkańców Podlasia zmuszona została przez władze rosyjskie do ewakuacji przed zbliżającymi się oddziałami wojsk niemieckich, ukraińskie elity polityczne Galicji znalazły się pod presją składanych przez Niemcy i Austro-Węgry obietnic utworzenia niepodległego państwa polskiego. W jego projektowanych granicach znaleźć się miały tereny cesarstwa rosyjskiego zamieszkane także przez ludność ukraińską. Obok takiego projektu pojawiły się też podówczas, elektryzujące środowiska ukraińskie Galicji, informacje o planach austriackich Niemców wydzielienia Galicji i Bukowiny oraz przyłączenia do nich wyzwolonych spod władzy rosyjskiej obszarów byłego Królestwa Polskiego.

W zaistniałej sytuacji zabrała głos Ogólna Rada Ukraińska, pełniąca rolę najwyższego organu przedstawicielskiego Ukraińców w cesarstwie austro-węgierskim. Powstała ona w Wiedniu w maju 1915 r., w wyniku połączenia

Roman Wysocki

galicyjskiej Głównej Rady Ukraińskiej i zrzeszającego wychodźców z Naddnieprza Związku Wyzwolenia Ukrainy. Już

w sierpniu 1915 r. skierowała ona do władz austriackich memoriał, w którym informowała, że zajmowane przez wojska państw centralnych (tj. Austro-Węgier i Niemiec) obszary, w tym południowa część guberni grodzieńskiej, są ukraińskim terytorium narodowym. Precyzując obszar

Precyzując obszar zamieszany przez ludność ukraińską (...) wymieniano także gubernię chełmską, powiaty piński i mozyrski guberni mińskiej, a także powiaty brzeski, kobryński i bielski guberni grodzieńskiej.

zamieszany przez ludność ukraińską, a mający znaleźć się pod władzą państw centralnych, obok innych guberni wymieniano także gubernię chełmską, powiaty piński i mozyrski guberni mińskiej, a także powiaty brzeski, kobryński i bielski guberni grodzieńskiej. Jak stwierdzała Ogólna Rada Ukraińska, cały wymieniony w memoriale obszar powinien wejść w skład państwa ukraińskiego.

W memoriale tym pisano: *Die wichtigsten ukrainischen Gebiete, die in Betracht kommen, sind: Das Gouvernement Cholm (60 % Ukrainer), vom Gouvernement Grodno die Kreise Brest (81 %), Kobryn (93 %) und die Südosthälfte des Kreises Bilsk (42 %), vom Gouvernement Minsk die Kreise Pinsk (80 %) und Mosyr (60 %), das ganze Gouvernement Wolhynien (70 %), Podolien (81 %), Kijew (79 %), Katerynoslaw (69 %) und Cherson (54 %) sowie der Cho-*

tymische Kreis Bessarabiens (56 %). Die Gesamtzahl der Ukrainer auf diesem Gebiete beträgt 12.000.000 (1910). Ihre Zahl und die Geschlossenheit ihres Territoriums bilden eine starke Grundlage für einen staatlichen Organismus. Die Prozentsätze der Grenzvölker sind zu schwach, um den Charakter des Nationalstaates zu trüben.

5 stycznia 1916 r. Ogólna Rada Ukraińska wydała kolejny komunikat, ogłoszony w prasie wiedeńskiej. Wyrażono w nim sprzeciw wobec nieuwzględniania interesów ludności ukraińskiej na terenach opanowanych przez wojska państw centralnych. Podkreślano konieczność uznania przynależności narodowościowej miejscowej ludności za czynnik decydujący o losie poszczególnych obszarów. Niezmiernie ważne było też stwierdzenie, że z obszarów historycznie i etnograficznie ukraińskich, to jest guberni chełmskiej, południowo-zachodniej Grodzieńszczyzny, południowo-zachodniej Mińszczyzny, Wołynia itd. - o ile [...] nie miałby stać się częściami składowymi ukraińskiego organizmu państwowego - trzeba z nich stworzyć wydzieloną, autonomiczną jednostkę państwowo-prawną. Oznajmiano przy tym, że realizacja takich wytycznych powinna być rozpoczęta już w stadium tymczasowej okupacji.

W pertraktacjach prowadzonych z czynnikami austriackimi, ukraińscy działacze galicyjscy wskazywali na konieczność wytyczenia linii demarkacyjnej na terenach wyzwolonych spod władzy rosyjskiej. Akcentowali przy tym potrzebę uwzględnienia kwestii Wołynia i Chełmszczyzny. Było to istotne ze względu na żądania środowisk polskich przyłączenia do obszaru przyszłego państwa polskiego także niektórych obszarów zamieszkałych przez ludność ukraińską.

Wzmoczone zainteresowanie kręgów rządzących obu walczących stron sprawą polską spowodowało, że na przełomie 1915/1916 r. ukraińscy politycy galicyjscy zmuszeni byli zaaktywizować zabiegi o uzyskanie stanowiska władz austriackich w kwestii okupowanych ziem ukraiń-

skich. Ich rezultatem było otrzymanie w marcu 1916 r. zapewnienia ze strony naczelnego dowództwa armii austriackiej, że podnoszona publicznie w tym okresie sprawa przyłączenia Chełmszczyzny do przyszłego państwa polskiego jest nieaktualna. Mimo że stanowisko to austriackie władze wojskowe potwierdziły 7 kwietnia, to niespełna dwa miesiące później okręgi Chełm, Hrubieszów i Tomaszów podporządkowane zostały władzy generał-gubernatora urzędującego w Lublinie.

Ogólna Rada Ukraińska wydała kolejny komunikat (...): „z obszarów historycznie i etnograficznie ukraińskich, to jest guberni chełmskiej, południowo-zachodniej Grodzieńszczyzny, południowo-zachodniej Mińszczyzny, Wołynia itd. - o ile (...) nie miałby stać się częściami składowymi ukraińskiego organizmu państwowego - trzeba z nich stworzyć wydzieloną, autonomiczną jednostkę państwowo-prawną.”

Przeciwko takim decyzjom kolejny raz zaprotestowała Ogólna Rada Ukraińska. Obradując w Wiedniu na początku lipca 1916 r. uchwaliła ona rezolucję podtrzymującą stanowisko zajęte przez Radę w styczniu, a tekst tej rezolucji przekazano czynnikom austriackim.

Tymczasem na froncie wschodnim nastąpiła kardynalna zmiana sytuacji. W maju 1916 r. wojska rosyjskie rozpoczęły pod dowództwem gen. A. Brusilowa udaną ofensywę. Choć nie zdołały zająć Lwowa, to pod władzą rosyjską znalazły się ponownie tereny zachodniego Wołynia i wschodniej Galicji. Po wkroczeniu do Galicji, podobnie

jak w 1915 r., przystąpiono do likwidowania instytucji ukraińskich. W związku z tymi wydarzeniami 15 września 1916 r. Ogólna Rada Ukraińska ogłosiła w Wiedniu odezwę, w której pisano m.in.:

W r. 1911 Stołypin otwarcie oświadczył, że Rosja począwszy od wieku XVII zawsze walczyła z ruchem ukraińskim i będzie dalej z nim walczyć, bo zagraża on jednoci i niepodzielnosci państwa. [...] w Rosji odbywa się [...] dławienie wszelkich przejawów życia narodowego ludu ukraińskiego, tej w pełni samodzielnej gałęzi narodów słowiańskich, jak i zasiedla cały południowy zachód imperium rosyjskiego od Ziemi Chełmskiej na zachodzie poczynając, na Donie na wschodzie kończąc, na południe od rzeki Na-

Denkschrift des Allgemeinen Ukrainischen Nationalrates.

Die kriegsbedingten Operationen der verbündeten Zentralmächte sind so weit gediehen, dass zur Zeit beinahe das ganze polnische National-Territorium von den verbündeten Armeen besetzt worden ist. Die Operationszwecke der Weidmarch und des Zug haben bereits bedeutende Gebiete des ukrainischen Gouvernements Chelm und einen Teil Polnisiens von Süden her besetzt und bald werden auch die von Westen durchstossenden deutschen Armeen die Grenzen des ukrainischen National-Territoriums im Norden des Chelmlandes und im Süden des Gouvernements Grodno erreichen. Es ist zugleich in der nächsten Zeit eine Offensive der Verbündeten gegen Oden, nach Wolhynien und Podolien hinein zu erwarten. Angesichts dessen erlaubt sich der gefertigte allgemeine ukrainische Nationalrat, welcher die Repräsentanz des ukrainischen Volkes in Oesterreich und Russland in sich vereinigt, der hohen Regierung eine Denkschrift über die Lösung der ukrainischen Frage im Sinne der ukrainischen nationalen Bestrebungen und im Interesse der Zentralmächte zu unterbreiten. Die vorliegende Denkschrift bezieht sich nicht auf die österreichisch-ungarischen Teile des ukrainischen National-Territoriums. Der allgemeine ukrainische Nationalrat strebt nicht nur die Lostrennung dieser Gebiete vom österreichisch-ungarischen Staatsorganismus gar nicht an, sondern wünscht im Gegenteil ihre Vergrößerung und Abrundung.

Die gesamten gegenwärtig national-politisch aktiven Kreise der ukrainischen Nation beiderseits der österreichisch-russischen Grenze wenden sich an die beiden hohen Regierungen mit folgenden schärfsten Wünschen: Dass die österreichisch-ungarischen der verbündeten Mächte nicht an der Zuglinie aufhöre, sondern gegen Süd-Osten zum Buzko und zum Schwarzen Meere vordringe - und dass die sie-

Außerdem bewähnen die Ukrainer an ihr geschlossenes

Haupt-Territorium unmittelbar angrenzende Kreise der Gouvernements Grodno (Kreis Brest zu 62 %, Kobryn 83 % u.s.w.), Minsk (Kreis Pinsk 80 %, Mory 60 %), Kurk (Putyl 55 %, Rowoskol 56 % u.s.w.), Woroniz (Ostrogolsk 94 %, Schutchas 85 %, Welujky 55 % etc.), Don (Taganrog 69 %, Rostow 50 % etc.), Bessarabien (Chotin 56 % u.s.w.) Alle diese Gebiete sind keine Sprachinseln, sondern nur Ausläufer und Grenzgebiete des geschlossenen ukrainischen Territoriums. Die ukrainische Bevölkerung des geschlossenen ukrainischen National-Territoriums beträgt nach der (gar nicht einwandfreien) offiziellen Statistik 20½ Millionen (1910). Der durchschnittliche Prozentsatz der Ukrainer auf diesem Territorium beträgt 80 %.

Die wichtigsten ukrainischen Gebiete, die in Betracht kommen, sind: Das Gouvernement Chelm (60 % Ukrainer), vom Gouvernement Grodno die Kreise Brest (61 %), Kobryn (95 %) und die südöstliche Hälfte des Kreises Bilya (40 %), vom Gouvernement Minsk die Kreise Pinsk (80 %) und Mory (60%), das ganze Gouvernement Wolhynien (70 %), Podolien (81 %), Kijew (79 %), Katernowels (60 %) und Cherson (54 %) sowie der Chotymische Kreis Bessarabiens (56 %). Die Gesamtzahl der Ukrainer auf diesem Gebiete beträgt 12,800,000 (1910). Ihre Zahl und die Geschlossenheit ihres Territoriums bilden eine starke Grundlage für einen staatlichen Organismus. Die Prozentsätze der Grenzvölker sind zu schwach, um den Charakter des Nationalstaates zu trüben.

2. Das ukrainische Nationalbewusstsein. Die Ukrainer sind eine selbständige slawische Nation. Ihr Verwandtschaftsverhältnis zu den Russen ist eben dasselbe wie zwischen Deutschen und Bulgaren, Tschechen und Polen. Die Ukrainer sind nach Race von den Russen gründlich verschiedenen. Ihre Sprache ist den slawischen Sprachen näher verwandt als die russischen und besitzt eine bedeutende (die drittgrößte slawische) Literatur. Eine rege wissenschaftliche und

*rwi i Prypeci i poprzez Dniepr do brzegów Morza Czarne-
go i grzbietów Kaukazu.*

*Począwszy od tej chwili, gdy wojska państw central-
nych przeszły w swoim zwycięskim pochodzie na wschód –
linię rzek: Sanu w Galicji (czerwiec 1915), Wieprza i Ty-
śmienicy w Królestwie Polskim (lipiec 1915) oraz Nurca i
Narwi w guberni grodzieńskiej (sierpień 1915), wojna na
froncie wschodnim – od rzeki Szary na północy do Karpat
na południu, a więc na długości 550 km w linii prostej
odbywa się na ukraińskich terytorium etnograficznym, tak
więc wszystkie okropieństwa na wschodzie dźwiga przede
wszystkim naród ukraiński i ziemia jego pradziadów.*

Działalność polityczna Ukraińców austriackich nie wol-
na była od poważnych porażek. Stała się nią ogłoszona przez
cesarza austriackiego na początku listopada 1916 r. zapo-
wiedź przyłączenia Chełmszczyzny do przyszłego niepod-
ległego państwa polskiego. Świadczyło to o uleganiu naci-
skom środowisk polskich, których przychylności pragnęły
zdobyć państwa centralne ze względu na toczoną wojnę.
Wywołało to protesty środowisk ukraińskich i skierowanie
do władz austriackich kolejnych petycji protestacyjnych.
Deklaracja monarchy austriackiego doprowadziła do po-
głębienia kryzysu wśród liderów galicyjskich Ukraińców,
przyczyniając się do upadku Ogólnej Rady Ukraińskiej.

Wraz z wybuchem rewolucji i zmianą rządów w Rosji
działacze galicyjscy podjęli kolejną próbę wywarcia wpły-
wu na status prawny ziem ukraińskich byłego imperium ro-
syjskiego, zajętych przez państwa centralne. Występując w
imieniu ukraińskich posłów w wiedeńskiej Izbie Posłów
Rady Państwa, 30 maja 1917 r., ustosunkował się do tej
kwestii Jewhen Petruszewycz. W jego wystąpieniu znalazło
się m.in. stwierdzenie, że *Na podstawie [...] nieprzedawnio-
nego historycznego prawa także Chełmszczyzna, Podlasie i
Wołyń, jako historycznie z Ukraińskim Królestwem Galicji i
Lodomarii złączone, są ziemiami ukraińskimi i nie powinny
w przyszłości nigdy być połączone z ziemiami polskimi.*

Generalnie jednak oświadczenie Je. Petruszewycza mia-
ło charakter ugody, gdyż deklarowało pełną lojalność
Ukraińców galicyjskich i bukowinnych wobec państwa au-
striackiego. To właśnie stało się przyczyną wystąpień prze-
ciwko tej deklaracji ze strony ukraińskiej młodzieży studenc-
kiej. Podczas wiecu zorganizowanego 3 czerwca 1917 r.,
w siedzibie Towarzystwa „Sicz” w Wiedniu, ukraińscy stu-
denci zażądali, aby o przyszłości ziem ukraińskich decy-
dowano nie w Wiedniu, lecz na przyszłej konferencji po-
kojowej. Domagali się również od posłów ukraińskich z
Galicji i Bukowiny ogłoszenia w parlamencie wiedeńskim
deklaracji o dążeniach Ukraińców do pełnej niepodległo-
ści i zjednoczenia wszystkich ziem ukraińskich, w tym pe-
ryferyjnych obszarów narodowo-etnograficznych takich jak
Ukraina Zakarpacka, Podlasie, Chełmszczyzna. Żądania te
powtórzono na następnych wiecach młodzieży studenckiej,
organizowanych w drugiej połowie 1917 r.

O losie ukraińskich aspiracji niepodległościowych de-
cydowały jednak wydarzenia nie we Lwowie, lecz w Kijo-

wie. Powstanie Ukraińskiej Rady Centralnej, a następnie
ogłoszenie przez nią III Uniwersału, proklamującego po-
wstanie Ukraińskiej Republiki Ludowej (listopad 1917 r.),
świadczyło o dążeniach do utworzenia własnego państwa.
Na początku 1918 r. w Brześciu zebrała się konferencja
pokojowa, do uczestnictwa w której dopuszczono przed-
stawicieli nowo powstałego państwa ukraińskiego.

Rokowania pokojowe wzbudziły ogromne zaintereso-
wanie w społeczeństwie ukraińskim Galicji. Komitet Na-
rodowy Ukraińskiej Partii Narodowo-Demokratycznej we
Lwowie nawiązał kontakt z ukraińskimi delegatami na brze-
ską konferencję pokojową. Politycy lwowscy w miarę moż-
liwości starali się też pozyskać przychylności czynników
austriackich dla sprawy ukraińskiej.

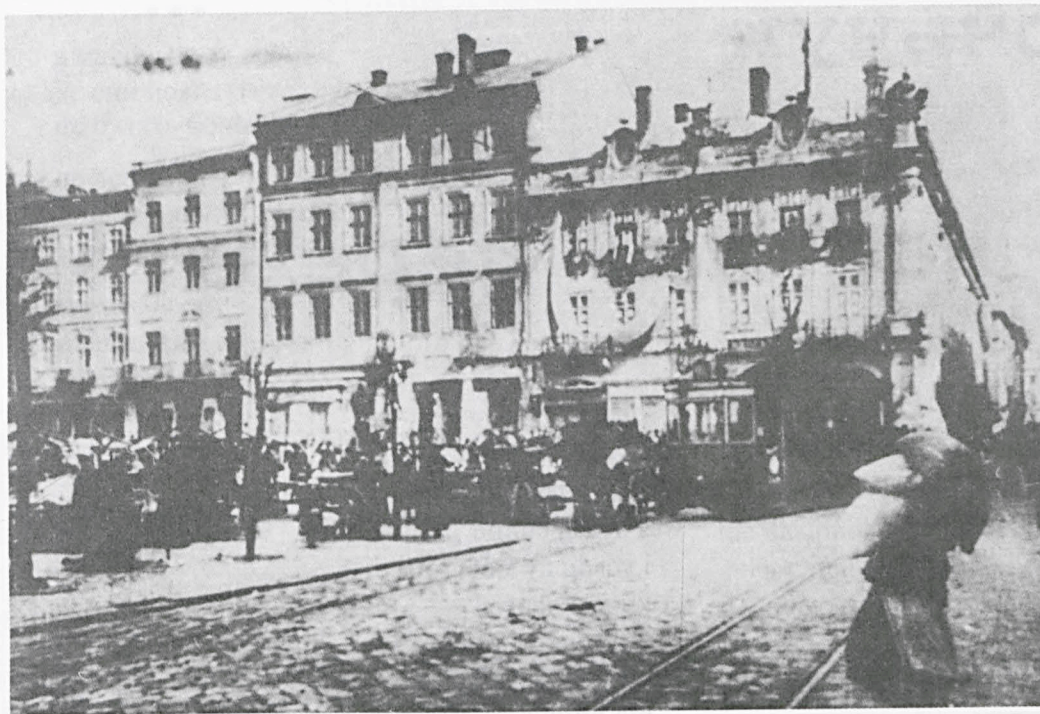
Więści o podpisaniu 9 lutego 1918 r. w Brześciu ukła-
du pokojowego pomiędzy państwami centralnymi a Ukra-
iną wywołał entuzjazm wśród galicyjskich Ukraińców. W
niedzielę 10 lutego odbyła się we Lwowie wielka manife-
stacja poparcia, która zgromadziła na ulicach miasta wię-
lotysięczny tłum. Dwa dni później, 12 lutego, w sali Towar-
zystwa „Ukraińska Besida” we Lwowie zwołano zebra-
nie Organizacji Ukraińców miasta Lwowa. Pierwotnym ce-
lem zebrania, w którym uczestniczyło ponad dwieście osób,
miało być omówienie bieżących spraw organizacyjnych.

***„(...) przyłączenie właśnie do Ukrainy
części Podlasia na prawym brzegu Bugu
również nie obejmuje całego jednolitego
terytorium ukraińskiego tych okolic. Te
jego części, które leżą w powiecie bielskim
oraz w północnej części brzeskiego, także
pozostają poza granicami Ukrainy”.***

Wobec podpisania układu pokojowego w Brześciu program
zebrania zdominowały wydarzenia bieżące. Na wniosek
posła Lonhyna Cehelskiego zmieniono porządek obrad oraz
uchwalono rezolucję, w której oświadczano:

1. *Ukraińcy miasta Lwowa bez różnicy przynależności
partyjnej i stanowej witają z uniesieniem ostateczne uzna-
nie państwa ukraińskiego, jak również to, że poprzez pod-
pisanie pokoju z Ukrainą uczyniono początek dla przywró-
cenie ogólnego pokoju;*

2. *Szczególnie, jako akt sprawiedliwości dziejowej, wi-
tają Ukraińcy miasta Lwowa staroukraińskie [regiony]: mę-
czeńską Ziemię Chełmską i męczeńskie Podlasie, które od
zarania historii wschodniej Europy wchodziły, aż do jego
upadku, w skład państwa staroukraińskiego i do dnia dzi-
siejszego zamieszkałe są przez lud ukraiński, iż na powrót
przywrócono je macierzystemu krajowi – Ukrainie, choć nie-
stety część Podlasia ze staroukraińskimi miastami Bielsk i
Drohiczyn pozostała poza granicami państwa ukraińskiego
i jej narodowa przyszłość jest poważnie zagrożona.*

Rynek we Lwowie w latach I wojny światowej (siedziba Towarzystwa „Proswita”)

Dzień później, obradujący pod kierownictwem Kostia Lewyckiego Komitet Narodowy ogłosił rezolucję w sprawie zawarcia pokoju i zwrotu Ukrainie głównej części prastarych ziem ukraińskich – Chełmszczyzny i Podlasia. Podtrzymując stanowisko Organizacji Ukraińców miasta Lwowa, Komitet Narodowy oświadczył, że *Zgłaszanie polskich pretensji do Chełmszczyzny i Podlasia Komitet Narodowy odrzuca jako przejaw polskiego imperializmu, niewytłumaczalnego ani faktycznymi stosunkami etnicznymi na tych obszarach, ani historią...*

Podpisanie pokoju i włączenie w granice państwa ukraińskiego Chełmszczyzny i południowej części Podlasia skłoniło Komitet Narodowy do zapowiedzenia na niedzielę 3 marca 1918 r. obchodów święta pokoju i państwowości ukraińskiej. Zalecono przeprowadzenie manifestacji poparcia w każdym miasteczku galicyjskim. Demonstracje miały rozpocząć się nabożeństwem, a uchwalone rezolucje z powodu podpisania pokoju z *Ukraińską Republiką Ludową oraz zjednoczenia prastarych ukraińskich ziem Chełmszczyzny i Podlasia z macierzystym pniem Ukrainy i opowiedzenia się za odbudową Ukraińskiego Królestwa Galicji*, należało wysłać do kancelarii rządu w Wiedniu.

Niedzielną demonstracją we Lwowie zgromadziła wielotysięczne tłumy. W licznych oświadczeniach, które wówczas publicznie ogłoszono, wskazywano na wagę traktatu brzeskiego, podkreślając, że *przywraca Ukrainie stare ukraińskie obszary Chełmszczyzny i Podlasia oraz kładzie tamę polskiej ekspansji na wschód, na nasze ziemie.*

Po zawarciu pokoju brzeskiego społeczeństwem galicyjskim wstrząsały również liczne i głośnie protesty Polaków. Powszechnie występowali oni przeciwko przyłączeniu Chełmszczyzny do Ukrainy. Na jedno z takich oświad-

czeń, wystosowane przez polskich profesorów i docentów Uniwersytetu Lwowskiego, w którym przekonywali oni o polskości Chełmszczyzny, odpowiedzieli ukraińscy profesorowie i docenci tegoż uniwersytetu. W swej odpowiedzi ogłoszonej 21 lutego pisali oni:

W ocenie rzeczowej oświadczenie to [polskich profesorów i docentów Uniwersytetu Lwowskiego] nie odpowiada rezultatom bezstronnych historycznych i etnograficznych badań naukowych, odnoszących się do terytorium przyłączonego teraz do Ukrainy.

Stwierdzamy:

[...] 2. że przyłączone właśnie do Ukrainy terytorium na lewym brzegu rzeki Bug nie obejmuje nawet całej chełmskiej Ukrainy w granicach z 1912 r., i pozostawia znaczne części z pokaźną ilością wiejskiej ludności ukraińskiej przy Polsce;

Wśród ukraińskich elit politycznych, w tym także galicyjskich, w latach I wojny światowej istniała świadomość przynależności do narodu ukraińskiego mieszkańców Podlasia, zarówno jego części południowej, jak i północnej.

3. że przyłączenie właśnie do Ukrainy części Podlasia na prawym brzegu Bugu również nie obejmuje całego jednolitego terytorium ukraińskiego tych okolic. Te jego części, które leżą w powiecie bielskim oraz w północnej części brzeskiego, także pozostają poza granicami Ukrainy.

Wśród ukraińskich elit politycznych, w tym także galicyjskich, w latach I wojny światowej istniała świadomość przynależności do narodu ukraińskiego mieszkańców Podlasia, zarówno jego części południowej, jak i północnej. Porażka dążeń niepodległościowych przekreśliła aspiracje ukraińskiego ruchu narodowego, a tym samym wpłynęła na osłabienie kontaktów z położonym na dalekich peryferiach Podlasiem, szczególnie zaś z jego północną częścią.

Roman Wysocki

Ян Леоньчук

Переклад Тадей Карабович

забув вас мої дерева...

* * *

щораз тихіше приходять
вірші
не відкриваючи дверей
не чекаючи на запрошення
приносять з дитинства чорнильну кляксу
пожовклі картки букваря
засушені два листки з забутої осені
часом здивовані
заглядають з-за плечей
на листок життя
тиху
пожовклу
картку

* * *

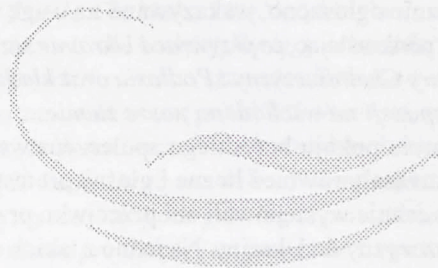
це лишень життя
відрізало скибку людського хліба
і помазало сном
а за дверми
світло сторожує
і ластиться черговим світанком

* * *

навіть вітер
замовкає
долаючи
грань

* * *

з фотографії дитинства
я лузав сонце
і усмішку моєї матері
кілька дерев
стежечку в полі
малого метелика
що вицвів
хоча ще стільки в ньому відчиненого
неба і розвішених хмар
шукаю колиску
але сонце перетворило її в грудку живиці
капає тепер по стовбурі
сльозою
яку не хотів би прикликати
даремні мої мандри
у ті простори
— вицвіли метелики
— наповнюється темінню небо
а живиця ніжно пригортає беззахисну
комаху
що мандрувала до своєї ночі
вицвіла фотографія
і сонце заходить за обрій
як непотрібний вірш
тільки усмішка
моєї матері
лишилася в далеких краєвидах

* * *

в маленькому селі
де сні повніяться сонливим лугом
не будять болотних калужниць ---

де лелеки
прилітають до обрію
зустрічей і привітань ---

шукаю весну
на ще один доторк
стопи

* * *

доростаю до кохання
а воно втікає в блакитні хмари неба
розвішує весняні завіси
і бавиться в зелене

жартує з сонцем
ховаючись у терпеливість трав
що поростають облоги старості

в чорно-білих снах
рачує загиблені намиста рос
вчиться чисел
супроти себе

доростаю до кохання ---

розпізнаю вже дерева
омлілі
і в забутому вітрі
ніздрями втягую юність
виразно бачу землю
малу мурашку що несе тягар світу
коріда який привертає почуття вічності

а наді мною багато метеликів
і квітів
в городах що виростають з землі
та неба

доростаю до кохання
найпершого

Юрій Гаприлюк

* * *

ще вимріюю для себе події
які з'єднують світанок і присмерк
осолодять ніч доторкаючи віршем
неба
зірок віддалених та незаплямованих

ще рядки моляться про світло
більмом очей і розбитим пальцем
ще сочиться кров
забинтована пов'язками
ще триває
монолог з вічністю

допоки достатньо відчинено вікна
допоки сліди ведуть до відкритих
дверей
допоки віра заповнюється польотом
голуба

триваю

Ян Леоньчук – польський поет, перекладач.
Народився 24 червня 1950 р. в Лубніках
(біля Заблудова).

Після закінчення Варшавського університету
зв'язаний з Білостоком, працює в різних
ділянках. Зараз директор воєвідської
бібліотеки в Білостоці (Książnica Podlaska
im. Ł. Górnickiego).

Член Спілки польських письменників.
Друкується з 1970 р. Є автором багатьох
поетичних збірок і прозових творів
та редактором ряду книжкових видань.
У 2000 р. вийшла збірка його поезії
у перекладі українською мовою
Щораз ближче сну.

Перекладав з арабської, білоруської,
української та російської літератур.

Saamowie albo Lapończycy

Ciąg dalszy z nr 6/2000

W Szwecji i Norwegii sytuacja Saamów nie jest zadowalająca. Oto

Jerzy Eligiusz Wieluński

w publikacji wydanej przez Svenska Institutet (luty 1981 r.) czytamy, że nie ma ani jednego kryterium pozwalającego określić, czy dana osoba jest Lapończykiem, czy nie jest. Chyba dlatego jest to niemożliwe, że szwedzki ankieter ze Svenska Institutet nie zna po prostu saamijskiego. Ørnulv Vorren w swym artykule na temat dyskryminacji Saamów w Norwegii pisze: *Na terenach zamieszkiwanych przez Lapończyków dyskryminacja była bardzo silnie wspierana przez mniej lub bardziej świadomą i negatywną politykę państw, skierowaną przeciwko lapońskiej mniejszości. Szczególnie na przełomie XIX-XX w. głównym celem tej polityki było usunięcie lapońskości. Aby to osiągnąć stosowano odpowiednią politykę zarówno edukacyjną, jak też i ekonomiczną. Jeśli chodzi o przybrzeżne obszary Norwegii, polityka mniejszościowa w tym kraju była bardzo istotna w tym względzie. Aż do połowy ubiegłego stulecia edukacja była tam ściśle związana z Kościołem. W owym czasie najważniejszą sprawą była chrystianizacja Lapończyków. Do tego celu używany był język lapoński. W końcu ubiegłego stulecia w Norwegii pojawiły się prężne ruchy narodowe i one to narzuciły naukę po norwesku oraz naukę języka norweskiego w szkołach na terenach zamieszkiwanych przez Lapończyków. Nic więc dziwnego, że w połowie ubiegłego stulecia doszło w Norwegii do powstania Saamów przeciwko władzy norweskiej.*

Saamowie, a ściślej mówiąc ich stada renów, mają znaczenie strategiczne dla państw skandynawskich. Stada renów to rezerwuuar taniego mięsa oraz skóry na potrzeby wojska. Kultura saamijska jest sprawą drugorzędną. W takim duchu goryczy napisana jest ważna praca o Saamach Samerna. Solens och Vindens Folk (Saamowie. Lud słońca i wiatru), wydana w 1991. J. E. Utsi pisze tam: *Dowiedzieliśmy się dzisiaj, że Słońce jest gwiazdą, wokół której obraca się Ziemia. Dla nas to nie nowina. Dla naszego narodu – Słońce było zawsze w centrum. W mitologii mojego narodu znany jest mit o Słońcu, Biejvve, które*

jest matką Saamów. My, Saamowie, jesteśmy dziećmi potomków Słońca. Pierwsi z nas żyli pośród panów bo-

gów, którzy mieszkali i żyli pośród nas. Jednym z nich był pan bóg Wiatr, Bieggalmaj, przybywający do nas z zimnymi, ciepłymi, gorącymi albo lodowatymi wiatrami. Jesteśmy dziećmi pana boga imieniem Wiatr. Zginęlibyśmy już dawno bez Jego dobrej woli. Z Jego pomocą znajdujemy zdobycz, bez Jego pomocy – uciekłyby nam reny. Klaniamy się Słońcu, Ziemi i wszystkim panom bogom.

Kiedy lody zaczęły się wycofywać około 10 000 lat temu, do północnej Skandynawii weszli pierwsi ludzie. Żyli w pobliżu

**Jesteśmy Saamami,
pragniemy pozostać Saamami,
nie będąc ani mniej, ani więcej jak tym,
czym są inne narody świata. (...)
Posiadamy kulturę, którą chcemy rozwijać
i dalej tutaj żyć.**

morza, polowali na dzikiego zwierza i łowili ryby. Kiedy lody znikły, ludzie zaczęli zasiedlać również i ziemie w głębi lądu. Około 9 000 lat temu cała Skandynawia była już wolna od lodu. J. E. Utsi pisał dalej: *Ziemia, na których mieszkamy – my, Saamowie, nazywamy Sápmi lub Sámeednam. Jest to nasz kraj, pomimo że państwa – oficjalnie go nie uznają. Od 1986 r. mamy wspólną saamijską flagę narodową.*

Widoczny jest w poezji saamijskiej motyw Białego Człowieka jako tego, który ponosi odpowiedzialność za obecną sytuację Saamów. Jest to wątek pojawiający się też w twórczości innych narodów aborygenicznych, stykających się z białym człowiekiem i jego nieszczęsną misją cywilizacyjną. Widać ten motyw w poezji „Indian amerykańskich” i „Grenlandczyków”. Obcy to właśnie biali ludzie. Obcymi są też Francuzi dla Korsykanów (*I francesi fora!*), Anglicy dla Walijszczyków, obcym jest ciemniejsza dla ciemniejszego.

W pracy Samerna. Solens och Vindens Folk czytamy: *Przybywali handlarze. Potrzebne im było mięso, skóry, ryby i futra. Najbardziej opłacało się wymieniać mięso renów oraz skórę. Handlarze przybywali z żelazem, a mieli też sukna, ubrania, mąkę i inne pożyteczne rzeczy. Później dopiero zaczęli przychodzić poborcy podatkowi. Żądali od nas futer i skór, ryb i mięsa. Wtargnęli do nas poborcy z trzech krajów i żądali podarków dla swoich królów. Trudno było używać jakichkolwiek argumentów w rozmowie z nimi i ich uzbrojoną asystą. Przychodził więc już tylko sam poborca, ale żądał za to jeszcze więcej i każdy dorosły spośród nas musiał teraz płacić podatek. Podatek królowi, którego nigdy nie udało się nam spotkać....*

Do podporządkowanie Saamów wykorzystywano także Kościół: *Woda, łąki i zwierzęta, wiatry i pioruny. Wszystko ma swojego pana boga, opowiadał stary Saam. I matka, i dom mają swoje panią boginię. Myśliwy, rybak i hodowca renów – każdy modli się do swoich panów bogów, wyjaśniał stary Saam zdumionemu pastrowi. Co za poganie, myślał pastor, zastanawiając się, w jaki sposób mógłby ich odwieść od tych błędów, gdyby tego nie chcieli uczynić dobrowolnie. [...] Jego Bóg, jest jedynym Bogiem, powiedział pastor. Jeżeli nie zaczną modlić się do tego Pana Boga, to zostaną za to ukarani. Jego ludzie pobili szamana, spalili jego bęben, zniszczyli jego chatę [kåta – saamijski namiot]. Pastor teraz powstał, zanucił pieśń o raju, w którym nikt nie doznaje zimna i nie głoduje, nie cierpi. Czasami ów pastor strasznie się upijał, niepokoił kobiety z plemienia i zachowywał się niczym dzikie zwierzę. Jednakże raz na tydzień zawsze był trzeźwy i pełen wigoru. Jego opowiadania o piekle po śmierci nikogo tu nie przstraszyły. Panowie bogowie karzą przecież ludzi za ich życia. Byłoby to nazbyt proste, gdyby tak odkładać karę na czas po śmierci [...]. Taki był ten pierwszy pastor, którego spotkali. Kiedy już poszedł sobie na dobre, po nim przyszło ich jeszcze więcej. Poezja saamijska wyraźnie podkreśla odrębność Saamów. Paulus Utsi tak pisał w jednym z wierszy:*

Li mikkege nu čiegnalit	Nic a nic tak głęboko
saeilu ăl'bmuid lut'te	Nie zostaje w duszy człowieka
gã aednegiella	Jak mowa macierzystą:
mii jur'dagiid luv've	Uwalnia myśli,
leb'be miellamet	Poszerza umysł
ja liniidat'ta aellinvuogi	Wyznacza sposób życia,

W innym z wierszy P. Utsi nazwał saamijski árvvuheapmin – beużytecznym, bo niepotrzebnym władzy. Każdy taki język mniejszościowy jest „beużyteczny”, jeśli nie jest językiem urzędowym, obowiązującym w państwie – jest beużyteczny w określonym systemie wartości.

Jak podaje Israel Ruong, na VII Nordyckiej Konferencji Saamów (Gallivare 1971) przyjęty został program kulturowo-polityczny, zaczynający się deklaracją tożsamości Saamów: *Jesteśmy Saamami, pragniemy pozostać Saamami, nie będąc ani mniej, ani więcej jak tym, czym są inne narody świata. Jesteśmy narodem z własnym terytorium i własnym językiem, własną kulturą oraz strukturami społecznymi. W czasie wieków historii znaleźliśmy tu swoje miejsce, żyjąc w naszej ojczyźnie. Posiadamy kulturę, którą chcemy rozwijać i dalej tutaj żyć.*

I. Ruong podkreśla, że kryteria identyfikacyjne Saamów skryształizowały się: naród, terytorium przez nich zamieszkowane, język, własna kultura, własne życie społeczne, własna historia i własne środki do życia. Saamowie chcą, żeby to wszystko przetrwało. Stoi to w jaskrawej sprzeczności ze stanowiskiem władzy, która twierdzi, że nie ma sposobu, ażeby określić, czy dana osoba jest czy nie jest Laponczykiem.

Niektórzy językoznawcy akcentują fakt, że język saamijski stanowi właściwie kilkanaście dialektów. Jest to oczywiste dla Saamów, dla których językowa wspólnota stoi jednak poza jakąkolwiek dyskusją, pomimo oczywistych różnic i dużego stopnia trudności we wzajemnym porozumieniu Saamów z różnych stron.

I. Ruong zwraca także uwagę na inny niezwykle ważny aspekt – posiadanie przez Saamów swoich własnych zasobów żywno-

ściowych: stad renów, hodowanych przez nich od niepamiętnych czasów. Ta kwestia jest niewątpliwie powodem specjalnego znaczenia Saamów, np. dla państwa szwedzkiego. Kilkanaście lat temu potencjał ekonomiczny Saamów otrzymał poważny cios. 26 kwietnia 1986 r. nastąpiła awaria w elektrowni atomowej w Czarnobylu. Radioaktywna chmura nadciągnęła wraz z zachodnimi wiatrami, spadając w postaci deszczu nad południową częścią Sápmi. Radioaktywność stwierdzono w roślinach pól i łąk, a szczególnie w porostach. Porosty to główne pożywienie renów jesienią i w zimie. W czasie jesiennego uboju renów stwierdzono, że zawartość radioaktywnego ceszu była tak wysoka w mięsie renów, że przekraczała normy bezpieczne dla zdrowia człowieka. Mięso z 30 tysięcy renów zostało zakopane w ziemi. Jednak nadal stada renów to zasoby strategiczne równie ważne, jak kopalnie rudy. Trudno dzisiaj wyobrazić sobie zgodę na uzyskanie przez Laponię pełnej niepodległości.

Wybitny uczony saamijski z Finlandii Karl Nickul, autor pracy *Saamelaiset kansana ja kansalaisina (Saamowie jako naród i obywatele)*, podaje, że około 500 r. n. e. Saamowie zajmowali niemal całe terytorium dzisiejszej Finlandii, znaczną część Szwecji oraz całą północną część Półwyspu Skandynawskiego. Od tamtej pory, według słów poety Paulusa Utsi, nic tylko uciekają przed białym człowiekiem, który pozbawił ich wszystkiego – nic już im nie zostawiając oprócz lasa na reny i noża za pasem. Za gwałt zadany Saamom biały człowiek będzie ich musiał przynajmniej przeprosić. Wzajemne wybaczenie też będzie musiało nastąpić, jakkolwiek trudno doszukiwać się winy po stronie Saamów.

Mats R. Andersson przeprowadził wywiad z pierwszym w Szwecji profesorem języka saamijskiego. Jest nim Nils Erik Hansegård, który uznał, że wśród Saamów, a szczególnie wśród młodszego ich pokolenia, wyraźnie rośnie świadomość narodu, poczucie posiadania własnej, odrębnej mowy i własnej kultury. M. R. Andersson podkreślił tu jednak sprawę niekomunikatywności między określonymi dialektami saamijskimi. Uznał przy tym dialekt z Vilhelmina za jeden z najtrudniejszych języków świata, co uważam za przesadę, podobnie jak określanie gaelickiego jako „bardzo trudny”. Ma to chyba zniechęcać do nauki tej mowy.

Jerzy Eligiusz Wieluński

Zakończenie w następnym numerze

Наше молодіжне форум поки що не має своєї назви. Надіємось, що відповідна ідея народиться в Ваших молодих та повних оригінальних незвичайних думок головах. Автор найцікавішої пропозиції назви буде нагороджений. Чекаємо також Ваших зауважень щодо графічної форми нашої сторінки. Кожна пропозиція буде брана до уваги. Оригінальні ідеї використаємо при редагуванні наступних **МОЛОДІЖНИХ СТОРІНОК**. Думайте, видумуйте, а нагорода буде ваша!

Вітаємо на МОЛОДІЖНИЙ СТОРІНЦІ

Коли вже Твої очі, Шановний Читачу, зупинилися на цій сторінці, пропонуємо ознайомитися з її змістом. Бо разом з появою першого номеру „Над Бугом і Нарвою” в 2001 р., з’являється у ньому щось нове – **МОЛОДІЖНІ СТОРІНКА**. Хочемо, щоб ця сторінка була форумом, на якому сама підліська молодь могла б представляти свої думки та погляди, поміщувати цікаві інформації, пропозиції, писати про себе, про свої проблеми, про свій світ.

Надійшло, що існування такого форуму буде імпульсом до дискусії, якої наслідком будуть конструктивні висновки і фактичні зусилля спрямовані на об'єднання нашої молоді. Трудно не помітити ролі, яку відіграла молодь (теперішні лідери українського середовища нашого регіону) у відродженні українського руху на Північному Підляшші в 80-90-х роках. Тепер черга за нами – молоддю початку XXI століття. Нехай **МОЛОДІЖНА СТОРІНКА** (поки що безіменна) згуртує нас усіх – тих, яким не байдуже культурно-історична спадщина нашого регіону і майбутнє нашої культури.

Вміщуювані на ній статті, інформації та погляди нехай спонуку-
ють мені рішучих до більш активної участі в житті нашого сере-
довища. Напевно в товаристві нашої молоді можна корисно і при-
ємно проводити час. Хотілось би, щоб завдяки **МОЛОДІЖНИЙ**
СТОРІНЦІ могли ми краще пізнаватись також в мені офі-
ційних умовах. Щоб ця наша сторінка давала імпульси для кра-
щого спілкування підляської молоді, а водночас була його віддзерка-
ленням.

Всіх, хто хоче поділитися своїми думками, спостереженнями, написати про життя підляської молоді – щиро запрошуємо до співпраці. МОЛОДІЖНА СТОРІНКА – писана нами, про нас і для нас!

Редактор *МОЛОДІЖНОЇ СТОРІНКИ*
Андрій Артем'юк

МОЛОДІЖНА СТОРІНКА
– forum podlaskiej młodzieży

Młodzież Podlasia staje przed specyficznymi pytaniami, których nasi rówieśnicy gdzie indziej nie muszą sobie zadawać. Każdy z nas musi odpowiedzieć na pytanie: kim jestem, gdzie są moje korzenie? Rezultatem odpowiedzi właśnie na te pytania było pojawienie się ruchu ukraińskiego na Podlasiu. Warunkiem jego rozwoju jest zaangażowanie młodzieży w sprawy zachowania w naszym regionie tradycji i kultury przodków.

Mija już 10 lat istnienia ukraińskiego pisma Podlasia, i właśnie teraz, wraz ukazaniem się pierwszego numeru „Nad Buhom i Narwoju” w nowym tysiącleciu, zaczyna swój żywot *МОЛОДИКHOЇ СТОПНИКИ*. Wydzielenie jej jako autonomicznej części czasopisma ma na celu stworzenie platformy współdziałania i kontaktu młodych ludzi z Podlasia – zarówno tych, którzy uczą się w szkołach średnich Bielska, Hajnówki, Siemiatycz, jak i tych, którzy są już studentami w Białymstoku, Lublinie, Warszawie, Olsztynie, czy gdziekolwiek indziej.

МОЛОДЖНА СТОРІНКА służyć będzie prezentowaniu poglądów, informacji, refleksji, które dotyczą nas – podlaskiej młodzieży. Chcemy, aby była ona pomocna w poszukiwaniu tożsamości, w dotarciu do swoich korzeni. Otwarty charakter **МОЛОДЖНОЇ СТОРІНКИ** powoduje, że nie ograniczamy zakresu tematów, jakie poruszać będą autorzy zamieszczanych na jej łamach artykułów. Chcemy pisać o wszystkim co dotyczy nas – podlaskiej młodzieży. Nikt tego za nas nie robi.

Wszystkich, którym nie jest obojętna kulturowo-historyczna spuścizna naszych przodków, wszystkich, którzy chcą budować naszą przyszłość, pamiętając jednocześnie o swym dziedzictwie, serdecznie zapraszamy do współpracy. Nie żyjemy w próżni. Skąd przychodzimy i dokąd zmierzamy. Chodźmy razem. Czytajcie nas! Piszcie do nas!

Redaktor *МОЛОДІЖНОЇ СТОРІНКИ*
Andrzej Artemiuk

В ніч з 13 на 14 січня ц.р. більшани традиційно зустрічали „старий” Новий рік. Щоб відзначити новорічне свято – Маланку в ресторані „Podlasianka” в Більську зібралося більше сотні людей. Організатором застави був, як кожного року, Союз українців Підляшшя.

Хоча маланковий вечір втратив багато зі своїх традиційних народних звичаїв та обрядів зберігає характер святочних розваг та моло-

Маланка 2001 в Більську

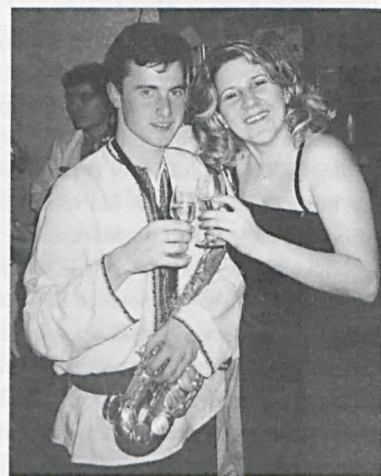
діжних забав. Численні гості прибули в ресторан, щоб весело провести час і відзначити вхід у нове тисячоліття разом з приятелями.

В цьому році до танця пригравала естрадна група «Горина» з Рівного, відома між іншими з минулорічного Фестивалю української культури «Підляська осінь». Дівчата і хлопці грали просто

прекрасно! Але також самі учасники не залишалися гіршими. В перервах між танцями з охотою підспівували традиційних підляських пісень.

Гостям так подобалась забава, що останні вийшли приблизно о п'ятій годині ранку. Сподіваюсь, що наступні маланкові забави будуть такими ж прекрасними.

А. Фірсович

Що далі, підляська молодь?

Наше Підляшшя – це регіон особливий за етнічним та релігійним складом. Більшість становить тут православне населення, яке говорить українськими говірками. Проте наші люди переважно не мають чітко окресленої національної свідомості. Результатом пошуків національної тотожності була поява українського руху на Підляшші. Зустрічав він багато перепон, адже його існування не відповідало державній політиці і планам різних середовищ. Політична трансформація, яка відбулася після 1989 р. принесла також зміну ситуації українського руху. Українці Підляшшя мають можливість відверто говорити про себе, продовжувати свою традицію. Перспектива присутності Польщі в Європейському Союзі спонукає державну владу дотримуватись прав національних меншин. Це дає нам можливість збереження нашої спадщини – традиції, культури, мови. Проте використання цих можливостей залежить від нас. Особливу роль у цих нових умовах відіграємо ми – молодь. Від нас залежить дальший розвиток українського життя на Підляшші. Тому стоїть перед нами запитання: *Що далі, підляська молодь?*

Останні десять років принесли не малі зміни серед суспільства Підляшшя, якщо йдеться про національну тотожність. Щораз більше молодих людей цікавить культурою своїх предків. Фольклор, обрядовість, релігія, мова – це елементи нашої культури, які мають великий вплив на почуття національної свідомості. Свідома молодь Підляшшя може посприяти збереженню нашої культури і ослабити процес асиміляції.

**Тільки від нас самих
залежить чи збережемо
традицію й культуру,
з якої виростаємо.**

міляції. Культура збережеться тоді, коли буде кому її розвивати, а також матиме вона своїх «консументів». Не ма сумніву в тому, що на Підляшші є молоді люди свідомі своєї національної приналежності. Тільки від нас самих залежить чи збережемо традицію й культуру, з якої виростаємо. Саме молоді люди завжди є найбільш активними. Тепер до нас належать пошуки способів збереження і розвитку нашої культури на Підляшші.

Важливим показником національної приналежності є мова. На жаль все менш молоді вживає мови своїх батьків у розмовах між собою. У багатьох випадках знання своєї мови є пасивне, тобто вона є зрозумілою, але говорити нею вже важче, мабуть тому що не завжди є нагода поговорити своєю мовою з однолітками. Говорячи між собою українськими підляськими говірками, якими зверталися до нас батьки, показуємо, що не байдуже нам минуле, що відчуваємо зв'язок між поколіннями, необхідний для продовження нашої присутності на Підляшші.

Фундаментом нашої тотожності є Православ'я. Православну віру тисячу років сповіду-

вали десятки поколінь наших предків. Неможливо навіть уявити собі нашого існування без Православної Церкви. Повинні ми включатися в церковне життя, старатися зміцнювати Церкву, бути її активними членами.

Українська культура Підляшшя – фольклор, обряди, традиції є нашим багатством. Не можемо цуратися своїх рідних цінностей – цього чим жили наші предки, що передавали з покоління на покоління наші діди. Повинні ми зберігати і розвивати цю культурну спадщину. Буде це натуральним продовженням нашого буття на Підляшші.

Підляська молодь до недавня була позбавлена ширшого контакту з сучасною українською культурою. Тепер це міняється на краще. Нагодою зустрітися з українцями з України, з сучасною українською культурою та фольклором є наприклад Фестиваль «Підляська Осінь». Таку можливість дають також українські передачі по радіо та телебаченні, а також українська преса.

**Говорячи між собою
українськими підляськими
говірками, якими зверталися
до нас батьки, показуємо,
що не байдуже нам минуле,
що відчуваємо зв'язок між
поколіннями, необхідний
для продовження нашої
присутності на Підляшші.**

Не є можливим збереження своєї тотожності без активної участі в громадському та культурному житті. Будучи свідомими своєї національної приналежності ми зобов'язані плекати

цінності нашого народу і працювати для майбутнього нашої традиції і культури на Підляшші. Маємо такий обов'язок перед тими, які люблять своє рідне і зберегли його для нас.

Наша молодь на Підляшші переважно повповні не функціонує вже в своїй культурі, але не зовсім забула про своє коріння. Свідчить про це, м. ін., популярність української музики, пісні, які є тим елементом спадщини, котрий найбільш притягає молодь. Доказом того є завжди повне кафе «Фама», коли звучать там «свої» пісні або пишна забава при українських ритмах під час святкування ХХ-річчя Братства Православної Молоді в Біловесжі. Свою досить широкую публіку мають вже ансамблі «Ранок» чи «Черемшина». Приклад того могли ми також побачити і почути під час «Підляської Осені», коли виступав ансамбль «От Вінта». Було це чимось новим, що поживило Фестиваль.

**Будучи свідомими своєї
національної приналежності ми
зобов'язані плекати цінності
нашого народу і працювати для
майбутнього нашої традиції і
культури на Підляшші.**

На підляському ґрунті бачимо, що молодь пробує також активно включатися в культурне життя. Виросли молодіжні та дитячі ансамблі, які виконують народні пісні в нових аранжуваннях – «Ранок», «Гілочка», твориться також новий фолькловий ансамбль зі старших членів «Ранку». Таким же поживляючим елементом в нашому культурному житті є поява театральної групи в Кліщелях. Це доказує, що на Підляшші є молоді люди, які здатні і охочі до праці на рідній ниві. Однак потрібне більше заангажування молоді і її участь у праці на всіх ділянках нашого життя на Підляшші. Необхідною є також співпраця між поколіннями.

Наша культура є частиною української культури. Для того, щоб молоді люди на Підляшші, які шукають свого місця в сучасному світі, віднайшли національну тотожність, необхідно в ширшому контексті показувати підляську культурну спадщину, її походження і коріння. Пригадувати, звідки прийшли наші предки, що наша традиція – це традиція Київської Русі, традиція князя Ярослава Мудрого. Пригадувати, що про це все треба пам'ятати і передавати далі.

Андрій Артем'юк

Nasza przygoda z teatrem

Wszystko, co piękne jest, przemija? Wszystko, co piękne jest, zostaje

Historia kleszczelowskiego teatru ludowego jest nierozwralnie związana z życiem tutejszych młodych ludzi. Zarówno tych, którzy byli nimi przed sześćdziesięciu laty, trzydzieści lat temu, jak i nas – ich wnuków i dzieci.

Pasja teatru i olbrzymia charyzma Andrija Nimego (1900-1972), osiadłego w Kleszczelach byłego żołnierza armii Ukraińskiej Republiki Ludowej, pozwoliły mu na odnowienie w latach 60-tych działalności ukraińskiego chóru i zespołu teatralnego istniejącego tutaj przed II wojną światową. Teatr ten występował ze swymi przedstawieniami w Hajnówce, Bielsku Podlaskim, Siemiatyczach, Mielniku i okolicach, a w 1966 r. ze sztuką I. Karpenki-Karoho *Beztalanna* zajął I miejsce w Przeglądzie Ukraińskich Amatorskich Zespołów Teatralnych w Węgorzewie, a następnie w Przemysłu. Do dziś wśród rodzinnych pamiątek w domach niektórych z nas przechowywane są pocztówki wysyłane przez naszych rozentuzjzmowanych nastoletnich wówczas rodziców z miejsc, które odwiedzili wtedy, tańcząc i grając w przedstawieniach.

Pasja zaszczipiona w nich przez A. Nimego owocuje teraz w nas. Pewnie dzięki niej inicjatywa pana Sławka Misiejuka, niegdyś bardzo zaangażowanego w działalność kulturalną kleszczelowskiej młodzieży, oraz Ołeksija Zaworotnego – aktora z Równego, współpracującego ze Związkiem Ukraińców Podlasia, spotkała się z entuzjastycznym przyjęciem kilku dziewczyn, które szybko stworzyły niewielki chór i rozpoczęły się próby jednoaktówki S. Wasylczenka *Na persi huli*.

Ta prześmieszna sztuka, o usiłowaniu przechytzenia nadopiekuńczych rodziców Ołeny zabraniających jej wieczornych zabaw z rówieśnikami przez zakochanego w niej Tymisza, podbiła nasze serca. Długie poszukiwania

odtwórcy roli Tymisza – postaci najbardziej aktywnej, będącej swoistym „motorem akcji”, zakończyły się w momencie, gdy czapkę z zatkniętym kwiatkiem – atrybut naszego bohatera, włożył Paweł. Jego popisowy taniec przed Wasy-

ścia wywoływały aplauz widzów, a w „chrapaniu” zza kulis w czasie, gdy Tymisz próbuje zakłócić odpoczynek mieszkańców „bielenkoji weselenkoji” chatynki, nie miał sobie równych.

Przy przygotowywaniu naszego pierwszego przedstawienia bawiliśmy się naprawę świetnie. Trochę trudności nastroczało nam kompletowanie kostiumów i rekwizytów, ale każdy z nich ma za to swo-

łyną – matką Ołeny, długo ćwiczonej pod czujnym okiem naszych doświadczonej choreografów – panów Sławka i Ołeksija, za każdym razem był sownie oklaskiwany przez publiczność.

Nasz zespół byłby znacznie uboższy, gdyby nie pan Tolik, którego zaraźliwy śmiech, poczucie humoru i siwa broda składały się na wyjątkową charakterystyczną postać Dida-Seweryna. Już same jego wy-

ją duszę: zabytkowa *soroczka* Wasyliyny-Marioli (równieżniczka naszych babć, występowała w niej niegdyś mama pana Sławka), pracowicie upleciony wianek Ołeny-Ani, czy sumiaste wasy *Sawki*-pana Sławka, które odkleiły się na dzień minut przed występem podczas „Podlaskiej Jesieni” w Bielsku. Z duszą na ramieniu szukaliśmy ich wtedy wszyscy. A ile śmiechu było później!

Do historii przeszedł *rohacz* z podwórka Marioli, którym – jako Wasyliyna – zbiła lampę w Gminnym Ośrodku Kultury w Czarnej Wielkiej, kiedy zbyt energicznie zamachnęła się na *uchażora* jedy-naczki. Starsze panie z pierwszych rzędów aż zanosły się od śmiechu. Najmilej wspominamy chyba ten właśnie występ. Babcie odbierały go z tak autentyczną żywiołowością i spontanicznością, jakby przeżywały drugi raz swoją młodość, jakby monolog Ołeny tęsknie nasłuchującej z okna odgłosów *kołodki* był uniwersalną jeremiadą nastoletnich dziewcząt wychowanych w surowej dyscyplinie. I kiedy po krótkim dialogu zakochanych następuje piękna liryczna scena pierwszego pocałunku, nie można oprzeć się wrażeniu jej ulotności, zwiewności, sugestywnemu nastrojowi księżycowej nocy i głosem dziewcząt nucących w tle smutno: *jak soneczko zijde, kochannia widijde*.

Następujące później wartkie komiczne dialogi, szalony bieg Tymisza z *puhałom* między rzędami widowni i finałowy rozgardiasz zakończony ucieczką młodych, nie pozwalały nudzić się publiczności, która na końcu dośpiewywała wraz z chórem przypuszczalne dalsze losy młodej pary: *Oj szczo to za szum uczynywisia, szczo komar taj na musi ożenywsia!*

Mamy nadzieję, że nasza przygoda z teatrem dopiero się rozpoczęła. Choć wszyscy studujemy lub pracujemy w różnych miastach, staramy się spotykać jak najczęściej. Zimą przygotowywaliśmy *Wertep*, w który zaangażowały się dzieci, nawet te najmłodsze (np. 5-letnia Ania siedząca na rozestłanym na podłodze kożuchu tuliła się do kolan Gospodyni-Emilki, gdy Śmierć zatopił swą kosę w piersi Heroda). To bardzo ważne, że także one chcą mówić językiem swoich dziadków, interesują się tradycjami, obyczajami ich *budni* i *swiat*, uczą się pięknych podlaskich pieśni. A przy okazji świetnie się bawią i doświadcza- ją przyjemności robienia czegoś wspólnie.

Ania

WERTEP W KLESZCZELACH

Wstawajcie, wstawajcie, brattia moi myli!

*W swity je taka nowyna
Szczep Preczystaja Maryja
Porodyła Boha-Syna.
Bude Car win nad caramy
I zemleju i moramy...*

Тę новину, zgodnie z bożonarodzeniową tradycją, chcieliśmy przybliżyć mieszkańcom Kleszczel wystawiając *Wertep*. Miało to miejsce w piątek 2 lutego 2001 r. Autorem scenariusza naszego krót-

kiego przedstawienia był Mykoła Fedoryszyn.

Treść *Wertepu* jest ogólnie znana: aniołowie głoszą, że narodził się Chrystus, pastuszkowie chcą Go powitać, Mędrcy ze Wschodu, prowadzeni przez gwiazdę, przybywają złożyć Mu pokłon i dary. Król Herod chce się dowiedzieć, gdzie narodził się Mes-

jasz. Wysła Żyda-szpiega i żołnierzy-katów, ale zjawia się do bra *tycha Smerť* i zatapia kosę w sercu Heroda. Aniołowie i pasterze śpiewają: *Wstawajcie, wstawajcie brat'ja moi myli* tak przekonująco, że cała publiczność była gotowa ruszyć do Betlejem i pokłonić się *Mładenciu*.

Nasz *Wertep* rozgrywał się przed suto zastawionym stołem bogatych gospodarzy, a kołędnikom-przebiegaczom przyglądały się z zapartym tchem malutkie dzieci – najmłodsi aktorzy zaangażowani do przedstawienia. Przygotowanie scenografii, kostiumów i rekwizytów nie wymagało wiele pracy: prześcieradła i kosa dla śmierci, złota kotara na płaszcz dla Heroda, strażackie mundury dla żołnierzy, kożuski dla pastuszków, bibułkowe skrzydła dla aniołów, pejsy z konopi dla Żyda.

Na koniec Gospodyni-Emilka

częstowała wszystkich warenkami, a kołędnicy huknęli życzenia: *Diakujem Wam dobry lude! Mir ta szczastia chaj Wam bude. Szczob było wsioho do woli. I u domi i w stodoli. Chaj jahniatka Wam wedut'sia. I dytoczki w chaty smijut'sia. I tyle ich było widać. Pobiegli dalej wołając: Chrystos raždajet'sa! Sławite Joho!*

Aneta

ГОВІННЯ НА СВЯТІЙ ГОРІ ГРАБАРЦІ

В ГОРОДІ ГАРНИХ КВІТІВ

Монастир на Святій Горі Грабарці це місце, яке своєю містикою притягає багатьох молодих людей. В цьому році і мені прийшлося там перебувати. На список охочих взяти участь записалось близько 40 дівчат, але лише 25 приїхало на говіння. Передовсім були це дівчата з Білостоку і Сокулки. Були також дівчата з Більська, Гайнівки, Городка а навіть з Люблина.

Від 16 по 18 березня я побувала на Св. Горі Грабарці, на великопісних говіннях для дівчат. Офіційно говіння почались в п'ятницю вечірньою. Монашки були вдоволені з приїзду такої великої групи учасників. Хтось може запитати, що робиться на таких говіннях? Це час, протягом якого

людина наближується до Бога, а це дуже важливий момент Великого Посту. Це не тільки богослужіння, але також духовні розмови з учасниками молитовної зустрічі. Розмови багатоглибинні, які на довгий час залишаються у наших душах.

Пригадується мені історія, котру розповіла нам матушка...

Розмови людей подібні до городу з квітами і бур'янами. Коли квіти перецвітають, їхнє насіння падає на землю і з нього виростає гарний квіт. Так само коли бур'ян перецвітає його насіння падає на землю і з нього знов виростає бур'ян. Проте духовні розмови подібні до тих квітів, які залишають по собі щось гарне, щось що триватиме в нас завжди. А бур'ян нагадає собою ті пусті розмови про ніщо, які по хвилині забуваються. Через цю історію я хотіла показати, який великий вплив мають на нас такі зустрічі.

Доповненням особливої атмосфери говінь було місце, в якому ми перебували – Св. Гора Грабарка. Тут завжди гарно. Думаю, що всі учасниці говінь могли знайти там душевний спокій.

Дуже важним елементом говінь є молитва. Це наша особиста розмова з Богом. Вона стає гар-

нішою і сильнішою, коли бере в ній участь велика кількість людей. Завдяки молитві ми добре підготувались до основного – Тайни Св. Причастя, яке прийняли в неділю.

Ці три дні перебування на Св. Горі Грабарці в тишині і спокою минули на молитві, роздумах про життя і свою душу. Подібні зус-

трічі дуже потрібні в сучасному, повному спокусі світі. Дякую Богу за те, що я мала змогу побувати на говіннях. З тугою чекаю наступних.

Маріоля Артем'юк

Учасниці говінь з о. ігуменом Паїсієм та монашками

Редактор МОЛОДІЖНОЇ СТОРИНКИ: Андрій Артем'юк

ЗВИЧАЇ ТА ОБРЯДИ ПРИ НАРОДЖЕННІ ДИТИНИ
НА ПІВДЕННОМУ ПІДЛЯШШІ

Продовження з № 6/2000

Куми. Хрещені батьки

Після одвіток батько новонародженої дитини *ходив просити в куми*, тобто просив дівчину чи молоду жінку на хрещену матір, а парубка чи молодого мужчину на хрещеного батька. Павліна Сльонзак з Матяшівки сказала: *А одказуватися не можна було. Вже, значить, як просять, то навіть як він бідний був, а багатого кума просить, то він му- сить іти, бо, кажуть, одказуватись не можна було.* За кумів здебільшого просили рідних чи двоюрідних братів і сестер, родичів, близьких сусідів і друзів. Хрещений батько і мати приймали на себе обов'язок допомагати рідним батькам в годуванні дитини, а в разі смерті батька і матері заступали рідних батьків. На Підляшші за кумів брали тільки одну пару і до наступної дитини не брали тієї самої пари кумів, тільки іншу пару. На Володавщині був звичай, що та жінка, котра мала бути за куму, цілий тиждень відвідувала роділля, приносячи яечню, пироги, горілку, мед тощо.

Обов'язок піклування про хрещеників з боку кумів тривав до часу їх одруження. Був звичай, що на всі важливіші родинні урочистості, в яких головну роль відігравала їх хрещена дитина, були запрошені хрещені батьки. Важливу роль відігравали хрещені батьки у весільному обряді. Брали вони участь у гостині під час заручин їх хрещениці (в гов. хрещітки), давали своє благословенство під час «поклонів» своїй хрещениці чи свосму хрещеникові (в гов. — хресник), брали участь в весіллі, їхали у *перездві* до молодого чи молодої, обов'язково своїй хрещеній дочці чи синові, зараз за рідними батьками давали дорогі весільні подарунки. Якщо молода чи молодий були сирота-

Іван Ігнатюк

ми, то хрещені батьки заступали їм на весіллі рідних у виряді до церкви, привітанні перед порогом тощо. На увагу заслуговує роль хрещеної матері на весіллі. Отже, до її обов'язків належало виношення з комори коровай до обряду «перепойн». Дуже розповсюдженим на Підляшші був звичай «волочечного». У багатьох селах ще й до нині він не загинув. Цей звичай є тісно пов'язаний з Великодніми Святами. Кожна хрещена мати несла на Великдень своїм дітям, що їх тримала до хресту «волочечне», тобто обов'язково крашені яйця (теж писанки), пироги (калачі), цукерки тощо. Також хрещений батько обдаровував своїх дітей «волочечними», переважно крашеними яйцями. «Волочечне» від своїх хрещених батьків отримували також дівки і парубки на доказ того, що про них хрещені пам'ятають.

Рідна мати дитини і мати хрещена, а також рідний батько і батько хрещений називали себе кумами. Був прийнятий звичай, що куми жили в злагоді та взаємно собі допомагали. Куми зверталися до себе шанобливо, називаючи не по-імені, а обов'язково «кум» чи «кума» і тільки на «ви» (в говірці — «віте»). Інститут кумівства був досить стійкою формою родинного спілкування.

Хрест

Після кілька тижнів від одвіток хрестили дитину. Якщо дитина хворіла, то її хрестили зараз після одвіток. Як вже батько узгіднив хто буде кумом, а хто кумою, підготувлялися до хресту і до хрестин. На узгіднену неділю несли дитину до церкви хрестити або везли, як не було церкви в селі. В цю неділю, що хрестять дитину, приходять рано до хати куми.

Приносять вони в подарунку для дитини маленькі сорочечки. Сорочечки шила сама кума. Приходить також бабуля. Купає вона перед виїздом до церкви дитину і вбирає її до хресту. Кума переважно бере дитину на руки і завиває її в теплу суконну хусту звану «опинохою». Як була зима, то дитину огортали ще в кожух або в подушку і так везли до хресту.

Готуючи дитину до хрещення, клали її на ліжко і під голівку (під пелюшку) клали різні предмети, що мали відповідати майбутньому заняттю дитини. Як завивали дитину до хресту то був такий звичай, що кума або мати дитини клали під полотно, в яке завинуте було дитя, голку, щоб, як це була дівчина, була вона доброю кравчинєю, а як це хлопець, щоб був добрим кравцем. Клали також олівець, щоб дитина добре вчилася. Клали теж хліб і гроші, щоб дитина як доросте ніколи не голодувала і не бідувала (село Докудово, гм. Біла). В інших селах (околиці Кодня і Тересполя) був звичай, що бабка або мати клала під пелюшку кусочок хліба і зубок часнику, щоб новонародженого завжди хліб тримався, а часник відлякував злого духа, коли дитя несли до хресту.

В церкві до хресту тримав дитину трохи кум, а трохи кума. Вважалося доброю ознакою, коли під час хрещення дитина плакала. *Як мовчало, то щипали, щоб кричало, щоб на життя йшлося* — говорили на Підляшші. Про хрест так розповідає Павліна Сльонзак з Матяшівки: *А батюшка хрестив. Такая компель була зробльона, висока такая, так як ванелька, такая висока на ножках. І води теплої наляють, і дитюка розбирають, на голо, скидають всьо, розбирають його і три рази в воду кидають. Не так, що в костелі покроплять, а тут кидають в воду: раз, і другий і третій — кидають в воду. Три рази в воду кидали. Батюш-*

ка питає куму: *хочете бути охрищені?* Кума каже: *хочу! І три рази так запитає, і топіро каже: Во ім'я Отця і Сина, і Святого Духа. І молитву там має, з ксьонжички. Читає тую молитву. «Вирикаєшся от сатани?» «Вирикаюся!» «Вирикаєшся од сил всіх його шатанських?» «Вирикаюся!» «Плюнь на його! Дунь на його!» і треба так: тфу! тфу! тфу! — фукнути так.*

Як священик охрестить дитину, то куми повертають з церкви додому. Давній батько і мати дитини до церкви не їхали, а залишалися дома і готували хрестини. Після повороту з церкви, куми входять з дитиною до хати і вітають батька і матір та домашніх словами: *Слава Ісусу Христу*, а також поздоровляють усіх іменем охрещеної дитини. Рідний батько чи мати переймає від них охрещену дитину в свої руки і кладовить в колыску.

Хрестини

Після хрещення в церкві обов'язково батьки дитини робили в хаті гостину — хрестини. В цій гостині брали участь рідні батьки і батьки хрещені, домашні, родичі, сусіди і інші жителі села, яких запрошено на хрестини. На хрестини запрошували, очевидно бабу повитуху (в'язкову, бабулю). Ті, що приходили на хрестини, приносили з собою подарунки для охрещеної дитини, а в останніх роках замість дарунків почали давати гроші «в колыску». Також останньо прийнявся на селах звичай, що деякі гості приносять з собою горілку. Давній був звичай, що як перша дитина вродиться, то подарунки отримували мати і батько дитини. Також давній для кума давали в подарунку сорочку, а для куми полотно на спідницю або на блузку. Ці подарунки для кумів дає мати новонародженої дитини. Також мати дитини отримувала в подарунку від кумів сорочку з „переборами” і матеріал на спідницю або блузку. А для бабуні давній мати дитини давала на хрестинах в подарунку льняний рушник, в рушникові пиріг упечений з пшеничної муки і трохи грошей.

На хрестинах подавали на стіл м'ясо, ковбасу, капусту, драглі, сир, масло, пироги та різні напитки як: горілка, вино, пиво, компот з сушених фруктів званій «юшкою». Якщо хрестини відбувалися у піст, то подавали постяні страви як: оселедці, смажену рибу, кисіль з гречаної чи вівсяної каші окрашеної олієм, гриби, сир, варені грушки, хліб і пироги. На хрестинах всі сиділи за столами, їли, пили та співали пісень. Співали пісень різноманітних, які хто знав: і веселі, і сумні, і українські, і польські, і російські. Переважали на хрестинах однак пісні веселі, жартівливі, бо той обряд є радісний, а не сумний. Всі радувалися з новонародженої дитини. Як хрестини випадали у піст, то пісень не співалося. Для прикладу подаю три пісні, які я записав на магнітофонну плівку:

Ой, там на дворці

*Ой, там на дворці
Стоїть два дубці,
Похилилися увсі до купи.
А на тих дубцях два голубочки
Так цілюються тай милуються,
Так цілюються тай милуються
З нашого життя так дивуються.
Ой ти милий му'ї, дружину моя,
Вивів ти мене, що й роду нема.
Нема де вийти поговорити
Своє серденько розвеселити.
Милая ж моя
Єсть в тебе кума,
Єсть в тебе кума
Через два двора.
Маси ти вийти поговорити
Своє серденько розвеселити.
Ой ти милий му'ї я й в куми була,
Я й в куми була, мід й вино пила,
Кума до мене тай говорила
Моє серденько не розвеселила.*

Ой чия то дзюрка

*Ой чия то дзюрка,
Ой чия то дзюрка
Тай не городжона,
Тай не городжона.
Іванкова дзюрка /2
Тай не городжона. /2
Треба ку'лкі бити /2
Дзюрку городити. /2*
(Записано 13 липня 1986 р. від Павліни

Сльонзак, рік нар. 1906, село Матяшівка, пов. Біла.)

Ой кумо, кумо

*Ой кумо, кумо добра горілка,
Ой кумо, кумо добра горілка
Випиймо, кумо, од понеділка,
Вип'ємо, кумо, од понеділка.
Продамо, кумо, снопочків сорок
Вип'ємо, кумо,*

ще й у вівторок. /2

*Покиньмо, кумо, пасти череду
Вип'ємо, кумо, ще й у середу. /2
Продамо, кумо, миски і ложки
Вип'ємо, кумо, ще й в четвер*

трошки. /2

*Продамо, кумо, всюю тианицю
Вип'ємо, кумо, ще й у пі'тницю. /2
Покиньмо, кумо, всюю роботу
Вип'ємо, кумо, ще й у суботу. /2
Покиньмо, кумо, всюю надію
Вип'ємо, кумо, ще й у неділю. /2
Од понеділка до понеділка
Ой пиймо, кумо, добра горілка. /2*

(Записано 13 липня 1986 р. від Анни

Гараль, рік нар. 1923, село Кузавка, гм. Ганна, пов. Володава)

Давній на Підляшші кума на хрестини варила ритуальну страву — яглярну кашу з молоком, яку прибирала цукерками і квітами. Як вже кінчалася гостина, тоді кума ставила кашу на столі і всі гості співали таку пісню:

*Каша на столі стала /2
Золотого верха ждала /2
Ой ти Йованку пане /2
Та ще ж тебе стане /2
Всади руку в кишеню /2
Ву'зьми гроши жменю /2
Озолоти кашу /2
Ще й биседу нашу /2
Роділі на пиво /2
Дитю на мило /2
Жеб раненько встало /2
Очі промивало. /2*

(Записано 13 липня 1986 р. від Павліни Сльонзак, село Матяшівка)

Як тую пісню переспівають, допіро кум виймає гроші з кишені. На столі стоїть тарілка і він в цю тарілку кладе гроші. Тоді за ним всі гості кладуть гроші в тарілку. Ці гроші клали для матері новонародженої дитини. Як вже ці гроші всі покладуть, допіро кум з кумою виходять з-за стола.

Кума бере горілку, а кум пляшку горілки і келишок. Кум наливає келишок горілки і з кумою приходять до тієї родиллі і до батька дитини. Батько дитини вип'є келишок горілки, родилля також трохи вип'є, а решту виллють їй за пазуху. І допіро мати дитини розстилає хусточку, а кума висипує їй тії гроші в хусточку. Потім родилля гроші забирає і їх ховас. На цьому кінчаються хрестини.

Колись ще на Підляшші, в деяких селах (наприклад в Голешеві, гм. Ганна, пов. Володава) побутував такий звичай. Як вже трохи на хрестинах погостили, то бабуля (баба повитуха) брала в руку пляшку горілки та тарілку, на якій лежали маленьки бублики звані у місцевій говірці «обаранками», і підходила з тим до кожного гостя. Наливала кожному келишок горілки і до того гостя «перепивала» за здоров'я дитини частуючи бубликами, які сама спекла з пшеничної муки. Кожний гість кладе потім на стіл для дитини подарунки: полотно, плаття, хустки і гроші.

Про звичай званий односом

Дуже давно був на Підляшші цікавий звичай пов'язаний з обрядом хрестин, якого звали односом. Кум і кума приносили на хрестини по три пшеничні хліби. Як прийшло перше Різдво після хрестин, мати дитини пекла хліб, щоб його ніби то віднести до своїх кумів. Батько й мати дитини несли до своїх кумів по три хліби. Несли цей хліб завінутий в рушникові оздобленому „переборами”. Кум і кума, коли прийшли до них батьки дитини окремо робили для них гостину. На гостині цей хліб їли. *Називався то однос* — сказала Павліна Сльонзак з села Матяшівка — *бо як ідуть на хрестини то хліб несуть. Бо вони, куми значить, несли той хліб, а тиї вже як до їх ішли в гостину, то якби вже їм односили, то значить односили батько й мати теї дитини. Три хліби несли.*

В інших селах (Голешево, гм. Ганна) був звичай, що до року часу після

хрестин батько й мати дитини три рази обходили з хлібом своїх кумів. Коли прийде Великдень після хрестин батько дитини йде до свого кума, що тримав до хресту його дитину, і несе шість пирогів (пшеничних хлібів). П'ять пирогів лишається, а шостого забирає він назад додому. Як вже прийде кум до кума, то очевидно його угощають. Другий раз йде кум з пирогами до кума на Різдво і третій, тобто останній раз на Великдень. Також мати дитини несе три рази по шість пирогів до своєї куми — п'ять лишає, а шостого відносить до свого дому. Так було прийнято, що шостий пиріг вертається, *щоб з порожніми руками до дому не йти, оно з хлібом* — сказала Марія Гапонюк з села Янівка (гм. Ганна), родом з села Голешево. Як останній раз йде мати дитини до своєї куми, то крім хліба приносить їй в подарунку «перебори», тобто ткане гаптом на короснах полотно, яке колись жінки вшивали до святочних льняних сорочок. Кум і куми мусять назад віднести той хліб до своїх кумів — батьків дитини. Тому цей звичай називається однос (в говірці — односити). Беруть вони теж шість пирогів, приносять до кумів, в

котрих хрестили дитину, п'ять пирогів лишають, а шостого після гостини забирають із собою, щоб вертати додому з хлібом, щоб завжди в дома хліб був. І так відносять той хліб по три рази.

Крім того був ще звичай, що мати дитини ходила з хлібом три рази до бабулі (баби повитухи): на Великдень, Різдво і Великдень, які випадають після хрестин дитини. Той білий, пшеничний, довгий пиріг, з яким ходили до бабулі називався «ходун». Щоб упекти такий довгий хліб мусили жінки одна від одної позичати спеціальної довгої лопати, щоб «ходуна» всадити у піч. Крім хліба-ходуна жінки несли завжди на Великдень для баби в'зкової по п'ять пар'яць, а на третій тобто на останній раз приносили їй ще подарунки як напр.: хустку, блузку тощо.

Закінчення

Багато цікавих народних обрядів, звичаїв і вірувань пов'язаних з народженням дитини і хрестинами вже давно загинуло. Де-які обряди, звичаї та вірування надалі побутують серед українського населення Підляшшя.

Іван Ігнатюк

Пояснення деяких говіркових слів

биседа — бенкет
ванелька — ванночка
жеб — щоб
гулі — гуси (дитяче слово)
дворець — подвір'я
дзюрка — дірка
дитюк — дитя
кабат — короткий каптан (давніший жіночий верхній одяг з сукна)
комондзюня — здрібнення від слова кума
компель — купіль
ксьонжечка — книжечка
ку^олкі — кілки
му^ой — мій
по, оно — тільки
п'івка — п'явка
ску^оль — звідкіль
тіжко — тяжко
тоніро — допіро

Цю статтю я написав на основі інформацій, які подали мені в роках 1981-1986 наступні особи:

1. Марія Гапонюк, рік нар. 1900, село Голешево (гм. Ганна), проживала в селі Янівка (гм. Ганна, пов. Володава);
2. Анна Пачковська, по першому чоловікові Ігнатюк (моя мати) рік нар. 1905, село Красівка (гм. Володава), проживала в селі Данці (гм. Ганна);
3. Павліна Сльонзак, рік нар. 1906, село Матяшівка (гм. Тучна, пов. Біла Підляська);
4. Олександра Данилюк, рік нар. 1912, село Докудово II (гм. Біла Підляська);
5. Іван Панасюк, рік нар. 1922, село Голешево (гм. Ганна).

Література:

1. Валентини Борисенко. *Обряди життєвого циклу людини*, в: *Холмиціна і Підляшшя*, Київ 1997, с. 281-285.
2. Oskar Kolberg, *Chełmskie*, część I, s. 174-175.

Ekumenizm po siedlecku

Na marginesie publikacji „Wiadomości Diecezjalnych Siedleckich”

Ubiegłoroczny Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan w styczniu 2000 r. miał w Siedlcach charakter szczególny. Kazanie w siedleckiej katedrze rzymskokatolickiej wygłosił prawosławny biskup Abel, zaś w miejscowej cerkwi – katolicki biskup siedlecki Jan Wiktor Nowak. Zostało to odebrane jako sygnał zmiany stosunku lokalnego Kościoła rzymskokatolickiego wobec prawosławnych, w kierunku traktowania ich z większym szacunkiem i tolerancją. Wcześniej stosunek ten, delikatnie mówiąc, był dość chłodny, a czasem otwarcie wrogi. Nie było to dla prawosławnych bez znaczenia, gdyż rzymskokatolicka diecezja siedlecka obejmuje m.in. Południowe Podlasie, gdzie zamieszkuje przecież kilkunastotysięczna społeczność prawosławna, dziś będąca mniejszością w katolickim morzu.

Już wkrótce po zakończeniu Tygodnia Modlitw w oficjalnym organie rzymskokatolickiej diecezji siedleckiej –

Grzegorz Kuprianowicz

„Wiadomościach Diecezjalnych Siedleckich” ukazały się dość obszernie, bo zajmujące łącznie prawie 30 stron, materiały dotyczące tegoż wydarzenia. Obok przytoczenia wystąpień biskupa siedleckiego w cerkwi i kościele, zamieszczenia szczegółowej relacji z nabożeństwa ekumenicznego w katedrze siedleckiej, a nawet przedruku wygłoszonej tam homilii biskupa Abela, znalazły się tam dwa artykuły-komentarze: jeden podpisany (wbpl) pt. *Ekumeniczne wychowanie* („Wiadomości Diecezjalne Siedleckie”, nr 1/2000), drugi zaś autorstwa wikariusza biskupiego do spraw laikatu ks. prałata Ryszarda Borkowskiego pt. *Na kanwie Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan* (skrót wywiadu dla Katolickiego Radia Podlasie) („Wiadomości Diecezjalne Siedleckie”, nr 2/2000). Właśnie tam znajdujemy interesujące przemyślenia, które ukazują, jaki jest stosunek wpływowego miejscowego duchowieństwa katolickiego do prawosławia i jak rozumiany jest w tych kręgach ekumenizm.

Zacznijmy od drugiego artykułu. Ks. R. Borkowski w rozdziale, który zatytułował *Współpraca codzienna Świętego Kościoła Siedleckiego z innymi Kościołami chrześcijańskimi*, a traktującym w zasadzie o stosunkach prawosławno-katolickich, rysowuje specyficzny obraz stosunków międzywyznaniowych. Wymienia przejawy współistnienia obu wyznań, takie jak np. obecność prawosławnych na uroczystościach podczas peregrinacji obrazów Matki Boskiej Częstochowskiej lub Kodeńskiej czy z okazji jubileuszu któregoś z duchownych katolickich, rzadkie - dwie w ciągu 10 lat! - kurtuazyjne wzajemne wizyty hierarchów, działających na tym samym przecież terenie, czy nabożeństwa ekumeniczne w Siedlcach, których było do tej pory aż trzy... Jako przejaw współpracy Kościołów wymienia nawet małżeństwa mieszane, wzajemny udział w pogrzebach, chodzenie dzieci do wspólnych szkół czy fakt, że *dorośli pracują zgodnie w tych samych zakładach pracy* (s. 79). Można jeszcze dodać, że wierni obu Kościołów chodzą po tych samych ulicach i oddychają tym samym powietrzem. Cóż, rzeczywiście jest to bujna i obiecująca współpraca Kościołów... Już to, że ks. Borkowski musi pisać o tak elementarnych przejawach współistnienia, świadczy wyraźnie o tym, że współpraca tak naprawdę nie ma.

Autoritatywnie ks. R. Borkowski stwierdza: *Nie obserwujemy w naszej diecezji konfliktów na tle religijnym*, a dalej: *Widać w praktyce dążenie do zgodnego współżycia na tym styku kultur i wyznań Wschodu i Zachodu* (s. 79). Pogratulować

dobrego samopoczucia. Szkoda, że nie dzielą go prawosławni. Niestety, diecezja siedlecka zasłynęła w minio-

nnych latach (za rządów poprzedniego ordynariusza – biskupa Jana Mazura) właśnie jako teren żenujących konfliktów o cmentarze, wrogiego i lekceważącego stosunku wobec prawosławnych, niedostrzegania innych społeczności niż katolicka. Wspomnijmy tu chociażby najgłośniejsze konflikty o cmentarze w Jabłecznej czy Dobratyczach, które mimo działań Kościoła katolickiego zakończyły się ostatecznie uznaniem praw prawosławnych. Niektóre dawniej prawosławne cmentarze są

Niestety, diecezja siedlecka zasłynęła w minionych latach (za rządów poprzedniego ordynariusza – biskupa Jana Mazura) właśnie jako teren żenujących konfliktów o cmentarze, wrogiego i lekceważącego stosunku wobec prawosławnych, niedostrzegania innych społeczności niż katolicka.

już jednak oficjalnie własnością Kościoła rzymskokatolickiego i Kościół prawosławny nie ma żadnych formalnych możliwości zabiegania o ich odzyskanie. O bardziej kameralnych i osobistych przejawach nietolerancji, czy nawet dyskryminacji, można sporo usłyszeć od ludzi, np. o tym jak ksiądz katolicki zbesztiał ucznia przy całej klasie za to, że nie chodzi na lekcje religii katolickiej... Ci, których to dotyczy, często nie próbują nawet w tych sprawach interweniować, szukać sprawiedliwości, co też świadczy o panującej atmosferze. Pojawia się zresztą pytanie, dlaczego tak wiele osób woli nie przyznawać się, że nie jest wyznania katolickiego. Z czegoś wynika ta obawa przed ujawnieniem swej odmienności.

Jeszcze bardziej frapujące stwierdzenia znajdujemy w innym tekście zamieszczonym w periodyku diecezji siedleckiej. Autor artykułu *Ekumeniczne wychowanie*, podpisujący się (wbpl), stwierdził, że zaangażowanie w wydarzenia ekumeniczne w Siedlcach było realizacją kalendarza obchodów Roku Jubileuszowego. Relacjonując przebieg nabożeństwa ekumenicznego w siedleckiej cerkwi podkreślił, że biskup siedlecki Jan Wiktor

Nowak wyznawców innych Kościołów chrześcijańskich publicznie zapewnił o uczuciach braterstwa i solidarności oraz wyraził gotowość Świętego Kościoła Siedleckiego do coraz ściślejszej współpracy, która – umocniona i wsparta modlitwą przyczyni się do budowania na naszym terenie jedności [...]. W tym miejscu (wbpl) nawiązał do sprawy cmentarza w Jabłecznej, w specyficzny sposób przedstawiając ją jako przykład otwartości strony katolickiej (sic!) oraz osobiście biskupa J. W. Nowaka (do sprawy cmentarza w Jabłecznej powrócimy jeszcze na łamach „Nad Buhom i Narwoju”). W innym miejscu autor uzupełnia ten wątek: *Biskup siedlecki dał ponownie dowód otwartości na współpracę poprzez swoją obecność na spotkaniu z ekumenicznym patriarchą Konstantynopola Bartolomeuszem I w Białej Podlaskiej* (s. 41). To rzeczywiście ujmujące... Brakuje tylko stwierdzenia, że biskup siedlecki swą obecnością zaszczylił patriarchę Konstantynopola...

Wieńcząc relację o wystąpieniu biskupa siedleckiego, autor konstatuje: *Z ogromną kulturą i delikatnością biskup siedlecki w swojej katedrze ujawnił cel zasadniczy spotkań ekumenicznych* (s. 39). Ten zabieg krasomówczy staje się zrozumiały w kontekście następnego akapitu, gdzie czytamy: *Na tym tle co najmniej niezręcznie wypadło wystąpienie biskupa Abła w katedrze siedleckiej* (s. 40). Cóż takiego niezręcznego powiedział tam biskup Abel? Czytajmy dalej wywody katolickiego publicysty: *Tym razem władcyka był nastawiony podejrzliwie, zaczepnie, a chwilowo nawet prowokacyjnie* (s. 40). Jednym słowem – „biskup-prowokator”. Już ten cytat zdaje się świadczyć o tym, jak wielkie było oburzenie strony katolickiej po wystąpieniu biskupa Abła. W końcu to przecież na łamach oficjalnego organu diecezji siedleckiej w tak mało dyplomatyczny sposób ustosunkowano się do wypowiedzi hierarchy „siostrzanego Kościoła”, ogłoszonej w trakcie jego oficjalnej wizyty na zaproszenie biskupa siedleckiego. Tak więc w najlepszym przypadku jest to co najmniej półoficjalna dezaprobata kurii diecezjalnej siedleckiej.

Czym to „zaczepta” czy „prowokuje” biskup Abel? A więc według (wbpl): *Niesłusznie wypomina katolikom jakoby wmaiwiali dla swej wygody obecność prawosławia na Podlasiu dopiero od XIX wieku, a nie od Średniowiecza. Nie jest to zarzut prawdziwy. Nie traktujemy prawosławnych jako przybyszów* (s. 40). Wypada jedynie podziękować za taką wspaniałomyślność i deklarację oraz mieć nadzieję, że będzie ona początkiem zmiany patrzenia na historię tych ziem ze strony Kościoła katolickiego. Niestety, na razie biskup Abel ma rację, bowiem zdarza się dość często, że katolicy publicyści, kaznodzieje czy nawet historycy dostrzegają prawosławie na Podlasiu dopiero od XIX w., zapominając np., że Kościół unicki powstał tu na ruinach prawosławia. Aby przekonać się o takim podejściu, wystarczy przejrzeć katolickie publikacje o Podlasiu, czy też posłuchać katolickich audycji radiowych i kazań w kościołach.

Za chwilę nutka ta pobrzmiwa zresztą także w cytowanym tekście: *Ani w Europie, ani na Podlasiu nikt nie traktuje prawosławnych jako przybyszów, choć trudno wymazać z historii poczynania wysłanników carskich, którzy metodami dalekimi od cywilizowanych próbowali ukazywać tutejszemu ludowi wyższość religii przyjmującej cara moskiewskiego za swojego stróża* (s. 40). Chyba na tym polega cały problem, że wielu katolickich publicystów i historyków widzi ten jeden, wygodny dla siebie, epizod z dziejów Podlasia, nie dostrzega natomiast i zapomina o istnieniu innych, mniej wygodnych, np. sposobu wprowadzania unii brzeskiej na Podlasiu, sytuacji prawosławia w II Rzeczypospolitej z akcją rewindykacyjno-polonizacyjną i burzeniem cerkwi w 1938 r., prozelityzmu, stosunku do prawo-

ślawnych w ostatnich dziesięcioleciach itp. Autor notatki poucza wręcz biskupa Abła: *Lepiej byłoby do tych mrocznych czasów zaborów nie wracać, nie nadużywać do tego powagi ambony i autorytetu biskupiego* (s. 40).

Dalej katolicki publicysta oburza się na biskupa Abła, że wypominał on katolikom stawianie prawosławnym zarzutu o współpracę z władzą komunistyczną. Stwierdzenie prawosławnego biskupa, że zarzut ten *Nie zawsze jest [...] słuszny*, polemista katolicki kwituje: *dobrze i to*, a dalej „w duchu pokory i przebaczenia” – do którego wzywał go papież – rozwija: *Interesujące jest wiedzieć w jakim stopniu jest on [ten zarzut] jednak usprawiedliwiony* (s. 40). Cóż, jest to trudny problem, bowiem wszystkie Kościoły, także prawosławny, dotknięte zostały systemem totalitarnym i decydowały się na często bolesne (być może nawet na zbyt daleko idące) kompromisy. Jednak widząc drzazgę w oku mniejszościowego brata, może warto, aby katolicycy adwersarze, którzy formułują takie zarzuty, spojrzeli we własne oczy, czy przypadkiem hierarchia katolicka również nie decydowała się na bardzo wiele ustępstw wobec tego systemu, chcąc chronić substancję Kościoła, mimo że przecież miała ona o wiele większy potencjał i możliwości obrony. Niesmaczne jest z pewnością kolejne stwierdzenie (wbpl): *zapewne niektórym lepiej wiodło się w czasach totalnej walki z Kościołem katolickim i rozumiała jest u nich poniekąd nostalgia za tym, co było* (s. 40). Jest to niezawołowana sugestia, iż lepiej wiodło się właśnie prawosławnym. Może warto, aby (wbpl) jednak pamiętał, że niezależnie od różnych taktycznych posunięć władz, to Kościół prawosławny zaznał znacznie bolesniejszych strat od władz komunistycznych niż Kościół katolicki, szczególnie na Chełmszczyźnie i Podlasiu. Wystarczy porównać stan Kościoła prawo-

(...) na łamach oficjalnego organu diecezji siedleckiej w tak mało dyplomatyczny sposób ustosunkowano się do wypowiedzi hierarchy „siostrzanego Kościoła”, wygłoszonej w trakcie jego oficjalnej wizyty na zaproszenie biskupa siedleckiego

ślawnego na Podlasiu u progu Polski Ludowej – w roku 1944 r. i u jej schyłku – w 1989 r. W przypadku Kościoła katolickiego takie porównanie z pewnością wypadnie na korzyść tego ostatniego roku.

W dalszym ciągu wywodów autor dostrzega kolejne „prowokacyjne” słowa biskupa Abła. (wbpl) stwierdza bowiem: *Nie chcielibyśmy też być oskarżani o niechęć do prawosławia i do braci z innych Kościołów mniejszościowych. Ale stwierdzenie [bpa Abła - G.K.] „Jestem przekonany, że bracia z Kościołów mniejszościowych podzielą ze mną te gorzkie słowa” brzmi prowokacyjnie i raczej nastawione jest na jętrzenie, niż na budowanie pokój* (s. 41). Szkoda, że zanim (wbpl) oskarżył biskupa Abła o jętrzenie, nie zapytał o opinię przedstawicieli innych Kościołów mniejszościowych, może akurat rzeczywście dzielają stanowisko biskupa Abła... Przypuszczam, że tak. Prawda, nawet jeżeli „jętrzy”, powinna być powiedziana, aby rany „nie zabiły się błoną podłości”, jak pisał jeden z polskich poetów.

W ogniu krytyki znalazł się także ówczesny proboszcz parafii prawosławnej w Siedlcach ks. Mirosław Wiszniewski, który

Janusz Bakunowicz

Siedlecki krajobraz – kościół i cerkiew

– jak pisze (wbpl) – w wywiadzie dla „Tygodnika Siedleckiego” *ubolewał nad prześladowaniami, jakich rzekomo prawosławni doznają w Siedlcach od katolików. Ponoć katolicy powybijali okna w cerkwi (kto to widział lub udowodnił?) (...). W przemówieniu powitalnym [proboszcza] przed rozpoczęciem nabożeństwa pobrzmiwał podobny ton w słowach: „mimo licznych trudności, a może też i niechęci z zewnątrz”. Te trudności z zewnątrz, to oczywiście katolicy, tylko kto w to uwierzy (s. 41). W opinii (wbpl) prawosławny proboszcz siedlecki posunął się więc wręcz do „bezczelności”, bo jak w ogóle ośmiela się sugerować jakiejkolwiek trudności czy niechęć. Dla (wbpl) katolicy najwyraźniej *ex definitione* nie mogą stwarzać trudności prawosławnym, pyta bowiem *kto w to uwierzy?* Niestety, dla wielu prawosławnych (także w Siedlcach) nie jest to kwestią wiary, lecz przykrego doświadczenia.*

W styczniu 2001 r. Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan nie był już w Siedlcach prawie obchodzony. Zgodnie z informacją udzieloną przez ks. R. Borkowskiego, jedynie w poszczególnych parafiach katolickich, „zgodnie z zaleceniami Konferencji Episkopatu odbywały się wieczorne nabożeństwa w tej intencji”, ale bez udziału wiernych innych wyznań. Według informacji uzyskanych z innych źródeł, jedynie proboszcz sąsiadującej z cerkwią parafii katolickiej zaprosił miejscowego duchownego prawosławnego na nabożeństwo w intencji ekumenizmu w swym kościele. Jak stwierdził w rozmowie telefonicznej ks. R. Borkowski, skromne tegoroczne obchody Tygodnia Modlitw w Siedlcach wynikały z tego, iż „nie było zasadą, że co roku musi być obchodzony uroczystość, czyli z udziałem wyznawców innych wyznań”, a uroczystość jest on obchodzony raz na dwa lata. Poza tym ks. R. Borkowski konstatował, że nie ma takiej potrzeby, chociaż – jak zastrzegł – wzajemne stosunki są znakomite... Na pytanie, czy przyczyną ograniczenia tegorocznych obchodów Tygodnia były kontrowersje, które powstały w związku z poprzednimi (co widać chociażby z publikacji w „Wiadomościach Diecezjalnych Siedleckich”), ksiądz prałat zdecydowanie zaprzeczył...

Po lekturze zamieszczonych w oficjalnym organie diecezji siedleckiej komentarzy na temat ubiegłorocznego Tygodnia Modlitw, nasuwa się wiele refleksji. Z pewnością wśród wiernych i duchowieństwa rzymskokatolickiej diecezji siedleckiej są ludzie pragnący rzeczywistego porozumienia i współpracy z prawosławnymi, ale ich głos nie jest zbyt słyszalny. Trudno oprzeć się wrażeniu, że w Siedlcach dla strony katolickiej „współpraca” z prawosławnymi i wystąpienia ekumeniczne mają w du-

żym stopniu charakter propagandowy. Trudno nie dojść do wniosku, że chodzi tu przede wszystkim o stworzenie „dobrego wrażenia”, wykonanie odgórnych zaleceń, nie zaś o rzeczywiste porozumienie, zrozumienie i rozwiązywanie problemów.

Pewne środowiska z kręgu kurii siedleckiej najwyraźniej sądzą, że należy „robić swoje”, a prawosławni powinni „siedzieć cicho” i uśmiechać się przez zęby, bo taką im rolę wyznaczono. Oczywiście z punktu widzenia niektórych kręgów Kościoła katolickiego mówienie o problemach jest niewygodne, bo psuje dobry *image* Kościoła katolickiego jako otwartego i dążącego do współpracy. Na zewnątrz wszystko powinno więc ładnie wyglądać, a jak jest wewnątrz – to już nieistotne, przynajmniej dla wielu katolickich „ekumenistów”. Zresztą, jak pisze (wbpl), *kto w to uwierzy* (s. 41), że katolicy – tak otwarci i szczerze ekumeniczni – mogą stwarzać jakiejkolwiek trudności dla prawosławnych...

Trudno jest mówić o współpracy, o dialogu, o porozumieniu, a tym bardziej o budowaniu jedności, gdy nie ma woli wysłuchania tego, co mówi druga strona, gdy nie ma woli zrozumienia, co drugą stronę – szczególnie, gdy jest ona słabsza i mała – boli. Teksty zamieszczone w „Wiadomościach Diecezjalnych Siedleckich”, kształtujących przede wszystkim stanowisko miejscowego duchowieństwa katolickiego (także tego z Południowego Podlasia), świadczą raczej o kreowaniu we wła-

**Trudno oprzeć się wrażeniu,
że w Siedlcach dla strony katolickiej
„współpraca” z prawosławnymi
i wystąpienia ekumeniczne mają w dużym
stopniu charakter propagandowy.**

snych szeregach postawy negacji jakichkolwiek zarzutów i stwarzania pozorów współpracy. Ks. R. Borkowski pisze w swym artykule: *Nie ma ekumenizmu za cenę prawdy. Dialog musi być uczciwy* (s. 81). Wypadałoby tylko potwierdzić: no właśnie... Z pewnością zgodzić się też można ze stwierdzeniem (wbpl): *Jak widać pokusy podtrzymywania podziałów jeszcze nie całkowicie wygasły* (s. 41), bo jedną z takich pokus jest pokusa przemilczania prawdy.

Rok 2000 r. był rokiem wyjątkowym, w Kościele katolickim został ogłoszony Rokiem Jubileuszowym. W ciągu tego roku Kościół katolicki wiele mówił o przebaczeniu win, szukaniu porozumienia, budowaniu zgody. Szczególnego wydźwięku nabrało to tam, gdzie Kościół katolicki jest dominującym, np. na Południowym Podlasiu. Tutaj słowa te mogły mieć znaczenie praktyczne i sprzyjać poprawie wzajemnych stosunków. Pojawiało się jednak pytanie, czy te „jubileuszowe” działania będą miały skutki odczuwalne przez dłuższy czas, czy też była to jednorazowa „akcja”, obliczona na wykonanie odgórnych zaleceń i odpowiedni efekt medialny, a potem wszystko wróci do „normy”. Niestety, fakty zdają się wskazywać, iż zachodzi ten drugi wariant, a nadzieje na znaczącą zmianę stosunku siedleckiego Kościoła rzymskokatolickiego wobec prawosławia i prawosławnych są na razie chyba zbyt optymistyczne... Świadczą o tym reperkusje, które miały miejsce po ubiegłorocznym Tygodniu Modlitw oraz fakt, że w styczniu 2001 r. strona katolicka nie odczuwała już potrzeby obchodów Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Cóż, Rok Jubileuszowy się skończył...

Grzegorz Kuprianowicz

UKRAIŃSKI FOLKLOR PODLASIA PO BIAŁORUSKU

Ta książka nie stała się wydarzeniem. Praca *Песні Беластоцчыны* (Запіс укладанне, сістэматызацыя тэкстаў, уступны артыкул і каментарыі Міколы Гайдукі, Мінск 1997) ukazała się jako kolejny tom i w tradycyjnej szacie graficznej znanej wielotomowej serii *Беларуская народная творчасць*, którą od 1970 r. wydaje Instytut Sztuki, Etnografii i Folkloru im. K. Krapiwy Akademii Nauk Białorusi. Można powiedzieć, że zakres i renoma wydawnictwa świadczą o tym, iż jest to jedna z najważniejszych publikacji z zakresu folklorystyki tego regionu, w szczególności w odniesieniu do pieśni białoruskich województwa białostockiego (od 1 stycznia 1999 r. podlaskiego).

Na Białostocczyźnie, szczególnie na północ od Narwi, mieszkają Białorusini. Dlatego bez wątpienia należy dbać o zbieranie, badanie i publikowanie miejscowego folkloru białoruskiego.

Wiadomo jednak, że terytorium Północnego Podlasia – nad Bugiem i Narwią – licznie zamieszkuje ludność etnicznie ukraińska. Stwierdzali to i nie mieli w tym względzie żadnych wątpliwości kompetentni i sumienni badacze – polscy, rosyjscy, ukraińscy, białoruscy historycy, etnografowie, folklorysty, językoznawcy, geografowie – zarówno w przeszłości, jak i współcześnie.

Specyfika tego regionu polega na tym, że jest on jedynym terenem w granicach dzisiejszej Polski, skąd po drugiej wojnie światowej w ramach barbarzyńskich deportacji nie wysiedlano Ukraińców z ziemi pradziadów. Jednak sama istota akcji „Wisła” nie ominęła także ludności ukraińskiej Północnego Podlasia, jedynie jej działanie zostało tutaj inaczej ukierunkowane – na ograniczenie rozwoju ukraińskiej świadomości narodowej. Władzom i ideologom międzywojennej, a potem także komunistycznej Polski wygodniej nawet było nie bezpośrednio polonizować miejscową autochtoniczną ludność ukraińską tego regionu, lecz początkowo asymilować ją poprzez oficjalne zadekretowanie tego regionu jako zamieszkanego przez ludność białorską.

Do realizacji owej doktryny wykorzystywane były różne środki. Ten odgórnie zainspirowany proces trwa do dziś, chociaż w nieco osłabionej formie. Aktywny udział w tej akcji biorą publicyści i naukowcy, w tym etnografowie i folklorysty, szczególnie ci, którzy pragną zaanektować ludność ukraińską Północnego Podlasia oraz jej tradycyjną kulturę na rzecz białoruskości.

Przykładów takiej działalności jest wiele. Mogą nimi być chociażby publikacje redaktora recenzowanego tomu – Miłkołaja Hajduki. Pochodzi on z Białostocczyzny i wiele zrobił dla zbadania kultury swego regionu. Przebywał w wielu miejscowościach i zebrał obszerny materiał dotyczący życia codziennego, zwyczajów, obrzędów i ustnej twórczości ludowej. Gdyby odpowiednio wykorzystał owe materiały, wniosłby znaczący wkład w rozwój badań naukowych. Jednak już od samego początku swej działalności etnograficznej określał zebrany materiał jako etnicznie białoruski.

Początkowo, publikując go w białoruskojęzycznych wydawnictwach Białostocczyzny – w tygodniku „Niwa” i rocz-

Roman Kyrzczuk

niku „Biełaruski Kaliandar” – zachowywał on w pewnej mierze językowy autentyzm tekstów folklorystycznych, mimo ich zapisu według ortografii białoruskiej:

*Одна гора высокая, а другая крута,
Дурна дыўка, быз розуму, што любыт рыкрута.¹*

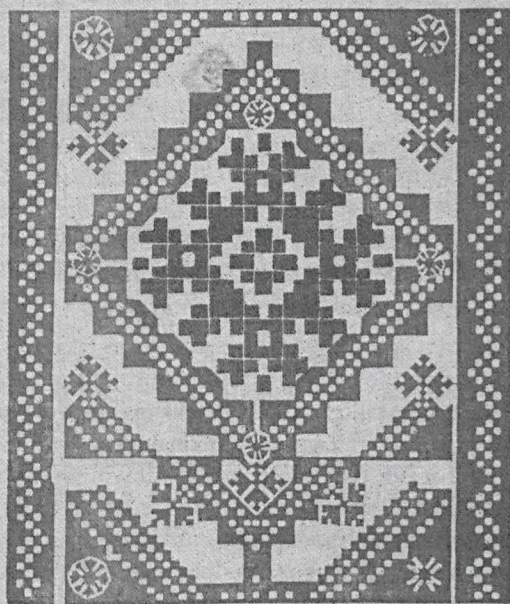
*(Oдна hora wysokaja, a druhaja kruta,
Durna dywka, byz pozumu, szto lubyt rykruta.)*

Z czasem jednak posunął się dalej – bez zastrzeżeń kalkował motywy folklorystyczne na język białoruski. Właśnie ten etap „folklorystyki” M. Hajduki reprezentuje recenzowany tom. W zamieszczonej w nim na początku notatce informacyjnej stwierdzono, że *twórczość ludowa Białostocczyzny podlegała wpływowi poezji polskiej, ukraińskiej i litewskiej, ale zachowała swoją białorską odmienną etniczną*.² Teza ta została rozwinięta i wyeksponowana także w artykule wstęp-

Oczywiście w zbiorze zamieszczone są także autentyczne pieśni białoruskie, które śpiewali i śpiewają Białorusini Białostocczyzny. Jednak (...) wiele materiałów pochodzi z miejscowości, które na podstawie kryteriów językowo-dialektologicznych i etnograficznych zaliczane są do etnicznie ukraińskich.

nym redaktora. Podkreśla on, iż najdalej na zachód wysunięta część narodu białoruskiego od dawna graniczy z ludnością polską, litewską, ukraińską, co znalazło odbicie w różnych rodzajach twórczości ludowej zarówno Białorusinów, jak również ich sąsiadów z północy, zachodu i południa. *Współzależność i wzajemne wpływy* – kontynuuje autor – *można zauważyć także w niektórych pieśniach zamieszczonych w zbiorze. Ale stanowią one niewielką część utworów, które były i są śpiewane przez Białorusinów Białostocczyzny. Podstawę stanowi bowiem oryginalna białorska twórczość muzyczno-poetycka ze wszystkimi charakterystycznymi tylko dla niej cechami*.³

ПЕСНІ БЕЛАСТОЧЧЫНЫ

Oczywiście w zbiorze zamieszczone są także autentyczne pieśni białoruskie, które śpiewali i śpiewają Białorusini Białostoczczyzny. Jednak, jak wynika z informacji zamieszczonych w przypisach, wiele materiałów pochodzi z miejscowości, które na podstawie kryteriów językowo-dialektologicznych i etnograficznych zaliczane są do etnicznie ukraińskich. Właśnie z tego powodu redaktor nie miał prawa na taką stanowczość, którą widzimy w cytowanych stwierdzeniach.

Już pierwsze pieśni zbioru podważają twierdzenie, że pieśni ukraińskie tylko w niewielkim stopniu są obecne w tradycyjnym repertuarze ludności Białostoczczyzny, a ich wpływ jest niewielki. Druga pieśń z pierwszego rozdziału zbioru pt. *Pieśni kalendarzowo-obrzędowe* to znana ukraińska kolęda *Boh sia raždaje*. Wywodzi się ona z poczajowskiego *Bohohłasnyka* (1790), stała się popularna wśród ludności ukraińskiej, nabywając charakteru ludowego i dotarła także na Północne Podlasie, gdzie zapisał ją M. Hajduk i zamieścił w języku białoruskim:

*Boh sia raždaje, chto ź to moža znaci?
Isus Mu imja, Maryja Mu Maci.
Tut anhiely czudziacca,
Radżonaho bajacca,
A woł staić, trasiacca,
Asioł smutny pasiacca,
Pastyryja kliczać,
U płoci Boha baczuć,
Tut ža, tut ža, tut ža,
Tut ža, tut!⁴*

Czy można także wątpić w ukraińskie pochodzenie kolęd i pastorałek typu: *Dobry wieczar tabie, panie haspadaru! Radujsia, oj, radujsia, ziarnia* (4)⁵, *Jasna-krasna u łuzie kalina* (6), *Pa zialonym sadzie pawanka chadziła* (9), *Kaliad, kaliad, kaliadnica*, *Dobra z miedam palianica* (16) czy pieśni: *Oj, pad wiszniaju, pad czareszniaju Stajau stary z maładoju, jak i z jahadkaju* (20), *Kapau kazak kryniczańku* (22), *Jak ja jechau kalia młyń: Staić dzieuka, jak malina* (29), *Ciomna noczka, niewidnaja, darażeńka daliokaja* (49), *Trauka-murauka, czom ty nie zialiona* (78), *Oj zydy, zydy, jasny miesiacu* (87), *Pasiejała ahuroczki blizka nad wadoju* (89), *Oj, u poli try duby, Schililisja da kupy* (90), *Tam za hajem, hajem, hajem zielianienkim* (113), *Zażyryłasja biednaja udowańka, szto j nie koszana zialiona dubrowańka* (131), *Oj, za łuhom zialionienkim, Brała udawa lon drobnienki* (133), *Oj, u poli try kryniczańki, Lubiu chłopiec try dziauczynańki* (151), *Oj, pasłała mianie maci, Da j u pole żyta žaci* (169), *Pa sadoczku chadžu, Kania u rukach wadžu* (171), *Oj, idu ja, oj, idu ja ponad łuhom, Tam are moj miły płuhom* (188), *Zialony duboczak na jar pachiliusia* (192), *Siadzie hołub na duboczku, hałubka na wiszni* (197), *Oj, kumie, kumie, dobra harelka* (234), *Oj, szto ź to za szum uczyniusia?* (263), *Jechau muzyk z Ukrainy* (264), *Liacieu sakol z czużych staron* (295), *Ciomna noczka, niawidnaja, Darożańka daliokaja* (367), *I szumić, i hudzje, drobny doždzyk idzie* (434), *Plywie czowien wady powien* (435), *Kazak adjazdżaje, a dziauczyna płacza* (437), *Je u poli aziareczka, Tam pływała wiedziareczka* (441), *A u poli żyta kapytami zbita* (451), *Oj, liacieli husi z daliokaha kraju* (454), *U czystym poli kryniczeńka, Tam chłodna wadziczeńka* (463), *Ciacze reczka niewialiczka z wiszniowaha sadu* (469), *Liacić hałka cierz bałku* (472), *Adna hara wysokaja, a druhaja nizka* (474), *Szumjać wierby kalia hrebli* (478), *Żyta, maci, żyta, maci, żyta nie pałowa* (479), *Zaszumiela lieszczynońka, Zapłakała dzieuczynońka* (484), *Nie chadzi ty, Hrycu, ta j na*

(...) można się przekonać, iż redaktor zbioru poważnie rozminął się z prawdą, kategorycznie oświadczając, iż zamieszczone w zbiorze teksty mają oryginalny białoruski charakter i tylko w niektórych z nich występują wpływy pozabiałoruskie.

wieczarnicy (486), *Ja u sieradu radziłasja na wialika hora* (491), *Tuman, tuman pa dalinie – Szyroki list na kalinie* (495), *Kali ja była małaja, kałychała mianie mama* (593), *Oj, chadziła dzieuczyna bierażkom* (596), *Ci ja u muža nie żana, ci nie haspadynia?* (607).

Jest to zdecydowanie niepełny wykaz. Przytoczone zostały jedynie te najbardziej popularne i najszerzej rozpowszechnione pieśni ukraińskie, które w procesie swego funkcjonowania na Północnym Podlasiu, jak widać to nawet po ich tytułach w przekładzie białoruskim, nie zaznały bardziej zauważalnych zmian w treści, poetyce i stylu. Nie analizuję tu już

miejscowych adaptacji i wariantów znanych pieśni ukraińskich, jaskrawych paraleli i analogii, licznych zbieżności i nawiązań w treści, motywach, obrazach, poetyckich środkach wyrazu, które mają niewątpliwie genetycznie ukraiński charakter. Organiczny związek z ogólnoukraińską tradycją pieśni ludowej jest wyraźnie widoczny w pieśniach kalendarzowych i rodzinno-obrzędowych Północnego Podlasia, a także w pieśniach, które powstały na miejscowym gruncie.

Już na tej podstawie można się przekonać, iż redaktor zbioru poważnie rozminął się z prawdą, kategorycznie oświad-

**(...) poważnym odstępstwem od prawdy,
którego dokonał autor było to, że ani
jednym słowem nie wspomniał nigdzie, iż
dokonany został przekład pieśni
zamieszczonych w zbiorze z podlaskiego
dialektu na język białoruski.**

czając, iż zamieszczone w zbiorze teksty mają oryginalny białoruski charakter i tylko w niektórych z nich występują wpływy pozabiałoruskie.

Drugim poważnym odstępstwem od prawdy, którego dokonał autor było to, że ani jednym słowem nie wspomniał nigdzie, iż dokonany został przekład pieśni zamieszczonych w zbiorze z podlaskiego dialektu na język białoruski. W ten sposób zamieszczone tam tłumaczenia podał jako teksty autentyczne. Udowodnienie tej mistyfikacji jest niezwykle proste dzięki результатам badań dialektologicznych, również zawartych w tak poważnym wydawnictwie, jak *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, opracowany przez Instytut Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. W świetle tych badań w większości wsi Północnego Podlasia, z których pochodzą pieśni zamieszczone w zbiorze, występują gwary ukraińskie. Kolejnym dowodem mistyfikacji jest to, iż większość tekstów wcześniej zamieszczona została w różnych wydawnictwach, a redaktor w przypisach podaje miejsca pierwszej publikacji pieśni ze zbioru. Jednak nawet w białoruskojęzycznych czasopismach i książkach pieśni te przeważnie zamieszczane były w oryginalnej wersji gwarowej, a nie w przekładzie białoruskim. Stąd też między dawniejszymi wersjami a aktualną publikacją tych pieśni istnieją istotne różnice, które nie zostały wyjaśnione.

Nawet własne zapisy M. Hajduka w poprzednich publikacjach w „Niwie” i roczniku „Biełaruski kaliandar”, mimo ich pewnej niedokładności fonetycznej wynikającej z zapisu alfabetem białoruskim, wyglądają zupełnie inaczej niż w zbiorze *Песні Беласточчыны*. Przytoczę jeden przykład. W 1979 r. we wsi Mikulicze zapisał on od miejscowych śpiewaczek N. Tokajuk i J. Wiszenko wykonywane przez nie pieśni i zamieścił je, nazywając białoruskimi, w roczniku „Biełaruski kaliandar” z 1981 r.⁶ Jednak tutaj jeszcze wyraźnie zachowują one swą pierwotną postać. Oto początek znanej ballady o teściowej i nielubianej synowej:

*Chotyła maty syna ożynyty,
A nywystońki udoma ny miety,*

*Posłała maty syna u soldaty,
A nywystońku lionoczok rwaty.
– Oj, rwy że, rwy że to j ny jdy do domu,
Jak ny wyrwesze wsieho – stańsia topolieju.
Oj, rwała, rwała to j szczej ny dorwała,
A jak ny dorwała, to j zanoczowała,
A jak ny dorwała – topolieju stała.⁷*

A oto odpowiednie fragmenty tej pieśni w zbiorze *Песні Беласточчыны*:

*Chaciela maci syna ażanici,
A niawiestaczki udoma nie mieci.
Pasłała maci syna u saldaty,
A niawiestaczku lianok rwaci.
– Oj, rwi że, rwi że to j nie jdzi dadomu,
Jak nie wyrwiesz usioha – stańsia topalioju.
Oj, rwała, rwała to j szcze nie darwała,
A jak nie darwała, to j zanaczawała,
A jak nie darwała – topalinaj stała.⁸*

W taki sam sposób redaktor zamieszcza także wszystkie inne pieśni zapisane od tych informatek, podając w przypisach ich nazwiska jako źródło tych tekstów i powołując się na pierwsze publikacje.⁹ Zapomniał jednak przy tym dodać, że sam zmienił język tych pieśni i tym samym wprowadził w błąd czytelnika, a siebie postawił w bardzo złym świetle w stosunku do swych respondentów.

Z tego samego powodu w podobnie dezinformujący sposób przedstawiono w zbiorze także te pieśni, które opublikowane zostały w zapisach innych badaczy (czasem nawet pochodzące z tej samej wsi). Ilustracją tego może być zestawienie dwóch *rohulek* ze wsi Dobrywoda, zapisanych przez E. Ryżyk i M. Hajduka (ten rodzaj wiosennych pieśni obrzędowych nazywa on *ahulka*). Oto po kilka linijek pieśni zestawionych równolegle w obu zapisach:

*I. Je u Dobrywodi hrudoczok, hrudoczok.
Kupyla Marusia wynoczok, wynoczok.
A kupywszy zasnula, zasnula,
Pryjichaw Iwanko – ne czula, ne czula.¹⁰*

*II. Je i u Dabrywadzie hrudoczak, hrudoczak,
Pliala Handziulka wianoczak, wianoczak.
A ujuczy, zasnula, zasnula,
Pryjehau Walodzia – nie czula, nie czula.¹¹*

*I. Swiatyj Jure-Hryhore, pujdy do Boha po kluczi,
Pujdy do Boha po kluczi, oj odomkny zymlicu.
Oj odomkny zymlicu, oj wypust', wypust' trawyciu.¹²*

*II. Swiaty Jury-Ryhora,
Pajdzi da Boha pa kluczy,
Oj, adamkni ziamlicu,
Oj, wypusc', wypusc' trawicu.¹³*

Wydaje się, iż daje to dostatecznie wyobrażenie o poziomie i charakterze tekstologii zbioru M. Hajduka. Budzi ona poważne zastrzeżenia, a także nieufność do wszystkiego, co jest przedstawione w tym zbiorze, obniża wartość i rzuca cień na to, co jest tam naprawdę wartościowe i autentyczne. Myślę, że tym wartościowym elementem jest nutowy zapis pieśni. Ale tę kwestię pozostawiam specjalistom – etnomuzykologom.

Jeśli zaś chodzi o teksty pieśni, to doszło, delikatnie ujmując, do kuriozum. A była to przecież wspaniała okazja, by w tym obszernym wydawnictwie pod znakiem solidnej firmy – Akademii Nauk Białorusi – przedstawić naprawdę skomplikowaną, ale szalenie interesującą panoramę pieśni ludowej Białostocczyzny z jej różnorodnymi elementami etnokulturowymi, wątkami tematycznymi, wzajemnymi wpływami, gwarowo-językową kolorystyką. Byłoby to prawdziwe wydarzenie i ogromny wkład w naukę. A tak powstało coś, co faktycznie znajduje się poza nauką. Dla folklorystyki obiektem pierwszoplanowym i najważniejszym jest tekst folklorystyczny, który ma wartość naukową tylko wtedy, gdy jest dokładnie zapisany, precyzyjnie odtworzony i podany w druku wraz ze wszystkimi niezbędnymi informacjami. Wszelkie autorskie zmiany, kombinacje i manipulacje dokonywane w tekście folklorystycznym są niedopuszczalne i noszą nazwę fałszyfikacji.

Publicystyczne wypady M. Hajduka przeciwko podlaskim Ukraińcom, prowadzącym działalność na rzecz zachowania swej etnicznej tożsamości, tradycyjnej kultury i odrodzenia świadomości narodowej – to jedno. Ale zupełnie czym innym jest, gdy taki stosunek M. Hajduk i jego zwolennicy starają się realizować w sferze nauki i do tego w taki sposób, jak

**(...) była to przecież wspaniała okazja,
by w tym obszernym wydawnictwie
pod znakiem solidnej firmy –
Akademii Nauk Białorusi –
przedstawić naprawdę skomplikowaną,
ale szalenie interesującą panoramę pieśni
ludowej Białostocczyzny z jej różnorodnymi
elementami etnokulturowymi, wątkami
tematycznymi, wzajemnymi wpływami,
gwarowo-językową kolorystyką.**

zademonstrowano to w zbiorze *Песні Беларэстаччыны*. Ktoś powinien był go w tym momencie powstrzymać. Przede wszystkim powinni to zrobić recenzenci z tytułami naukowymi, naukowci redaktorzy o znanych imionach oraz członkowie kolegium redakcyjnego serii *Беларуская народная творчасць*. Ta monumentalna seria, która na dzień dzisiejszy liczy prawie pięćdziesiąt (a może więcej) obszernych woluminów różnego rodzaju białoruskiej twórczości ludowej, jest rzeczywiście ogromnym osiągnięciem nauki białoruskiej i godnie przedstawia bogactwo oryginalnych folklorystycznych skarbów narodu białoruskiego. Niestety, tom *Песні Беларэстаччыны* tej sławy nie pomnaża.

Jest mi przykro konstatować to także dlatego, że na tytułowej stronie tomu widzę nazwiska dostojnych i zasłużonych dla nauki białoruskiej uczonych, z którymi utrzymuję dobre stosunki osobiste, do których żywię przyjaźń i szacunek. Ale, proszę wybaczyć, nie potrafię zrozumieć, dlaczego i w imię czego tolerują oni takie anomalie, jak tendencyjnie zbioru-tenizowane przedstawienie folkloru Ukraińców Ziemi Brzeskiej¹⁴ czy w tym wypadku – Północnego Podlasia!

Szkoda, że w tej kwestii nie wyciągnięto stosownych wniosków z krytycznych uwag znanych rosyjskich uczonych – małżeństwa M. i S. Tolstych, wyrażonych (zresztą bardzo delikatnie i głównie w kwestiach lingwistycznych) przy okazji analogicznej „tekstologii” pracy *Беларускі фальклор у сучасных запісах. Брэсцкая вобласць*, wydanej przez Białoruski Uniwersytet Państwowy (Mińsk 1973). Pisali oni o tej pracy: *Niestety, w książce tej teksty gwar okajających zostały przetłumaczone na okajającą białoruską pisownię literacką. Wprowadzono do nich także nieobecne w tych gwarach ciankanie i dziakanie oraz dokonano szeregu innych poprawek redakcyjnych, co znacznie obniża wartość naukową wydawnictwa i w najlepszym przypadku wygląda jak anachronizm. Tą samą przestarzałą techniką edytorską, przypominającą niektóre przednaukowe wydawnictwa minionego stulecia, posługują się także wydawcy, ogólnie bardzo cennej i bogatej w materiał folklorystyczny, wielotomowej serii akademickiej «Беларуская народная творчасць».*¹⁵

Na zakończenie pragnę podkreślić, że Białostocczyzna to region unikalny ze względu na swą etnokulturową specyfikę, jest on szczególnie cenny dla etnografii i folklorystyki, stanowi bowiem skrzyżowanie wschodnio- i zachodniosłowiańskich oraz bałtyjskich wieloetnicznych styków i wzajemnych wpływów kulturowych, jest to miejsce, gdzie zachowały się liczne relikty kulturowe. Jest tu wiele do zrobienia przede wszystkim dla folklorystyk ukraińskiej, polskiej i białoruskiej, szczególnie w zakresie zbadania uwarunkowań funkcjonowania marginalii maszywów etnograficzno-folklorystycznych tych narodów, prześledzenia zmian i nowych zjawisk, uwarunkowanych przez specyfikę realiów społeczno-politycznych i związanych z nimi czynników kulturowo-psychologicznych.

Jest to ogromne i wdzięczne pole do działania. Ale praca na nim powinna być fachowa, sumienna, uczciwa, wolna od obciążenia politycznego i wszelkiego zaangażowania pozanaukowego. Recenzowana książka tej próby, niestety, nie wytrzymała. Dlatego należy konstatować, iż nie stała się ona wydarzeniem, czy też właściwie stała się wydarzeniem, ale smutnym, mającym charakter negatywny.

Roman Kyrcziw

Przypisy

- ¹ M. Gajduk, «Паколь сонце зыйдзе», «Беларускі Календар на 1981 год», s. 152.
- ² *Песні Беларэстаччыны*, Мінск 1997, s. 4.
- ³ M. Gajduk, *Песні Беларэстаччыны*, в: *Песні Беларэстаччыны*, s. 5.
- ⁴ *Песні Беларэстаччыны*, s. 12.
- ⁵ Tutaj i dalej podawany jest numer porządkowy pieśni oraz przypisu w zbiorze.
- ⁶ M. Gajduk, «Паколь сонце зыйдзе», s. 147-156.
- ⁷ Tamże, s. 152-153.
- ⁸ *Песні Беларэстаччыны*, s. 206, № 421.
- ⁹ Tamże, s. 350, № 421; s. 314, № 22.
- ¹⁰ *Розульки Підляшя у записках Єлизавети Рижик*, Рівне 1994, s. 10.
- ¹¹ *Песні Беларэстаччыны*, s. 42, № 68; przypisy patrz: s. 318 (68) i s. 316 (45).
- ¹² *Розульки Підляшя...*, s. 13.
- ¹³ *Песні Беларэстаччыны*, s. 45, № 75; przypisy patrz: s. 319 (75) i s. 316 (45).
- ¹⁴ Szerzej piszę o tym w artykule *Говорити правду голосно і щиро: Українські пісні в Білорусі...*, «Пам'ятки України», 1998, № 1, s. 194-201.
- ¹⁵ Н. И. и С. М. Толстые, *О задачах этнолингвистического изучения Полесья*, в: *Полесский этнолингвистический сборник*, Москва 1983, s. 18-19.

БІЛЬСЬК

Ялинка з «Дивом»

12 січня відбувся вечір колядок у Початковій школі № 4 в Більську. У святі взяли участь учні, які вивчають українську мову – від найменших по гімназистів, а також батьки та вчителі.

Кожна група представила коротку виставу, якої сюжет був тісно пов'язаний зі святом Різдва Христового. Були колядники зі звільною та колядками, вертеп з Іродом та Смертю, святочні побажання для всіх. На закінчення програми декілька колядок проспівала естрадна група добре відомого на Підляшші фольклорного ансамблю «Горина» з Рівного.

Почесним гостем вечору була театральна група «Диво» з Рівного. Представила вона п'єсу для дітей *Пригоди Коти-горошка* в обробці Ігоря Марчука та Владислава Кучинського. Хоча вистава призначена для дітей шкільного віку, проте зацікавила також численних представників старшого покоління.

Як світ-світлом на такому святі не забракло св. Миколая. Також цього разу щедро доцінив він артистичні досягнення школярів подарунками.

І. Бакунович

Фоторепортаж автора статті

З колядками та вертепом

Традиційна ялинка для дітей, які вивчають українську мову відбулась в дитячому садочку № 1 в Більську 21 січня ц. р. В спільному святі взяли участь діти з садочка та з Початкової школи № 1. Всі були передягнені в традиційний одяг колядників, в якому діти і молодь почувались дуже добре.

Наймолодші підготували багато колядок, щедрівок та побажань на Новий рік. Старші виступили з колядками та вертепом, який всім дуже сподобався. За коляду-

вання молоді колядники отримували за традицією відплату – яблука, горіхи, мандаринки, чи цукерки.

Всі з радістю привітали святого Миколая, який кожного року прибуває до дітей з подарунками від Союзу українців Підляшшя. Перед тим як отримали подарунків треба було св. Миколаєві сказати віршик або проспівати колядку – вивчені на уроках української мови.

І. Вишенко

(фото І. Бакунович)

Гмінний перегляд колядок в Черемсі

Традиція колядування підтримується також і в Черемсі. В Гмінному осередку культури 21 січня ц.р. відбувся вечір колядок.

На вечорі виступили місцеві ансамблі: «Вільчанки» з Вільки Терехівської, фольковий гурт «Черемшина» з Черемхи, український дитячий колектив «Гілочка», дитячий хор православної парафії в Черемсі, а також учні черемшанських шкіл. Більшість виконуваних творів складала українські колядки.

При нагоді перегляду діти, які вивчають українську мову отримали подарунки від святого Миколая, які традиційно фундував Союз українців Підляшшя. (ів)

ЧЕРЕМХА

Вечір колядок у школі

18 січня 2001 р. в Початковій школі в Черемсі відбувся загальношкільний вечір колядок. Серед виступаючих учнів були також діти, які вивчають українську мову, а також місцевий фольклорний ансамбль «Гілочка».

На уроках української мови черемшанські учні підготували інсценізацію вертеп, а також українські колядки

та щедрівки. Кожного року діти зі все більшою активністю підготовляють святкову програму. За колядування діти отримували гарні подарунки. (ів)

Uznanie praw prawosławnych

Wreszcie została ostatecznie rozstrzygnięta sprawa cmentarza prawosławnego w Dobratyczach, roszczenia do którego zgłosił Kościół katolicki. 24 stycznia br. Komisja Regulacyjna do spraw Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego podjęła decyzję o przekazaniu cmentarza na własność Kościołowi prawosławnemu. Decyzja ta jest ostateczna i nie podlega już zaskarżeniu. W ten sposób zakończył się na Południowym Podlasiu kolejny, trwający prawie dziesięć lat, konflikt o majątek cerkiewny.

O uznanie praw własności Kościoła prawosławnego do cmentarza w Dobratyczach jeszcze w 1992 r. wystąpiła parafia prawosławna w Kobylanach (wówczas Dobratycze należały do tej parafii). Wcześniej nie było to możliwe ze względu na brak uregulowania sytuacji prawnej Kościoła prawosławnego w Polsce. Zmieniła to dopiero ustawa o stosunku państwa do Cerkwi z 1991 r., która otwierała możliwości uporządkowania spraw majątkowych. Było to niezwykle ważne, gdyż przez cały okres PRL-u wiele cerkwi, cmentarzy, budynków, nawet tych będących w faktycznym władaniu Kościoła prawosławnego, nie było formalnie jego własnością. Po uchwaleniu w 1991 r. odpowiedniej ustawy, Kościół prawosławny złożył setki wniosków o uznanie własności zarówno obiektów aktualnie użytkowanych, jak i utraconych w poprzednich dziesięcioleciach na mocy decyzji władz państwowych. W przypadku tych pierwszych przeważnie szybko uznawano prawa prawosławnych, były jednak od tego wyjątki, gdy swe roszczenia do tych samych obiektów lub nieruchomości zgłaszał Kościół katolicki. Jednym z takich wyjątków stały się Dobratycze.

Początkowo nic nie zapowiadało komplikacji. Zresztą wszystko wydawało się jasne –

cmentarz w Dobratyczach był w ciągłym władaniu Kościoła prawosławnego, były tam dokonywane pochówki, a dla miejscowych było oczywiste, że jest to cmentarz prawosławny. Tak więc, gdy trzy miesiące po wniosku parafii prawosławnej wojewoda białskopodlaski formalnie przekazał półhektarowy cmentarz na własność Kościoła prawosławnego uznano to za rzecz naturalną. Decyzja ta miała już być ostateczna.

Stało się jednak inaczej, gdy prawie rok później o cmentarzu tym przypomniał sobie Kościół katolicki (który przedtem swych pretensji do cmentarza nie zgłaszał). 5 marca 1993 r. parafia katolicka pw. Świętej Trójcy w Terepolu (należąca do diecezji siedleckiej) wniosła o wznowienie postępowania w sprawie cmentarza, twierdząc, że cmentarz ten powinien być jej własnością. Jednak wojewoda białskopodlaski ponownie uznał prawa prawosławnych do cmentarza. Niestety tę decyzję pod koniec 1993 r. uchylił Minister-Szef URM. Kolejna decyzja wojewody (wiosna 1994 r.) była już niekorzystna dla prawosławnych – odmówił on przekazania cmentarza na własność, takie stanowisko wojewody podtrzymał Minister-Szef URM. Wówczas prawosławni odwołali się do Najwyższego Sądu Ad-

ministracyjnego, tam w 1997 r. uchylono niekorzystne dla prawosławnych decyzje. Kolejną decyzją (z września 1997 r.) wojewoda białskopodlaski odmówił przekazania cmentarza zarówno prawosławnym, jak i katolikom.

W międzyczasie społeczność prawosławna w Dobratyczach zbudowała nową cerkiew, została tu też reaktywowana parafia prawosławna. Dobratycka parafia odwołała się od krzywdzącej decyzji wojewody z 1997 r., a jednocześnie wystąpiła o wszczęcie postępowania w tej sprawie do Komisji Regulacyjnej do spraw Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Ta ostatnia możliwość powstała dopiero po uchwaleniu w 1997 r. nowelizacji ustawy o stosunku państwa do Kościoła prawosławnego. Wcześniej Kościół prawosławny miał w sprawach majątkowych mniejsze prawa niż Kościół katolicki, dopiero ta nowelizacja zrównała oba Kościoły i na jej podstawie powołano Komisję Regulacyjną do spraw PAKP, w skład której weszli przedstawiciele państwa i Cerkwi.

Komisja Regulacyjna wszczęła postępowanie w sprawie dobratyckiego cmentarza jesienią 2000 r. Ostateczna rozprawa odbyła się 24 stycznia 2001 r. Przedstawiciele władz wszystkich szczebli – wojewoda lubelski, starosta bialski, władze gminy Kodeń – stwierdzili, że wniosek parafii prawosławnej w Dobratyczach o przekazanie na własność cmentarza jest uzasadniony. Parafia przedłożyła też dokumenty potwierdzające jej prawa. W takiej sytuacji Komisja Regulacyjna pod przewodnictwem arcybiskupa Jeremiasza i Marcina Wereszczyńskiego orzekła, że: *Przenosi się nieodpłatnie na rzecz Parafii Prawosławnej p.w. Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Dobratyczach własność nieruchomości stanowiącej działkę ewidencyjną nr 2 o pow. 0,5000 ha położoną w obrębie Dobratycz (...).* P.A.

БІЛЬСЬК

День ангела владика Григорія

Вже від трьох років Більськ, другий кафедральний город Варшавсько-Більської єпархії втішається своїм владикою – єпископом більським Григорієм. Протягом так короткого часу владика здобув вже щире повагу місцевого православного суспільства.

Нагодою для висловлення пошани для свого духовного архипастиря та наставника був день його небесного покровителя свят. Григорія Богослова – 7 лютого (н. ст.). Отже на святочне Богослужіння в Пречистенській церкві в Більську зібралося не лише духовенство, але також численні вірні й представники самоуправних влад і громадських організацій.

Управу міста Більськ представляли бургомістри А. Степанюк, Е. Березовець та І. Киризиук (водночас заступник голови

З Днем ангела вітають владика члени ансамблю «Ранок»

СУП), Управу гміни – заступник вйта А. Ліпський та секретар Р. Расцька. Від імені Союзу українців Підляшшя єпископа Григорія привітала голова організації Марія Рижик. Владика отримав також побажання і квіти від членів ансамблю «Ранок». (г)

Побажання владіці Григорієві складають бургомістри Більська І. Киризиук, А. Степанюк та Е. Березовець

В Кодні – буде нова церква

Ще цього року буде започаткована будова нової православної церкви на Південному Підляшші. Така ініціатива з'явилася в надбужанському містечку Кодень. Існує там щоправда побудована лише кільканадцять років тому церква св. архистратига Михаїла, проте будована вона була в важких часах 70-80-х років і зараз вимагає генерального ремонту. Виявилось, що ремонт буде дуже коштовним і з технічних причин неможливо змінити архітектуру храму. Тому вирішено побудувати нову церкву, яка має стати архітектурною прикрасою надбужанського міста.

Коденська парафія купила вже площу під новий храм. Знаходиться вона ближче центру Кодня, в більш експонованому місці як теперішня церква. На цій території був колись цвинтар, відтак будова церкви буде відновленням місцевої традиції. Проект нової коденської церкви підготував вже відомий люблинський архітект Мислав Залуський. Урочистість закладки нового храму відбудеться 20 травня ц.р.

Коденська православна парафія є однією з більших в околиці, належить до тереспільського деканату. Як єдина в єпархії видає свій парафіяльний бюлетень „Kodeński Płomyk”. Настоятелем парафії є о. прот. Юрій Ігнатюк. В Кодні знаходиться також одна з найстаріших збережених православних церков на території Польщі – побудована в готичному стилі церква Святого Духа, зараз є вона власністю Римо-католицької Церкви. (па)

BIELSK PODLASKI

Polemika nad książką

24 stycznia br. w Muzeum w Ratuszu odbyło się spotkanie z ukraińskim historykiem z Bielska Jerzym Hawrylukiem, poświęcone dyskusji nad jego książką *Podlasze. Śladami ruskiej przeszłości* (Bielsk Podlaski 2000). Spotkanie prowadziła kierownik muzeum Alina Dębowska.

Na spotkanie przybyli zawodowi historycy oraz zainteresowani historią Podlasia mieszkańcy Bielska i regionu. W spotkaniu wzięła też udział Lidia Doroszko, wykładowca ukrainistyki na Uniwersytecie Państwowym w Brześciu.

Autor książki już na wstępie zaznaczył, iż nie jest ona klasyczną pracą naukową, lecz dziełem o charakterze eseju historycznego. Przybliżył genezę powstania pracy. Stwierdził, że oprócz źródeł archiwalnych wykorzystywał w niej wspomnienia mieszkańców regionu, prasy, a także istniejące opracowania dziejów Podlasia.

Nie obeszło się bez dyskusji na temat książki. Szczególnie ostro wystąpił miejscowy historyk białoruski Sławomir Iwanuk, zarzucając au-

torowi nadinterpretację faktów historycznych, pochopne wyciąganie wniosków oraz ideologiczne podejście do historii Podlasia.

Jerzy Hawryluk odpowiedział na postawione zarzuty. Zwrócił uwagę, że to właśnie jego

Janusz Bakunowicz

adwersarze są niekonsekwentni i pomijają niewygodne fakty świadczące o ukraińskości mieszkańców Podlasia. Podkreślił też, że traktowanie miejscowej ludności jako Białorusinów jest nieuzasadnione historycznie. Uczestnicy dyskusji nie doszli do konsensusu i pozostali przy własnych opiniach.

J. B.

За довголітнє подружнє життя нагороджено дев'ять пар ...є зразком любові для сучасних

У неділю 11 лютого ц.р. в ЗАГС-і в Більську Підляському відзначено подружні пари, які мають за собою 50 років подружнього життя. Від імені Президента РП, в присутності працівників ЗАГС-у і родин ювілянтів, медалі За długoletnie роżycie małżeńskie вручили бургомістр Більська Анджей Степанюк та війт гміни Більськ Юрій Ігнатюк. — Укладення шлюбу нашими ювілярами відбулось в дуже бурхливому періоді — в короткій промові зазначив бургомістр А. Степанюк. — Вони були піддані важким випробуванням, однак поборолі всі перепони і сьогодні є зразком любові для сучасних.

Серед відзначених дев'яти подруж найбільш гордіми ювілянтами були Яніна і Володимир Кучинські з Більська Підляського. Пережили вони спільно аж 55 років.

— Ми пізналися ще у 1943 році. На жаль воєнні події стали перепорою для укладення нашого шлюбу. Щойно 3 червня 1946 року, після мого повернення з Німеччини, де побував я на примусових роботах, ми одру-

Іван Бакунівич

жились — згадує пан Володимир. — Весілля не було велике. Було може біля 30 чоловік. Такі часи були — кажуть ювілянти.

І.Б.

BIALYSTOK

Українські запусты в „Famie”

Жу́ чыба на добре в календару imprez ukraińskich w Białymstoku zapisały się zabawy zapustowe. Ich organizatorem jest białostocki oddział Związków Ukraińców Podlasia, a w szczególności Roman Czerski.

W piątek 9 marca br. w klubie „Fama” zebraли się ci, którym odpowiada taniec przy ukraińskiej muzyce folkowej. I jak zwykle na frekwencję nie można było narzekać. Wraz z mieszkańcami i studenczką bracią Białegostoku bawili się goście z innych, nawet bardzo odległych miejscowości regionu. Przybyło tak dużo gości, że o miejsce na parkiecie trzeba było „walczyć łokciami i nogami”.

Młodzieży nie przeszkadzał ścisk i tłok. I chociaż muzyka puszczone z kompaktów nie dorównywała żywemu dźwiękowi granemu przez zespoły, to i tak wszyscy świetnie się bawili. Oby takich imprez było więcej.

A. Firsowicz

Czy władze samorządowe województwa podlaskiego będą dostrzegać potrzeby mniejszości narodowych?

Spotkanie z mniejszościami

26 lutego br. w Wojewódzkim Ośrodku Animacji Kultury w Białymstoku odbyło się spotkanie Komisji Edukacji i Sportu Sejmiku Województwa Podlaskiego z przedstawicielami mniejszości narodowych. W spotkaniu uczestniczył również przewodniczący Sejmiku Samorządowego Województwa Podlaskiego Krzysztof Jurgiel. Była to reakcja wojewódzkich władz samorządowych na list przedstawicieli 14 organizacji prawosławnych, białoruskich i ukraińskiej, skierowany jesienią ub. r. do prezydenta, premiera oraz marszałków Sejmu i Senatu, w którym zarzucono miejscowym władzom ksenofobię, nietolerancję oraz naruszanie podstawowych zasad we współżyciu z mniejszościami.

Założeniem władz samorządowych Województwa Podlaskiego było zorganizowanie spotkania z przedstawicielami wszystkich mniejszości zamieszkujących region. Ostatecznie jednak doszło do spotkania jedynie z kierownictwem organizacji prawosławnych, białoruskich oraz ukraińskiej. Społeczność ukraińską regionu reprezentowała przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia Maria Ryzik. Warto zaznaczyć, że zaproszenie na

to spotkanie do Zarządu Głównego ZUP nie dotarło.

Podstawowym problemem poruszoną na spotkaniu była kwestia finansowania kultury mniejszości narodowych przez samorząd wojewódzki. Przedstawiciele organizacji mniejszościowych zarzucili władzom marginalne traktowanie oraz składanie obietnic, nie znajdujących później pokrycia w rzeczywistości. Wysokość wydzielanych na rozwój kultury mniejszo-

ści środków pieniężnych zależy jedynie od dobrej woli samorządu, w rezultacie czego przeznaczane kwoty są niedostateczne. Na przykład w ubiegłym roku mniejszość ukraińska na rozwój swojej kultury otrzymała zaledwie 2 tysiące złotych. Zebrani na spotkaniu przedstawiciele różnych organizacji próbowali zwrócić uwagę na kwestię finansowej i organizacyjnej pomocy i domagali się od samorządu rozwiązań systemowych.

Pierwsze spotkanie władz samorządowych z przedstawicielami mniejszości nie przyniosło konkretnych rezultatów. Przewodniczący Sejmiku K. Jurgiel zaproponował jedynie powołanie pełnomocnika do spraw mniejszości narodowych przy marszałku województwa podlaskiego. Podobny pełnomocnik miałby zostać powołany także przez wojewodę podlaskiego.

L. Filimoniuk

KONKURS GWIAZD BOŻONARODZENIOWYCH W HAJNÓWCE

Ozdobą tradycyjnego prawosławnego kołędowania z okazji Bożego Narodzenia od bardzo dawna są gwiazdy. W drugi dzień świąt, 8 stycznia 2001 r., hajnowskie wydawnictwo „Bratczyk”, przy wsparciu Fundacji Kultury Prawosławnej z Warszawy, już po raz czwarty zorganizowało regionalny konkurs gwiazd kołędniczych, który odbył się przy soborze Świętej Trójcy w Hajnówce.

Czternaście zgłoszonych do konkursu gwiazd zostało ustawionych przez wej-

ściem do cerkwi, a sędziami byli uczestnicy świątecznej Liturgii, którzy głosowali za pomocą specjalnych kuponów. Najwięcej głosów otrzymała gwiazda Włodzimierza Pietruczuka z Hajnówki. Kolejne miejsca zajęli: Jerzy Pietruczuk z Kuraszewa, Marcin Lewczuk z Lipin i Jakub Bogaciewicz z Krywiatycz.

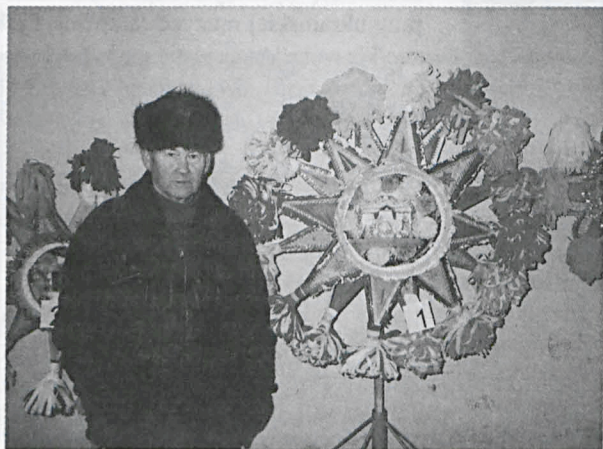
Jak przyznaje Marek Jakimiuk, twórca wydawnictwa „Bratczyk” i inicjator konkursu, jego pierwotnym celem była przede wszystkim reklama wydawnictwa. Jednak w tej chwili wydawnictwo jest

Jakub Bogaciewicz z Krywiatycz prezentuje gwiazdę biskupowi hajnowskiemu Mironowi

już na tyle znane wśród wiernych, że nie potrzebuje dodatkowej reklamy. Dlatego też obecnie podstawowym celem konkursu jest podtrzymywanie zachowanej do dzisiaj na Podlasiu pięknej tradycji nadawania bożonarodzeniowemu kołędowaniu dodatkowej oprawy plastycznej.

J.H.

Zdobywca pierwszego miejsca Włodzimierz Pietruczuk z Hajnówki ze swoją gwiazdą

Nowa bielska gazeta

Pod koniec ubiegłego roku na bielskim rynku wydawniczym pojawiła się nowa tygodniowa gazeta – „Przegląd Podlaski”. Numer zerowy nowego periodyku ukazał się 24 listopada 2000 r. Choć czasopismu przepowiadano rychłe bankructwo, na razie utrzymuje się na lokalnym rynku, a nawet pozyskało stałych reklamodawców, co pozwoliło na obniżenie ceny. Niezbyt wychodzi na razie utrzymanie rytmu tygodniowego, „PP” ukazuje się bowiem średnio co półtora-dwa tygodnie. Według informacji drukowanych w stopce pismo utrzymuje stały nakład 3 tysięcy egzemplarzy.

Redaktorem naczelnym „Przeglądu Podlaskiego” jest Daniel Jerzy Stypurowski z Łap, zaś kadrę dziennikarską tworzą młodzi bielscy dziennikarze. Początkowo wydawca definiował pismo jako *Tygodnik powiatowy: Bielsk Podlaski, Brańsk, Boćki, Orla, Rudka, Wyszki*. Pod koniec stycznia 2001 r. nieco zmieniono jego charakter dodając Łapy i obecnie jest to *Tygodnik lokalny: Bielsk Podlaski (powiat), Łapy*. Jest to zrozumiałe ze względu na osobę redaktora naczelnego, ale nieco dziwne, gdy spojrzysz się na mapę.

Mottem pisma są słowa ministra informacji Francji Louisa Terrenoire: *Prasa musi mieć swobodę mówienia wszystkiego, by niektórzy ludzie nie mieli swobody czynienia wszystkiego*. „PP” stara się szeroko

przedstawiać lokalną problematykę, poruszając tematy bardzo różne, a mogące zainteresować bielskiego czytelnika. Znajdujemy tu więc stałe relacje o pracach miejscowych samorządów (miejjskiego i powiatowego), lokalnym życiu politycznym i kulturalnym, o ważnych wydarzeniach w życiu całego miasta i poszczególnych środowisk, a także sprawy kontrowersyjne. Zdarzają się też teksty o historii i kulturze Ziemi Bielskiej.

Pismo próbuje uwzględnić zróżnicowanie etniczno-wyznaniowe mieszkańców Bielska i okolic, zamiesz-

czając artykuły i informacje dotyczące wydarzeń z życia obu społeczności, a także dotyczące ich zwyczajów i tradycji. W każdym numerze jest np. drukowany porządek nabożeństw w cerkwi św. Michała oraz w kościele Matki Bożej z Góry Karmel. Przyjemnie odnotować, iż na łamach tygodnika są akcenty ukraińskie, a także

publikują tam autorzy ukraińscy. Jednak szkoda, że redaktorzy „PP” nie poszli śladem jednej z poprzednich bielskich gazet, która zamieszczała teksty nie tylko w języku pol-

skim, ale także po ukraińsku i białorusku, co pełniej odzwierciedlało różnorodność miasta nad Białką.

Kilkumiesięczne trwanie kolejnego bielskiego periodyku zdaje się pokazywać, iż w Bielsku może istnieć samofinansujący się tygodnik. Czy jest tak w istocie, przekonamy się niebawem. Zdarzają się jeszcze młodej gazecie pewne potknięcia, ale może ona zająć stałe miejsce na lokalnym rynku prasowym i stać się na nim nową jakością, chociażby dlatego, że jest to pierwsze lokalne pismo w Bielsku wydawane w pełnym kolorze. G. K.

ПЕРШИЙ ЗАПИС «РАНКУ»

Візитка Підляшшя на касеті

Безперечно від де-кілох років візиткою Підляшшя є колектив «Ранок». Його майстерний спів прикрашає майже всі менші чи більші українські підляські імпрези. Це невід'ємний елемент культурного життя українців Підляшшя. Дівчата і хлопці під керівництвом талановитої Єлизавети Томчук досягнули майже вершини професійного білого співу, який лунає під час «Підляської Осені», чи «На Івана на Купала», і втішає вуха меломанів.

Від недавня маємо нагоду насолоджуватись співом «Ранку» в будь-яку хвилину. Вистачить придбати касетку за одиноких 10 зл., сісти у своїй хаті вигідно при чашечці кави або чаю і віддатися безконечній вірту-

озності молодечого співу. Різноманітність поміщеного на касеті репертуару дозволяє добрати музику до нашого настрою і почуттів. Не бракує тут жартівливих і ліричних пісень, є й такі, що підривають ноги до танцю. Любителів таких пісень можна окреслити у вікових рамках від 1 до 100 років.

Дошкільнята і старші діти з українських і не лише з українських сімей не мусять вже слухати лише «Ноевої Арки», бо мають щось набагато кращого, більш артистичного і не менш мелодійного, адже що ж може бути більш мелодійного від української народної пісні у виконанні молодих пружних голосів. Саме голоси членів ансамблю «Ранок» очаровують

своєю чистотою і справляють враження, наче б це одна людина виконує пісню кількома голосами. Є. Томчук дуже вдало і професійно добрала артистів вслуховуючись в глибину і амплітуду їхніх голосів. Коли б Брегівіч знав про існування «Ранку» не пропустив би нагоди, щоб записати з ними платівку.

Однак між усіма позитивними ризиками знайшовся і один недолік. Йдеться про обкладинку касети. На мою думку вона дуже бліда, невиразна, позбавлена характеру. Потенційний покупець-меломан маючи до вибору барвисті, кольорові, виписані товстим штрихом касетки не кине навіть оком на зовсім нецікаву, непрезентабельну, а навіть можна сказати мізерну обгортку першого запису нашої зірки – «Ранку».

М. Бакунович

„Pajęczyna” Internetu objęła cały świat. W przestrzeni wirtualnej znajdujemy już sporo ciekawych stron prezentujących także nasz region – Podlasie. Są to strony miast, gmin, powiatów, szkół, organizacji, parafii, osób prywatnych, które chcą powiedzieć innym coś o sobie. W miejscu chcielibyśmy prezentować czytelnikom „Nad Buhom i Narwoju” właśnie te najciekawsze Podl@skie www.

Zaczynamy od zaprezentowania naszej strony internetowej, gdyż także i „Nad Buhom i Narwoju” wpadło w internetową „pajęczynę”. Będziemy wdzięczni za odpowiedzi naszych internautów o jakich podlaskich stronach www warto napisać na naszych łamach, do jakich warto dać linki z naszej strony internetowej, co ciekawego dzieje się w podlaskim Internecie.

Red.

«Nad Buhom i Narwoju» w Internecie

Młodsze pokolenie czytelników z pewnością, wie co to jest Internet. Jednak dziennikarski obowiązek nakazuje, by przypomnieć, że Internet to „informacyjna pajęczyna”, dzięki której komputery – a raczej ich właściciele na całym świecie – mają możliwość wymieniać się wszelkimi informacjami. Poczynając od korespondencji za pomocą poczty elektronicznej, zwanej z angielska *e-mail*, kończąc na przesyłaniu sobie muzyki, grafiki, filmów itp. Można również odpowiednio informacje umieścić na stronie internetowej (z angielska *web site*), gdzie dotrze każdy, kto pozna internetowy adres tej strony (przeważnie rozpoczynający się od liter *www*).

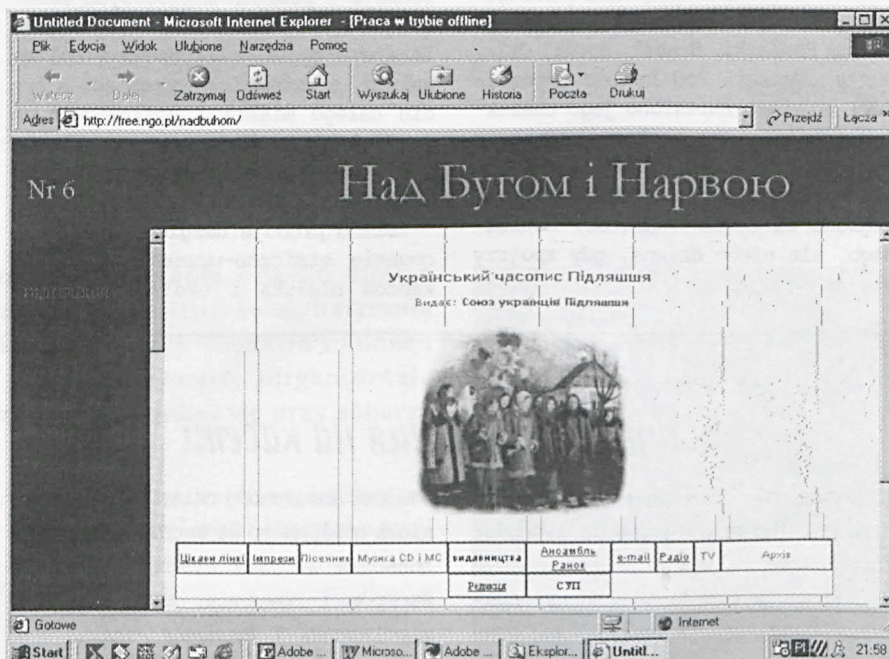
Redakcja «Nad Buhom i Narwoju», jak i wiele innych czasopism, również ma własną stronę internetową. Wykorzystujemy Internet, by dotrzeć wszędzie tam, gdzie z różnych przyczyn nie dociera tradycyjne papierowe wydanie „NBiN”. Dzięki Internetowi docieramy do czytelników na Ukrainie, w Kanadzie i innych państwach świata. Do internetowych wydań najczęściej sięga młodzież, o czym świadczą liczne e-mail wysyłane na redakcyjny adres.

Po raz pierwszy nasze czasopismo pojawiło się w Internecie w 1999 r. Nasza strona znajduje się na serwerze fundacji Stefana Batorego. Fundacja ta nieodpłatnie udostępnia swój serwer organizacjom pozarządowym, umożliwiając im posiadanie własnych stron internetowych. Początkowo na naszej stronie zamieszczaliśmy jedynie artykuły z ostatniego numeru „NBiN”. Z czasem pojawiły się zdjęcia.

Od dwóch ostatnich numerów nasza strona internetowa zmieniła swój wygląd i

treść. Stała się także bardziej „rozwinięta technicznie”. Nadal zamieszczamy na niej artykuły z ostatniego wydania, ale dołączamy również stronę z informacjami, które mogą zainteresować czytelników. Gazeta zamieniła się w (na razie skromny) portal, czyli stronę informacyjną, na której oprócz tradycyjnej gazety znajdują się również do-

Internetowe wydania czasopism mają tę przewagę nad „papierowym” chociażby dlatego, że pewne ponadczasowe artykuły i strony nie muszą zniknąć wraz z pojawieniem się nowego numeru. Atutem Internetu jest też możliwość zamieszczania tekstów w kilku wersjach językowych, jednak w naszym przypadku są to na razie pla-

datkowe informacje. Czytelnik znajdzie tu na przykład wykaz stron internetowych Ukraińców w Polsce, dowie się o najbliższych imprezach, które odbędą się na Podlasiu, zawita na stronę białostockiego radia, gdzie może posłuchać „Ukrajinskoji Dumky” – ukraińskojęzycznej audycji Radia Białystok, będąc nawet poza zasięgiem jego nadawania. Z biegiem czasu pojawiają się na naszej stronie nowe informacje o Podlasiu oraz kulturze i historii naszego regionu.

Mamy także wiele innych planów dotyczących naszej strony, chcielibyśmy, aby była ona ciekawa. Wierzymy, że ci, którzy raz zajrzą na naszą stronę, jej adres zapiszą wśród swych „Ulubionych”.

Zapraszamy – wystarczy wpisać w odpowiednią rubrykę nasz adres internetowy: **free.ngo.pl/nadbuhom** i przycisnąć **Enter**. I sami dowiecie się „co słychać na Podlasiu?”.

Andrzej Dawidziuk,
webmaster „NBiN”

Головна управа
Союзу українців Підляшшя

ВИСЛОВЛЮЄ

Миколі Хролю

та його родині
щире співчуття
з приводу смерті

Дружини

бл. нам. ТЕТЯНИ ХРОЛЬ

Studia ukrainistyczne w Lublinie

Zapraszamy na 5-letnie stacjonarne studia magisterskie Filologia Ukraińska na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Proponujemy interesujący program nauczania, obejmujący literaturę, językoznawstwo (w tym badania gwar ukraińskich), kulturę, etnografię, folklor, historię. W trakcie studiów istnieje możliwość odbycia praktyk językowych i wyjazdów naukowych. W kręgu zainteresowań badawczych Zakładu Filologii Ukraińskiej UMCS jest również język, kultura i folklor Podlasia.

Egzaminy wstępne odbędą się na początku lipca 2001 r.

Podanie o przyjęcie na studia wraz z załącznikami należy złożyć w terminie do 15 czerwca 2001 r. Postępowanie kwalifikacyjne obejmuje:

1. rozmowę kwalifikacyjną na temat literatury ukraińskiej, współczesności Ukrainy, a także współpracy z Polską. Rozmowa powinna być prowadzona w języku ukraińskim lub rosyjskim,
2. punktację ocen uzyskanych na świadectwie dojrzałości z przedmiotów humanistycznych (język polski, historia, wiedza o społeczeństwie) oraz języków obcych.

Filologia Ukraińska jako drugi fakultet

Istnieje również możliwość studiowania Filologii Ukraińskiej jako drugiego fakultetu. Mogą z niej skorzystać studenci UMCS, pozostałych uczelni lubelskich, a także innych uczelni krajowych. Studenci podejmujący studia ukrainistyczne jako drugi fakultet są przyjmowani od razu na drugi rok studiów.

Bliższych informacji udziela dziekanat Wydziału Humanistycznego UMCS, sekretariat **Instytutu Filologii Słowiańskiej UMCS** lub **Zakład Filologii Ukraińskiej** (tel. (0-81) 537-52-87 lub 537-53-87; kierownik Zakładu – prof. dr hab. Feliks Czyżewski).

Adres: **Wydział Humanistyczny UMCS**
Plac M. Curie-Skłodowskiej 4
20-031 Lublin

PRENUMERATA

Prenumeratę „Nad Buhom i Narwoju” należy zamawiać wpłacając odpowiednią kwotę na konto wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, PBK S.A., O/Bielsk Podlaski, nr 11101167-401160001197.

Roczna prenumerata na cały rok 2001 kosztuje: prenumerata krajowa - 19.00 zł, prenumerata zagraniczna - równowartość 29 USD (poczta zwykła) lub 36 USD (poczta lotnicza).

Prenumerata 5 następnych numerów (nr 2-6/2001) kosztuje: prenumerata krajowa - 16.00 zł, prenumerata zagraniczna - równowartość 24 USD (poczta zwykła) lub 30 USD (poczta lotnicza).

